

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ„-СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ,ОДБРАНА И МИР

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

**ПОТРЕБАТА ОД КООРДИНАЦИЈА И СОРАБОТКА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ
ОРГАНИЗАЦИИ ВО ФУНКЦИЈА НА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА
МЕЃУНАРОДНАТА БЕЗБЕДНОСТ**

Кандидат:
Сусана Новакоска

Ментор:
Проф.Д-р.Оливер Бакрески

Скопје

Декември, 2012 година

СОДРЖИНА

ГЛАВА I

КЛУЧНИ АКТЕРИ НА МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ	4
1. КЛУЧНИ АКТЕРИ НА МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ	5
1.1. Држава	5
1.2. Меѓународни организации	8
1.2.1 Меѓународна заедница	14
1.2.2 Арена форум	16
2. Недржавни актери	17
2.1. Светско јавно мислење	17
2.2. Поединец	19
2.3. Меѓународни невладини организации	20
2.4. Медиуми	22

ГЛАВА II

КООРИНАЦИЈАТА КАКО ВАРИЈАБИЛА КОЈА ЈА ОТСЛИКУВА ВНАТРЕШНАТА И НАДВОРЕШНАТА ДИМЕНЗИЈА НА КООРДИНАЦИЈАТА	24
1. КООРИНАЦИЈАТА КАКО ВАРИЈАБИЛА КОЈА ЈА ОТСЛИКУВА ВНАТРЕШНАТА И НАДВОРЕШНАТА ДИМЕНЗИЈА НА КООРДИНАЦИЈАТА	25
1.1 Потребa од координација	25
1.2 Значење на координацијата	27
1.3. Видови координација	30
1.3.1 Координација на национално ниво	33
1.3.2 Координација на меѓународно ниво.....	36

ГЛАВА III

КООРДИНИРАЧКИ АКТИВНОСТИ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАРАДИ ОСТВАРУВАЊЕ НА ПОГОЛЕМА ЕФИКАСНОСТ	42
1. КООРДИНИРАЧКИ АКТИВНОСТИ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАРАДИ ОСТВАРУВАЊЕ НА ПОГОЛЕМА ЕФИКАСНОСТ	43
1.1 Потребa од координација на меѓународните организации	43
2. Организација на обединети нации-ООН	44
2.1 Постапки на ООН препознавање на безбедносни закани	45

2.2 Почетоци и главни структури на мировните мисии	47
2.2.1 Претходни подготовки за формирање на мировната мисија	49
2.2.2 Воспоставување на координација за мировните операции	51
2.2.3 Неуспех на мировните мисии	54
3. Европска Унија -ЕУ.....	55
3.1 ЕУ како безбедносен фактор	58
3.2 Координација фактор за поддршка на безбедносната политика на ЕУ.....	63
3.2.1 Координираност на активностите во првиот дел на ЕУ.....	64
3.2.2 Координираност на активностите во дипломатскиот дел на ЕУ	66
3.2.3 Координираност на активностите во воениот дел на ЕУ	67
3.3 Заеднички ситуационен центар ..	69
3.4 Цивилно-воена координација на ЕУ	70
4. Северноатлантска договорна организацијата –НАТО	71
4.1 Процес на донесување одлуки НАТО	74
4.2 Безбедносни задачи на НАТО	78
4.3 Развој на стратегиските определби на НАТО	79
4.4 Соработка со други меѓународни организации	84
4.5 Координација на активностите на НАТО	85
5. Организација за безбедност и соработка на Европа – ОБСЕ	86
5.1 Остварување на целите на ОБСЕ	89
5.2 Координација и функционирање на ОБСЕ мисиите	90
5.3. Сооработка на ОБСЕ со други меѓународни организации	96

ГЛАВА IV

ПОТРЕБАТА ОД КООРДИНАЦИЈА И СОРАБОТКА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ЈАКНЕЊЕ НА МЕЃУНАРОДНА БЕЗБЕДНОСТ

1. ПОТРЕБАТА ОД КООРДИНАЦИЈА И СОРАБОТКА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ЈАКНЕЊЕ НА МЕЃУНАРОДНА БЕЗБЕДНОСТ	99
1.1. Улогата на меѓународните организации во зачувување на меѓународната безбедност	99
1.2. Соработка на меѓународните организации како предуслов за меѓународната безбедност	100
1.2.1. Соработка на меѓународните организации во политичка сфера.....	102

1.2.2. Соработка на меѓународните организации во економска сфера.....	103
1.2.3. Соработка на меѓународните организации во воено-безбедносна сфера	106
2. Начини за обезбедување на поголема координација на активностите помеѓу меѓународните организации	107
ЗАКЛУЧОК	113
ЛИТЕРАТУРА	118

ГЛАВА I

КЛУЧНИ АКТЕРИ НА МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

I. КЛУЧНИ АКТЕРИ НА МЕЃУНАРОДНИ ОДНОСИ

1.1 Држава

Државата во минатото претставувала главен носител на сите активности кои се одвивале во рамките на меѓународната арена. Анализата за државата како клучна единица на меѓународните односи може да се започне од истакнување на основните елементи кои ги поседува секоја држава. Литературата посочува дека секоја држава мора неопходно да има четири задолжителни елементи, кои на некој начин служат како атрибути на државата: население, територија, влада и сувернитет. На прв поглед ако се споредат различни пописи на населението, евидентно е дека бројот на населението е многу различен во одделни држави и денес светот во кој многу често се зголемува кругот на нови држави, постојат големи разлики во бројот на нивното население, на пр. Кина или Пакистан да се спореди со Сан Марино, Андора, Монако, се добива шарена слика на местата на одделни земји во меѓународни односи.¹ Освен бројот на населението и оние елементи кои се истакнале при анализа на демографскиот фактор за меѓународни односи, многу е важно каков е составот на жителите во одделни држави, дали станува збор за хомогена нација или станува збор за повеќенационална заедница, каков е неговниот степен на поврзаност, која нација колку бројчано преовладува итн.

Територијата на државата ја прикажува сувереноста на држава. Стратегискиот аспект на државната територија често се прикажува како државна сила, затоа што од тука извираат можностите за прикажување на моќност, суровини, индустриски развој, употреба на воениот простор итн. Но, овој елемент не треба да се преценува, затоа што постојат држави многу големи по територија, а државната сила е скромна но има и држави кои се мали, но сепак државната сила е голема.

Постоењето на институции кои ја спроведуваат власта и кои ги контролираат населението и територијата се составен дел на секоја суверена држава. Владата е избрана и организирана во согласност со националното законодавство, а

¹ Vukadinović. R, "Međunarodnih politički odnosi", *Politička kultura, nakladno - istraživački zavod, Zagreb, 2004 str.106*

надворешните работи, каде што државата треба да настапи на меѓународна сцена се водат преку специјални надлежни органи за надворешни работи.

Во поглед на потребата од сувереност, која државата може да очекува на внатрешно и надворешно поле, многу е тешко точно да се прецизира поимот сувереност². Поаѓајќи од сфаќањето на Жан Боден, кое вели: "Сувереноста е најголема власт која не признава ниту една друга од неа" но ова е тежок критериум кој може да се прифати од страна сите формално самостојни државни заедници. Значи според тоа е подобро да се разграничи сувереноста која се однесува на внатрешна политика и за меѓународни односи, затоа што државата, поради својата политичка функција, прифатените обврски, внатрешни или надворешни обврски често се доведува во ситуација да мора да ја жртвува сувереноста.³

Денес со процесот на интеграција каде ЕУ постои како политички систем без држава, се согледува дека суверенитетот минува низ сериозно рedefинирање. Во таа насока принципот на немешање во внатрешните работи на суверените држави е пред напуштање, а светот е сведок на меѓународни интервенции за смена на режим слично, како Хаити, Ирак, Либија, но има и такви за градење на нации-држави како пример, Источен Тимор, Косово.⁴ Доколку се спроведе анализира за одредени држави од аспект на моќноста, може да се согледа односот на државите помеѓу моќни и слаби, богати и сиромашни, кој за жал, се повеќе се продлабочува и така моќните и богатите зафаќат доминантно место. Од друга страна, со прекројувањето на границите и создавањето на нови држави на одредени делови на светот се создаде начин за управување на конфликти, но создавањето на новите држави имаат недостатоци, нефункционални институции, политичката култура е на многу ниско ниво, непостоечки традиции, не се чувствува духот на демократијата и тие нови држави секогаш се зависни од насоките на своите меѓународни ментори.

Во однос на тоа државата гледана од аспект на актер во меѓународните односи, не би требало да постои недоразбирање. Според Бари Бузан, предупредува дека терминот "држава" нема фиксно значење, иако неговата суштина се однесува на

² исто, стр.106

³ F.H.Hartman, "The relations of Nations" NewYork, 1976, стр.20-24

⁴ Ванковска. Б, "Меѓународна безбедност: критички пристап" Филозофски факултет, Скопје, 2011, стр.141

автономен и територијално организиран модел во кој делот на владеење е препознатлив и одделен од организацијата на општеството. Но, внатре во државата можат да постојат најразлични облици на политичко уредување на односите меѓу оние кои владеат и оние со кои се владее, како и појавување на различни нивоа на тензии меѓу власта и општествени групи. Еден од условите за постоење на држава како таква е способна да стапува во меѓународни односи со другите држави.⁵ Значи државата, по правило, се наоѓа во постојана релација помеѓу она што се случува внатре во нејзините граници и излегувањето на меѓународна сцена. Кога станува збор за државите, може да се посочи дека е еден од факторите кои придонесуваат за меѓународната безбедност и стабилност.

Поаѓајќи од меѓународната безбедност, неопходно е да се истакне дека таа настојува да помогне на државата во насока на зацврстување на демократијата, на одржување на отвореноста во смисла на поврзување глобалните влијанија со луѓето, негување на концептот меѓународно општество во кое државите ќе се почитуваат меѓусебно, ќе соработуваат, ќе градат мерки на доверба и заеднички ќе го почитуваат нормативно-правен систем. Но, денес во некои делови на светот се зборува за „општества без држави,, во други има држави во распаѓање или неуспешни држави.

Во XXI век одржувањето на мирот и стабилноста меѓу државите не е клучен проблем, постепено се јавуваат одредени релации, проблеми и актери кои ја дополнуваат и определуваат содржината на меѓународната безбедност. Со проширување и продлабочување на безбедносниот концепт, државата престана да биде главн актер. Со други зборови грижата за безбедноста на државите се замени со грижа за други вредности. Особено ова се согледува во XX век со појавата на меѓународните организации кои почнале да дејствуваат врз меѓународните случувања, каде што државите на еден начин повеќе престанале да бидат единствени субјекти.

⁵ текстот на „ Конвенцијата за правата и должностите на државите од Монтевидео од 1933 година,, може да се најде на :<http://www.taiwandocuments.org/montevideo01.htm>

1.2 Меѓународни организации

Меѓународните организации имаат релативно млада историја. Појавата и брзиот развој на меѓународните организации е новитет на меѓународната арена. Меѓународните организации се појавуваат како битни субјекти на современите меѓународни односи. Настанувањето на меѓународните организации се поврзува со меѓународните динамични процеси кои се случувале во меѓународната заедница, поради својата сложеност толку се издигнале кои довеле до здружување на повеќе држави со цел да формираат нови организации, институции кои ќе можат: да ја унапредуваат соработката, да дадат помош и решавање на меѓународни конфликти, обезбедување на сопствена одбрана и националната безбедност.

Сакајќи да ги реализираат таквите широки задачи, државите се принудени да ги здружат сопствените сили, што претставува позитивен придонес во зајакнувањето на меѓународната заедница, при што ќе значи нејзино цврсто прикажување и создавање услови за солидно функционирање на меѓународниот политички систем. На тој начин тие не се само нечији инструменти, туку и активни актери во дефинирањето на меѓународно управување. Меѓународна организација во која како членови се споменуваат две или повеќе држави, не се повеќе само место за координација на ставови и акција на државите членки, туку често таквите заеднички усогласени односи резултираат како самостојни носители на меѓународните случувања.⁶ Нивното присуство е најголемо во постконфликтите зони, но меѓународните организации свое присуство имаат во сите делови од животот.

Одлуките кои ги носат меѓународните организации имат висок степен на авторитет, кои допираат речиси до секој дел во светот, а имаат влијание и врз прашања дури во најчувствителната сфера. Во поствоениот конфликт заради нефункционалност на државниот апарат, меѓународните организации преку свои претставници длабоко навлегуваат во внатрешната политика и тоа по прашања кои

⁶ Vukadinović. R, "Međunarodnih političkih odnosa", *Politička kultura, nakladno istraživački institut Zagreb 2004 str.108*

традиционално биле исклучиво во националната надлежност. Ова најдобро може да се согледа во делот на давање помош и нивно присуство при пишување уставни закони, судски, воени и политички реформи.

Меѓународните организации се вклучени и во дефинирањето на човековите права, правата на жените, децата, болните, бегалците итн. Се смета дека клучни фактори за развојот на меѓународните организации претставуваат: зголемување на бројот на независни држави, меѓународна меѓузависност, технолошки пронајдоци кои наложуваат соработка и координација, нормативни промени како и процесот на глобализација.⁷ При формирање на меѓународните организации им се обезбедува одредена автономија, без која тие воопшто не би можеле ни да функционираат, односно автономијата е главен носител на успешно функционирање. Таа автономија се должи на дискреционо овластување, односно самостојно одлучување, согласно внатрешните правила и процедури.

Според *Харолд Јакобсен* меѓународните организации се класифицираат во три пошироки групи: меѓународни организации кои се занимаваат со мирот и безбедноста, со трговија и економски прашања и социјална благосостојба и човекови права.⁸

Според *Стефан Краснер* меѓународни организации се структури сочинети од правила, принципи, норми и процедури за донесување одлуки, преку кои дејствуваат други актери, најчесто државите.⁹

Според рускиот експерт за меѓународно право *Г.И.Танкин*, меѓународните организации ги опишуваат како „постојани тела“, кои ги креираат државите за да се справат со работите што се доверени и кои резултираат од меѓународните договори. "Секоја меѓународна организација е креирана од државите преку склучување на меѓународни договори за одредена цел." Односно, основачкиот инструмент на меѓународната организација е обезбедување одредени права и капацитети на организацијата, кои водат до заклучокот дека организацијата поседува одреден

⁷ Ванковска, Б., "Меѓународна безбедност: критички пристап" Филозофски факултет-Скопје 2011, стр.145

⁸ Harold Jacobson, *Networks of interdependence International Organizations and The Global Political Sistem*, 2 nd ed New York. Knopf.1984

⁹ Stephan D.Krasner, *International Regimes*, Ithaca NewYork: Cornell Univerzity Press, 1983

степен на меѓународен правен субјективитет.(има статус на правно лице според меѓународно право)

Според *Пол Руте* меѓународната организација ја смета како: "Група, вообичаено, но не ексклузивно тело на држави кои постојано ја изразуваат правна волја различна од онаа на нејзините индивидуални членки."

Чарлс Пентланд ги опишува меѓународните организации како: "Институции со формализирани односи од кои се очекува да егзистираат во определен временски период, чиј институционален квалитет се наоѓа во законска институционална структура, политички органи и бирократски структури и нивното физичкио и симболичко присуство."

Според дефиницијата на *Пјер Гербет* меѓународната организација е кратка и јасна: "Идејата за меѓународна организација е резултат од обидот да се внесе ред во меѓународните односи со формирање на трајни врски преку границите помеѓу владите и општествените групи кои сакаат да ги бранат заедничките интереси, во контекст на трајни тела, одвоени од националните институции, со свои индивидуални карактеристики, способни да ја изразат својата волја и чија улога е да извршуваат одредени функции од меѓународна важност. "

Француски автор од областа на меѓународно јавно парво, *Вирали*, по анализирање на други дефиниции, излезе со сопствена дефиниција според која меѓународните организации можат да се дефинираат како: "Асоцијација на држави што е формирана со договор помеѓу сите членки и поседува постојан систем или група на органи чија задача е да ги остварува целите од заеднички интерес преку соработка помеѓу членовите." ¹⁰

Како најшироко прифатена дефиниција е онаа на *Клиф Арчер*, која гласи:

"Меѓународна организација се подразбира секоја формална и трајна структура воспоставена по пат на договор меѓу нејзините членки, претставени било од владини или други претставници, од кои најмалку две суверени држави, чија цел е остварување на заедничкиот интерес на членството." ¹¹

¹⁰ *Clive Archer, International Organizations, third edition, NY: Rout ledge, 2001, Virally 1977, p. 59*

¹¹ , p.33-37

Меѓународната организација задолжително треба да има определени елементи: членство, цели и активности, како и внатрешната организација. Наједноставна поделба е: меѓународни владини и меѓународни невладини организации. Меѓународните владини организации се оние кои настануваат по пат на договор меѓу држави, додека меѓународните невладини организации ги создаваат приватни лица и групи, односно од недржавни актери.

Според географскиот опсег на дејствување на организациите може да се зборува за универзални (ООН) или регионални (НАТО, ЕУ, ОБСЕ). Најтешка е класификацијата според целите и задачите заради кои постојат меѓународните организации, пришто разни автори се обидуваат да ги групираат според разни основи. Една од можните класификации е поделбата на меѓународните организации кои се занимаваат со: хуманитарна помош, културна соработка, мир и разоружување, помош во развојот, човекови права и заштита на човековата средина.¹² Организациите се власт по себе што создава автономија во нивното дејствување во однос на државите и другите меѓународни актери.¹³ Власт во оваа смисла е способноста на актерот да ги користи институционалните и други ресурси со кои располага со што се разликува од другите. Но, во меѓународната арена власта се пренесува на различни нивоа, различни актери и на различни степени. Во современиот свет меѓународните организации имаат свои карактеристики:

- тие имаат моќ да промовираат вредности и да остваруваат конкретни цели: економска асистенција, човекови права, мировни преговори односно се смета дека тие се промотори на прогрес во областите во кои дејствуваат меѓународни организации,¹⁴
- тие ги имплементираат своите мисии со низа средства кои се рационални, ненасилни и непристрасни, но се евидентира исклучок на пример, НАТО,

¹² Akria Iriye, *Global Community: The role of the international Organizations in the Marketing of the Contemporary World*, (Brekeley and Los Angeles: Univerzity od California Press, 2002, p. 201-203

¹³ Michael N Barnett and Martha Finnemore, "The Politics, Power and Pathologies of International Organizations" *Interational Organization*, 1999 vol. 53 no. 3

¹⁴ Ванковска. Б, „Меѓународна безбедност: критички пристап,, Филозофски факултет-Скопје 2011, стр. 148

- меѓународните организации понекогаш добиваат поголем легитимитет од државите,
- во одредени ситуации меѓународните организации често излегуваат надвор од мандатите кои им се пренесени од државите основачи, дури се во позиција да анализираат соодветна ситуација да донесат заклучок, да формираат стандарди, дури се во можност да решат конкретен проблем.

Врз основа на претходното се согледува значењето на меѓународните организации, кое не само што постојано расте, туку и се менува. Авторитетот и знаењето со кое располагаат меѓународните организации имаат улога при употребата на моќ преку уредување на одредена ситуација, создавајќи атмосфера во нормативни рамки и го менуваат однесувањето на другите меѓународни актери, но од друга страна го потткнуваат нивно однесување. Меѓународните организации поседуваат моќ со која го преуредуваат светот создавајќи нови интереси зад кои стојат нови актери кои извршуват нови активности.¹⁵ Понекогаш се истакнува дека зајакнувањето на бројот и квалитетот на новите дејствувања на меѓународни организации посебно тука се мисли на меѓународни владини организации, големо значење придонесува кога одредена држава е во криза, која повеќе не е во ситуација самостојно да решава бројни прашања и претесна е за да може да ги задоволи се поголемите потреби кои со себе ги донесува современиот живот.¹⁶ Кога станува збор за директно влијание врз конфликтите и меѓународната безбедносна агенда, статистиката покажува дека меѓународните организации се се уште далеку понемоќни од државите и нивните алијанси, но од друга страна, тие стануваат неопходни во реализацијата на мировните операции и постконфликтното градење на мирот.

Меѓународните организации создаваат свет на испреплетени и поделени интереси кои ги надминуваат националните интереси и грижи. Механизам на зачленување на држави, во основа и мотивација на поединечни алијанси особено е

¹⁵ Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, New York: Cambridge University Press, 1977p.23

¹⁶ Vukadinović. R, "Međunarodnih politički odnosu", *Politička kultura, nakladno- istraživački zavod*, Zagreb, 2004 str.111

значајно прашањето е поврзано со функционирање на организацијата, нивното создавање, одржување и употреба. Сепак, желбата да се зајакне најголем број држави да дејствуваат активно во разни меѓународни организации е природна.¹⁷

Во случај кога ќе настане некој конфликт, ситуацијата е поинаква во однос на тоа како се искажува историјата на меѓународните односи, во организацијата не се гледаат само приклучувањето на членките, туку се гледа и содржинско дејствување. Единство на моќ и интерес треба да биде солидна основа за успешно дејствување, без моќ државата нема објективни шанси на успех на организацијата, а без заедничко усогласување на интереси нема можност нејзино долго одржување ниту остарување на целта која се бара. Светот кој брзо се менува, каде што има влијание на безброј национални видувања во меѓународни услови, аналогно на тоа во зависност од зајакнувањето на внатрешена и меѓународна позиција на современите држави зависи и формата на меѓународната организација.¹⁸

Развојот на европските идеи за суверени и независни држави кои се здржуваат за формирање на меѓународна организација бара заеднички прифатлив пристап според кој меѓународните врски би биле спроведувани во согласност со заедничко прифатливи стандарди на однесување, а меѓународното право го потврдува тој процес. Меѓународните организации преку свои норми и правила придонесуваат за креирање и на нови актери, дефинираат нови меѓународни стандарди и задачи, создаваат нови модели на општествено организирање ширум светот.¹⁹ Како што индивидуалните граѓани со одредени правила го регулираат однесувањето, така и нациите-држави, кои се зачленуваат во меѓународни организации своите права на однесување ги регулираат со одредено право, односно меѓународно право.

Меѓународно право е создадено од меѓународни спогодби, кои создаваат обврзувачки правила помеѓу земјите-потписнички и вообичаени правила кои во основа се практика на државите и општоприфатени од заедницата кои го положуваат начинот на однесување кој треба да се почитува. Меѓународните односи се поврзани пред се во однос на истражувањето и проучувањето на

¹⁷ Archer, *International Organizations*, third edition New York, Routledge, 2001 cmp.67

¹⁸ Текстот „ за развојот за меѓународните случувања може да најде на : <http://www.d@dalos.org>

¹⁹ Michael N. Barnett and Martha Finnemore, *Rules for the world: international organizations in global politics*, Cornell University Press, 2004 str.184

државите од економски, воен, идеолошки, културен и правен аспект. Освен тие заемни односи на државен план, потребно е да се анализира сите преостанати субјекти: меѓународни организации, групи, поединец, нации, движења и луѓе кои исто така делуваат на содржината на меѓународните односи.

Бројни фактори се манифестираат и истовремено го одредуваат правецот активноста на поединечни субјекти, го помагаат нивното дејствување и овозможуваат и следење на понатамошниот развој. Искуството покажува дека светот што не е заснован врз правни норми и демократија, неможе да обезбеди безбедност и мир.²⁰

1.2.1 Меѓународна заедница

Меѓународната заедница претставува термин кој се повеќе е присутен во практиката на меѓународниот политички живот. Според теоријата на меѓународното право, меѓународната заедница може да се објасни со постоење и заедничко живеење на поголем број држави кои се здружиле во определени организации, а исто така во таа средина се создават норми на меѓународното право кои во практика добиваат своја правна вредност. Во тоа правно сфаќање секако дека е многу битно одредување на меѓународна заедница не како некоја категорија на меѓународно право, туку пред се како општествен феномен кој е подложен на трансформации во согласност со развојот на динамиката на меѓународни односи и карактерната врска кои државите ги остваруваат во таа средина.

Меѓународната заедница како средина во која се создаваат сите меѓународни процеси се подразбира како основна и најширока рамка во која меѓународните односи помеѓу различни субјекти на меѓународни односи, односно го истражува факторот кој влијае врз однесувањето на меѓународните субјекти и барањето на основните законитости на дејствување и однесување на меѓународниот политички систем.²¹ Ако се претпостави дека во денешниот свет на меѓународен план постојат и дејствуваат самостојни држави, кои се повеќе заемно поврзани и

²⁰ Vukadinović. R, "Međunarodnih političkih odnosa", *Politička kultura, nakladno istraživački institut Zagreb* 2004 str. 112-114

²¹ R.J.Liebear, *Theory and World Politics, Cambridge Mass., 1972, p.10*

поради тоа до нивните врски се повеќе не доаѓа до изразување момент на случајни контакти, туку трајни и се повеќе цврсти организирани врски, тогаш секако ќе може да се прифати и тврдења дека во денешен амбиент во кои дејствуваат различни субјекти на меѓународни односи, во недовршен облик на интеграција може со полно право да се нарече меѓународна заедница.²²

Со определување на поимот *меѓународната заедница* потребно е да се нагласи дека е социјален феномен кој создава потребна средина на сите овие процеси што ги нарекуваме меѓународни односи. Меѓународната заедница е една фраза која се користи во меѓународните односи, а се однесуваат на сите народи, култури и влади на светот или на група од нив. Терминот се користи за да се имплицира постоење на заеднички задачи и обврски помеѓу нив, односно активистите, политичарите и коментаторите редовно се залагаат за рок во кој треба да дејствуваат или одговорот на соодветен начин во рамките на меѓународната заедница (во контекст на повици за акција, треба да се преземат против политичката репресија, почитување на човековите права итн.).

Создавањето на меѓународната заедница се смета како сложен процес и нереална заедница, бидејќи секоја реална заедница се залага за постоење висок степен на самопожртвување, самоодрекување и љубов, а сето тоа денес го нема во составот на различните државни единици, кои се пред се заинтересирани за остварување на сопствените интереси.²³ Како меѓународниот амбиент во кој дејствуваат сите тие држави исполнети со различна сила кои имаат различни интереси, така помалку или повеќе сите тие субјекти се во непрекинат страв за својот опстанок и реализација на својата политика да не бидат загрозени од посилни и поголеми членови на таа средина, односно од други членови меѓународната заедница.

Меѓународната заедница на меѓународен план во современи услови нужно води кон подобро поврзување на сите делови на меѓународната заедница, но се уште не е интегрирано тело во некој повисок облик, тоа се должи на одредени моменти, кога како збир на различни земји покажале дека се далеку од

²² V. Regner, *Mezinarodni politicke vzťahy*, Prag, 1969, p. 25.

²³ G. Schwarzenberger, *Power Politics; A study of World Politics*, London, 1965, str. 12

здружување, особено од здружување во идеални заедници, но факт е дека постои одреден поттикнувач кој ги поврзува различните и многубројните субјекти кои во постоечка смисла на интегрирање дејствуваат во поголемиот процес на здружување во рамките на меѓународната заедница.²⁴

Во средината во која се развива меѓународната заедница дејствуваат неколку меѓународни организации кои се залагаат за подигање на нивото на меѓународната безбедност со меѓусебна координација и соработка и тоа пред се: ООН, ЕУ, НАТО, ОБСЕ. Со право може да се каже дека разновидноста и интензитетот на односите кои се случуваат денес во меѓународната средина, се нарекува заедница во која постепено се профилираат ставови на заеднички интереси кои водат цврсто поврзување и интегрирање на нејзините делови во најширока смисла.

1.2.2 Арена, форум

Меѓународните организации овозможуваат место за средби за членките каде се дискутира, расправа, соработува или се искажува несогласување за одреден став. Арените сами по себе се неутрални, според *Стенли Хофман*, истражувајќи ги различните улоги на ООН, вели: „ООН отсекогаш била корисна арена и место за секоја од натпреварувачките групи, желни не само да добијат форум за искажување на своите погледи, туку и за дипломатско зајакнување на своите политики, како во контекст на Студената војна, така и во однос на војните за деконолизација.,,

Традиционално, меѓународните организации создадоа можност нивните членки да ги образложуваат и да се залагаат за своите погледи и предлози на еден многу поширок и јавен форум, отколку што е тоа можно во билатералната дипломатија.

Во својата улога на форум, Генералното собрание на ООН исполни една претпоставка која често се бара од меѓународните организации. Кога членките на организациите сакаат да преговараат, да се согласат или јавно да искажат несогласување, тие секако можат да го сторат на билатарелна или мултилатарелна

²⁴ Vukadinović. R, "Međunarodnih političkih odnosa", *Politička kultura, nakladno istraživački institut Zagreb 2004 str. 128*

основа. Тие може да организираат ад хок средба за нивна цел. Најпрвин тие би требале да се согласат за времето, местото, протоколот, потоа се договорот за агендата, начинот на гласање правилата на процедурата за текстот на преговорите што е подобро од постоење на прифатливо место за средба, утврден сет на правила и конвенции, заедно со помошни сервиси.²⁵ Без разлика дали станува збор за членовите на Меѓународниот олимписки комитет кои ја планираат наредната олимпијада, за делегатите на Меѓународниот црвен крст кои дискутираат за активностите во воените зони, за Советот на министри на ЕУ кои расправаат за еден трговски договор или за 180-та членка на Генералното Собрание на ООН кои се собираат во Њујорк за да дискутираат за нов економски поредок, сите тие веќе се согласиле дека постоечката меѓународна организација во која членуваат им обезбедува форум, кој доколку не постои, би требало да се создаде од почеток.

2. Недржавни актери

Недржавните актери главно се истакнуваат во периодот од 11 септември 2001 година, всушност недржавните актери се постојани придржници на меѓународните односи, но со променлива вредност во однос на меѓународната безбедност. „Најширока дефиниција за недржавните актери (единици) кои се или "помалку" од државата или се "повеќе" од државата, но чие влијание се протега надвор од државните граници. Најчесто, глобализацијата како процес на денешницата се смета како клучен фактор во кој се утврдуваат следните процеси:

Светско јавно мислење, поединец, меѓународни невладини организации, политички-општествени движења, медиуми итн.

2.1 Светско јавно мислење

Со брзиот напредок на технологијата и комуникацијата луѓето се полесно се здружуваат и контактираат и тоа преку социјални мрежи, интернет-комуникација и сл. Овие достигнувања во делот на комуникациите се достапни и може да ги

²⁵ Clive Archer, *International Organizations*, third edition, Routledge London & New York, 2001, p. 86

употребуваат и посиромашните слоеви на населението како и за луѓето во конфликтни региони, што е голем предизвик за успешно водење на политиките на владите и мисиите на меѓународните организации.

Јавното мислење се разгледува како поширок феномен што дозволува поединецот да се искажува со своите ставови, барања и вреднување. Човекот како поединец е припадник на националната држава и на поединечна национална или класна група, но тој има специфичен став и однос кон случувањата на внатрешна политичка и на надворешна политички план. Претставници на државата дејствуваат со воспоставени начела во согласност со традицијата на одделните држави и интересите на нејзините класи на кој поединецот припаѓа, тој не изразува никаков свој посебен став, доколку се дојде до изненадни и прилично значајни обраќања, поединецот може да реагира на тие неочекувани и најчесто за него неповолни промени така што јавно ги изразува своите ставови.²⁶

Кога таквиот мозаик на различни манифестации и кога ќе се соединат и соберат реакциите на поединци, збирот ќе биде широк од анализирање на одредена работа на поголем број на поединци, кои може да нарече јавно мислење. На тој начин се создава заедница во кој се појавува човек како поединец, граѓанин кои заедно со останатите може посебно силно да дејствуваат во одредени моменти, не само во изразување на задоволството или незадоволствата на одредена политика, туку може да иницира таквите реакции кои може да се прошират, дури и да ги надминат границите на одредени држави, тогаш може да се зборува во пошироки облици на изразување на јавното мислење со назначени меѓународни обележувања, мировни акции итн.

Јавната дипломатија е се поважна за придобивање не само на поддршката на сопствената јавност, туку и на меѓународната.²⁷ Затоа се поставува неколку прашања: што е тоа светско јавно мислење, како се формира, кој учествува во неговото креирање и како тоа влијае на меѓународна политика и безбедност.

Повеќето автори сметаат дека би било премногу да се зборува за единствено светско јавно мислење, затоа што различноста на погледите, интересите и изворите

²⁶ Vukadinović. R, "Međunarodnih politički odnosi", Politička kultura, nakladno- istraživački zavod, Zagreb 2004 str.185

²⁷ Исто., str.177

на информации го оневозможува тоа, колку што светот се поврзува, толку расте и неговата комплексност.²⁸ Љуѓето во "светот без граници" можат да се здржат околу најразлични идеи, мотиви, потреби и интереси и од најдалечните точки на светот. Информации со кои се формира јавното мислење во различни делови на светот, но тоа не значи дека одредени согледувања за доминатното светско расположение не се важни за донесителите на одлуки.²⁹ За да бидат успешни одредени иницијативи и акции дури и не мораат да бидат физички здружени, бидејќи е дозволена идејата да се изврши одредено влијание врз центрите на моќ.

Ваквите проекти тргнуваат од фактот дека во глобални рамки, постои поголема потреба од меѓусебно разбирање и артикулирање на глобалните вредности, норми и ставови по важни прашања. Тука, исто така, се нагласува дека ова го овозможува ширењето на демократијата, односно можноста граѓаните да бидат прашани за разни прашања. Од насобраните информации за резултатите од испитувањето на јавното мислење во земјите во светот ваквите агенции се обидуваат да ги утврдат тенденциите и моделите на размислување ширум светот.³⁰

Ваквите информации, сепак, можат да послужат за повеќе намени: државите и меѓународни организации можат да го почувствуваат пулсот на јавноста, па зависно од тоа да дизајнираат медиумски политики и содржини за "односи со јавноста" со цел да се насочи јавното мислење кон посакуван правец.

2.2 Поединец

Денес во светот развиени се софистицирани техники на комуникација и постоење на многу други фактори, луѓето како поединци стануваат се позначајни носители на јавното мислење, за кои мора се повеќе да се води сметка најсилните влади. Поединецот се почесто се спомнува во контекст на меѓународните односи и меѓународната безбедност, без разлика на фактот дека тој е неразделен дел на индивидуалната/хумана/човековата безбедност. Гледано од страна на човечката

²⁸ Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, New York: Cambridge University Press, 1977p.95-97

²⁹ Ванковска. Б. „Меѓународна безбедност: критички пристап„, Филозофски факултет-Скопје 2011, стр.164

³⁰ Harold Jacobson, *Networks of interdependence International Organizations and The Global Political Sistem*, 2 nd ed NewYork 1984 p.123

безбедност, повеќе се однесува како објект на безбедност отколку како активен актер.

При анализата на дипломатското дејствување, многу автори поставуваат тежиште на индивидуални карактеристики на поединечни личности и оттука се извлекуваат постоечкиот заклучок за дејствувањето што поединечниот државник како личност ја има улога во својата средина за создавање на важни политички одлуки. Големи личности кои оставиле позитивен белег на некое време, како што се Ганди, Нелсон Мандела, Вацлав Хавел, но има и такви кои оставиле негативен белег, обично тоа се личности како Хитлер, Осама Бил Ладен, Садам Хусеин, Слободан Милошевиќ и др. Спрема овие личности-поединци се насочени на меѓународните притисоци. Меѓутоа уривањето на диктаторите се покажа како многу полесна задача од постконфликтната рехабилитација и реконструкција на разурнатите општества на пример, Ирак.³¹

Во меѓународна сцена свое влијание може да имаат поединци кои се доста моќни. Тие се дефинираат како личности кои успеале да ги надминат постојаните ограничувања, правила и норми за да извршат исклучиво политичко, економско, интелектуално или културно влијание врз текот на настаните.³²

Во оваа група освен политичките и верски лидери, лидери на терористички групи, се вбројуваат бизнисмени, банкарите, криминалци, терористи итн. Начините низ кои тие вршат влијание можат да бидат најразлични, од морален авторитет, звање, финансиски, планирање на насилни акти и друго.

2.3 Меѓународни невладини организации

Најважната разлика помеѓу меѓународните невладини организации и меѓународни организации е во тоа што активностите кои ги спроведуваат првите не се претставници на државите, ниту смеат да дејствуваат во согласност со државната политика, додека активностите на меѓународни организации се претставници на државите. Главните области на дејствување, односно активности

³¹ Ванковска, Б. „Меѓународна безбедност: критички пристап“, Филозофски факултет-Скопје 2011, стр. 180

³² Archer, *International Organizations*, third edition New York, Routledge, 2001 p. 70

на меѓународни невладини организации се: меѓународна безбедност, неформална дипломатија, човекови права, заштита на човековата средина, демократизација и итн. Како составни делови на меѓународните невладини организации се: цели, членство, финансирање и активности.

Меѓународните невладини организации ги прикажува следните цели: промена на општествени норми, влијание врз политиката, имплементирање на политики, кога постои отсутност на соодветна владина мерка и сл.

Членството на меѓународните невладини организации го сочинува: поединци, доброволни организации отворени за секого, од експертски и професионален аспект, поканети или избрани и итн. Географскиот опсег зафаќа: заедница, национално, регионално и трансатланско ниво.

Функции на меѓународните невладини организации: застапување, собирање информации, анализирање, создавање идеи, предлози, давање препораки, мониторинг мисија, медијација/олеснување, давање услуги итн.

Во најширока смисла, влијанието кое меѓународните невладини организации го вршаат во меѓународните односи се остварува на следните начини: утврдување на план-програма, подготвување на мултилатерални договори за решавање на важните прашања, учество на меѓународни невладини организации во договарањето одредени политики, зголемува легимитетот, помош во реализација на договорите.

Се случува меѓународните невладини организации почесто да дејствуваат надвор од своите рамки и со независна акција да ги остварат своите цели, како и да воспостават стандарди кон други актер кои мора да ги следат поради силата на светското јавно мислење. Улогата како актер во меѓународната безбедност носи ризици, тоа е највидливо при прикажување на хуманитаризам, во кои меѓународните невладини организации не можат да бидат пасивни или ќе дадат поеднаква помош на сите страни во конфликтот, односно дека таквиот пристап на Црвениот крст кој исполнува многу битна функција во период на мир и војна.

Според оваа наведените организации мораат да одлучат дали ќе го одберат доброто однесување кон сите или ќе се залагаат за правда. Опасноста од ваквиот висок етичен пристап на меѓународните невладини организации е во тоа што овие

кои интервенираат соодветно одлучуваат кои се "добрите" а кои "лошите момци" во приказната.³³ За да ја избегнаат перцепцијата за нивната политизација, односно вмешаност во одредени политички елементи, меѓународните невладини организации го почитуваат и користат јазикот на етиката.

Во контекст на претходното Чендлер со право укажува: "Овој пресврт доведе до создавање спротивно на сложената стварност во кои секогаш има три актери во хуманитарната приказна: една која е само жртва, другата е секогаш злосторник, а меѓународните актери се спасителите на жртвата." Во такви случаи, меѓународните невладини организации доаѓаат во една непосакувана ситуација, кои прават разлика помеѓу жртви кои заслужуваат да бидат спасени и такви кои не го заслужуваат да бидат спасени, па меѓународните невладини организации се ставаат во улога на спасител, кој меѓународните невладини организации самоиницијативно да одлучуваат за животот и смртта во деловите кои се зафатени со конфликт. Додека според некои актери, масовна инволвираност на меѓународни невладини организации во актуелни ситуации е резултат не само на нивната се поголема заинтересираност кон човековите права, туку и на свесна политика на државите кои ги користат како инструменти за спроведување, но и за добивање легитимитет пред јавноста. Тие се не изоставен дел на т.н етичка надворешна политика, кои ги фаворизира дури и меѓународните организации како НАТО и ЕУ.

2.4 Медии

Најновата комуникациска технологија овозможува луѓето од најразлични делови на светот да станат сведоци на насилно симнување на диктатори, на хуманитарни интервенции, па и егзекуции како онаа на Садам Хусеин. Со напредниот развој на комуникациски програми возможно е директно вклучување во ТВ програмите, односно луѓето може да бидат известени од самото место за обични учесници на улични протести или масовни движења.³⁴

³³ Ванковска. Б. „Меѓународна безбедност: критички пристап“, Филозофски факултет-Скопје 2011, стр.170

³⁴ Текстот за „Масовни движења, како случувањата поврзани со Арапската пролет 2011 година.. достапен на :[http:// www.psc.isr.umich.edu/pubs/pdf/rr12-775.pdf](http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/pdf/rr12-775.pdf)

На прв поглед ова изгледа како знак на демократизација на медиумски простор, не само затоа што како новинари се јавуваат директни учесници на важни настани, туку и затоа што се чини дека за разлика од порано, сега се обезбедува поголема транспарентност и контрола на она што безбедносните органи го прават теренот. Но, од друга страна, медиумите се моќно средство за пропаганда "перење мозоци". Односно преку формирањето на јавното мислење за да прифатат поинаку неприфатливи насоки. Надвор од преостанатите функции на медиумите во современите услови, акцентот ќе биде ставен на оние кои се релевантни од аспект на глобалната безбедност, медиумите не само што пренесуваат информации, туку тие вршат селекција на она што е важно од неважното.

Медиумите во последно време го добиваат епитетот моќно средство, уште кога ќе се додадат и новите алтернативни медиуми, социјалните мрежи од типот Фејсбук или Твитер, Скајп, блогови, ширење на снимки на You – tube, кои се достапни, евтини и лесни за користење, тогаш глобалното цивилно општество станува се посложено и мета на бомбардирање од нереални информации, режирани според одделни политички актери. Потоа се прикажува толкувањето на реалноста, за политичките, економските, безбедносните и други случувања.

Имајќи ја во предвид насоката која ја имаат медиумите да ги искриват реалните настани, се наметнува прашањето за нивната објективност и за тоа дали нивната дејност е во функција на јавното добро или пак движечка сила која се прикажува како добивка и промоцијата на одредени вредности, групации и политики. Анализата на содржините од медиуми, од типот CNN, BBS, New York Times, по кажува јасна доминација на центрите на економска и политичка моќ. Голем дел оваа машинерија функционира и како „произведувач на стравот.“³⁵

³⁵ Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, (New York: Cambridge University Press, 1977)

ГЛАВА II

КООРДИНАЦИЈА КАКО ВАРИЈАБИЛА КОЈА ЈА ОТСЛИКУВА ВНАТРЕШНАТА И НАДВОРЕШНАТА ДИМЕНЗИЈА

II. КООРДИНАЦИЈАТА КАКО ВАРИЈАБИЛА КОЈА ЈА ОТСЛИКУВА ВНАТРЕШНАТА И НАДВОРЕШНАТА ДИМЕНЗИЈА

1.1 Потребa за координација

За да може државата нормално да функционира, неопходно е да постојат многу организации, институции, органи, но клучна функција која го овозможува опстанокот на државниот механизам е безбедносната функција која ја спроведуваат безбедносните структури потпирајќи се врз демократските вредности, со цел да го обезбедат мирот, безбедноста, просперитетот и демократијата. За да се реализира оваа функција, потребени се материјални и човечки ресурси, се прави организациска поставеност, се воспоставува комуникација и соработка со цел да се синхронизира, координира и насочува работата во соодветен правец преку добро осмислени програми и планови, потоа се димензионира просторот и времето и што е најважно, се обединуваат луѓе кои располагаат со знаења, способности, вештини чии поединечни напори се здржуваат во заеднички напор, кој е насочен кон остварување на конкретните цели.

Во контекст на претходното може да се каже дека развојот на човештвото од настанувањето на најмалите човекови заедници во кои се одвивал секојдневниот живот, па се до најмоќните институции во рамките на светските организации во современата цивилизација не е возможно да се замисли да функционира без координација, токму затоа евидентна е потребата од координација.

Координацијата треба да се разбере како инструмент за поврзување и насочување на многубројните знаења кои ги поседуваат луѓето, како и усогласување на активностите за извршување на одредена работа и реализирање на планираните активности.³⁶

Координацијата особено е многу важна за безбедносните структури во рамките на безбедносниот ситем кои своите активности ги координираат првенствено во мирновременски услови се со цел да се избегне евентуална криза,

³⁶ Бакрески, О. „Основи на безбедносниот менаџмент., Филозофски факултет- Скопје, 2011, стр. 218-221

која може да предизвика катастрофални последици во поглед на човечки и материјални загуби.³⁷

Координацијата која произлегува како посебна функција од меѓузависноста на одредени делови од безбедносната структурата и самиот степен на меѓузависност на субјектите кои се наоѓаат во рамките на безбедносната структура, овозможува да ги усогласат активностите кои ги спроведуваат и да настапат во целина со цел да се сочува мирот и безбедноста.

Безбедносната организациона структура поединечните делови ги приспособува кон една интегралната структура која произлегува како резултат од специфичноста и природата на нивната дејност.³⁸ Во безбедносните структури, деловите се идентификуваат со целината, поточно се слеваат во неа, всушност не можат да постојат надвор од целината. Тоа значи дека за остварување добра координација потребно е субјектите во организационите единици на одредена институција да можат да се надополнат во реализирањето на заеднички поставената цел.³⁹ Според едни координацијата е свесен процес за усогласување и составување на различни активности за безбедноста со цел безбедносните структури во рамки на државната власт да може да функционираат како една хармонична целина во процесот на оstarување на безбедноста, а според други, координацијата се дефинира како процес на управување со конфликти со цел да се спречаат неговите негативни последици, а со тоа во истовреме да се овозможи нормално функционирање на институциите.⁴⁰

Потребата на координацијата се јавува како резултат од разликата во ставовите меѓу одредени субјекти на исто ниво и од различни нивоа на организација. Разлики во ставовите помеѓу субјектите на соодветната организација произлегуваат од целите.⁴¹ Во одредени моменти делови на организацијата или

³⁷ Бакрески, О., „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија,, Филозофски факултет, Скопје, 2005 стр.17

³⁸ Newman W.H., „Administrative Action The techniques of Organization and Management,, Prentice-Hall, Inc. New York 1971, p. 272-274

³⁹ Чокревски, Т. „Организационо општество,, Студенски збор, Скопје 1995, стр.78

⁴⁰ Овие разлики на ставови и ваквата градација ги застапуваат повеќе автори: Лоранс, Лорч, Тодоровиќ итн. може да се види во: Dragišić Z, Bezbednosni menadzment, Sluzbeni galsnik i Univerzitetu Beogradu-Fakultet za bezbednost, Beograd 2007 стр.67

⁴¹ Љ. Микунуовиќ „Современ лексикон на странски зборови и изрази,, Наша книга, Скопје 1990 стр.30

секој член на организацијата може да наметне своја цел, која ќе се смета како доминантна цел на ниво на организациската структура, при што е спротивно на заедничко излагање.

Разлики кои произлегуваат од времето, така во зависност од специфичноста и природата на конкретната задача, одредена организациона единица се залага за моментално решавање, а додека друга смета дека не е соодветен моментот и задачата се одлага. Но сепак одговорните кои ја спроведуваат координацијата мора веднаш да дадат соодветно решение, особено ако станува збор за прашање од безбедносен аспект затоа што во спротивно ситуацијата може да предизвика одредени последици.

Разлики во подготовките за реализирање на конкретна задача, настануваат од меѓусебните односи, воспоставена комуникација која бара брза размена на информации и на автоматско донесување и извршување на одлуките.

Разликите се често последици на различни дејности кои се извршуваат во различни организациони единици. Во областа на безбедноста, објективна контрола често е невозможна поради тоа што работите кои ги извршуваат соодветни делови на организацијата задолжени за безбедност не можат да предвидат веднаш како кај другите органи во државата.⁴²

Координацијата е потребна и заради тоа што повеќе или помалку ги отстрануваат одредени конфликти што во организацијата на разни нивоа се навестуваат. Особено може да се потенцира конфликт кој настанал од лични интереси и интереси на самата организацијата. Поради тоа координацијата може до извесен степен да ги ублажува и поуспешно да ги разреши конфликтите што произлегуваат од сложеноста на организациската активност.⁴³

1.2.Значење на координацијата

Значење на координацијата може да се прикаже во тоа што овој процес организира и ангажира човеки потенцијал и други материјални средства наменети за потребите на организацијата, институцијата или органот кој обезбедува

⁴² Стевановиќ.О., *Руководење и командовање*, Полициска академија Београд 1999, стр 122
Minar J: *Management Theory*, the Macmillan Company, New York, 1971

⁴³ D.J Mooney „*The Principles of Organization*, Harper and Row publishers,, New York

поврзување на определени активности, потоа ефикасно го планира временскиот фактор, но здружува луѓе кои поседуваат соодветни знаења, способности, вештини од различни профили и исполнувањето на конкретните задачи во голема мера зависи од размената на информациите.⁴⁴

Координацијата на организацијата овозможува поделба на работата во организационите единици, додека успехот се прикажува преку у согласување на повеќе дејности и интеграцијата на организационите единици во единствена целина.

Поимот координација потекнува од латинскиот збор *coordinare* и означува усогласување на повеќе дејности за поуспешно работење и остварување одредени цели.⁴⁵ Координацијата во литературата се дефинира: "Координацијата е неопходност при што во извршувањето на определени задачи се ангажираат голем број извршители кои се појавуваат и кои практикуваат различни мислења за идентични прашања. Координацијата е неопходна заради приближување на мислењата со цел да се обезбеди остварување на поставените цели."⁴⁶

Координацијата се дефинира на различни начини, така според Симеонов координација е: "Постојано осмислена дејност во управувањето во институцијата, преку која се внесува хармонија, паралелност, пропорционалност и ритмичност во работата на извршителите, со цел да се постигне посакуваниот резултат во строго определено време." ⁴⁷

П.Лоренс и Џ.Лорч координацијата ја дефинираат како: "Процес на обединување на напорот на различни потсистеми во остварување на задачите на организацијата." ⁴⁸

Во одредена безбедносно структурна организација постојано се одвиват голем број на активности кои се организираат, раководаат и извршуваат од страна на

⁴⁴ Бакрески.О. „Основи на безбедносниот менаџмент,, Филозофски факултет, Скопје 2011 стр.210

⁴⁵ Микуновиќ. Љ. „Современ лексикон на странски зборови и изрази , Наша книга, Скопје1990, стр.330

⁴⁶ Бакрески.О. „Координација на безбедносан заедница во Република Македонија, Скопје 2005, стр.30 и Стаменковски. А., „Менаџмент со одбраната,, ТНИД Гурѓа,Скопје 2004,стр.78

⁴⁷ И.Симонов "Основи на организацијата и управлението на училището преход към пазарна икономика" универзитетски издателст, Софија, 1995, стр.35-39

⁴⁸ Paul R. Lawrence, Jay W Lorsch, *Differentiation and Intergration in complex Organizations*, *Administrative Science Quarterly*, vol.12 No1 june 1967, p45

одредени лица. Успешното спроведување на овие активности зависи од тоа дали постои усогласеност и синхронизираност помеѓу вршењето бројни активности, како и помеѓу самите извршителите, односно дали во согласност со планот е спроведена координација. За да постои функционално поврзување на активностите во безбедносните структури на едни со други делови, неопходна е координација.

Безбедносните структури за да се остварат предвидените цели, координацијата им овозможува надминување на недостатокот и на грешките што се појавуваат во подготовка и спроведувањето на активностите. Кога се спроведува координацијата во безбедносно организационата структура, таа треба да биде постојна, да се одвива во континуиран процес во кој постои меѓусебна комуникација со чија помош ќе се овозможува полесен протек на информации и потребни пораки за функционирање на безбедносниот систем. На овој начин би се одвивале непречно сите задачи и работи, кои на крај ќе резултираат со успех.

Искуството покажува дека координацијата е поуспешна таму каде што активностите се одбиваат плански, според однапред утврден редослед. Оттука, без постоење на координација, извесно е поклопување и дуплирање на работата.⁴⁹

Но, координирањето неправилно ќе се обвива само доколку постојат следните причини: избор на погрешна личност за соодветното место, непоседување на искуство, слаба комуникација неефикасна контрола или неуспех во создавањето на адекватни системи и постапки итн.⁵⁰ Како неопходно придружен дел на координацијата е комуникацијата. За извршување на работите во организациска единица и за работите на раководењето со организациска единица, со кое се остварува целта на работењето, како основно средство се јавува комуникацијата.⁵¹

Координацијата својата цел ја постигнува со примена на правила и секоја организациона единица и секој субјект во неа координацијата ги присилува да функционираат на ист и постојан начин во согласност со правните прописи.⁵² Тоа значи дека за остварување добра координација потребно е сите составни елементи

⁴⁹ Ernest Dale, *Management, Theory and Practice*, McGraw-Hill Book Company, 1956, p. 301

⁵⁰ Thomas S. McAlpine, *The Process of Management*, business books limited, London, 1973, p.43

⁵¹ Donald M.N. „Some Concomitene of Verring Raterns of Comunication in the Large Organization, University of Michigen., 1959 p.234

⁵² Morgan J, *Principles of Administrative and supervisory Management*, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, NewJersy, 1973 p.7

на организацијата да се надополнаат во реализирањето на заеднички поставената цел.⁵³ Значењето на координација во безбедносната организациска структура е од посебна важност во поглед на одржување на безбедноста и мирот во одредено општество и на меѓународно ниво.

2.2 Видови на координација

Во современи услови, координацијата претставува значаен процес кои го применуваат лица кои управуваат, менаџираат, раководаат со соодветни организациски структури со цел успешно да ги реализираат поставените цели. Координацијата е важна функција во одредена организациска структура, затоа што придонесува кон синхронизирање и поедноставување на задачите кои се спроведуваат, а се подобрува и комуникацијата.

За да може координацијата да се одвива во насока во која ќе се навестува успехот на поставените задачи, неопходно е да ја спроведат лица кои поседуваат посебни квалификации, стручност и обученост и кои успешно ќе спроведат планови и програми, при што подредените се задолжени да ги извршат ефикасно поставените задачи.⁵⁴ Доколку следува погрешен избор на одговорната личност, која за соодветно работно место ќе нема доволно искуство, слаба стручност и необученост, слаба комуникација, неефикасна контрола или неуспех во создавањето соодветни постапки, координацијата ќе одвива во спротивен правец, ќе биде погрешна и неуспешна.

Во основа личноста игра значјна улога и токму поради тоа треба да ги хармонизира, усогласува програмите и постапките итн.⁵⁵ Не постои тимска работа ако не постои координација, односно ако не се усогласи спроведувањето на самите активностите. Координацијата може да се одвива во следните насоки: вертикална, хоризонтална, дијагонална, интерна и екстерна.

⁵³ Lawrence P. R. Lorsch J.W "Differentiation and integration in Complex Organizations, *Administrative Science Quarterly*, 1967 str. 203

⁵⁴ Бакрески, О. Основи на безбедносниот менаџмент, Филозофски факултет, Скопје 2011 стр.210

⁵⁵ Шуклев, Б., Менаџмент, АД ГИТ Гоце Делчев, Скопје, 1998, стр 214

Најприменлива координација е вертикалната координација, всушност таа се применува во сите организации се одвива помеѓу различни делови на управување и раководење на организацијата. Вертикалната координација врши усогласување на планови, програми меѓу високо и ниско организациско ниво, всушност таа врши здржување на целината. Вертикална координација во врска со поставените работни задачите, субјекти од повисокото ниво им обезбедуваат односно им даваат на пониско поставените нивоа, јасна, точна, прецизна и брза информација, во таа насока ќе може да се очекува лицата од пониските нивоа да одговорат соодветно на поставените задачи, вертикална координација во врска со информациите за успешноста на извршување на задачите има за цел да му се овозможи на раководниот кадар да го следи управувањето и да врши контрола на извршувањето, со цел ако е потребно да се искористат можностите за брзи и корективни дејствија. Вертикалната координација е многу позначајна во однос на преостанатите видови.

Хоризонталната координација, е насочена кон усогласување на активностите на исто организациско ниво, односно усогласување на активности помеѓу организациските единици на иста организациска поставеност. Во ова координација извршителите кои се наоѓаат на исто ниво ги усогласуваат активностите преку постојано и меѓусебно комуницирање, соработка, размена на информации и итн. Хоризонтална координација во врска со директните упатства што ги дава раководниот кадар за она што подредениот треба да изработи, има за цел да се обезбеди јасни, точни и прецизни насоки и истовремено кај нив обезбедува потребната мотивација за да се активираат сите елементи на организациската поставеност. Хоризонталната координација во врска со плановите, политиките или успешноста на спроведување има за цел поединците да ги информира за работи кои влијаат на нив, особено промени во условите за работа и фактори кои влијаат врз нивниот просперитет и безбедност. Всушност ова координација на активностите претставува, извршување на поставените задачи на исто ниво во организациската единица, со цел да не се товарат од друго повисоко ниво, доколку решението може да се најде во претходното ниво.

Дијагонална координација се појавува и се остварува во зависност од поврзаноста на елементите на организацијата кои не се поврзани ниту

хоризонтално, ниту вертикално, туку во насока на соработка, давање идеи, стручно-технички помош. Се остварува помеѓу различни нивоа на функции на институцијата.⁵⁶

Координацијата може да биде интерна и екстерна. Интерната координација подразбира добра организираност, систематичност, воспоставување плански правила меѓусебно поврзани во целина, а за тоа е неопходно потребно поддршка и мотивација од страна на непосредните раководители и подредени, всушност зависи од сите субјекти во организациската поставеност. Интерна координација има свое место и улога во процесот на извршување на работните задачи што е наменета да дејствува во позитивна насока на организацијата. Интерната се спроведува помеѓу внатрешните елементи на организационата структура, кои се меѓусебно поврзани.

Гледано од аспект на една активност која треба да се реализира надвор од рамките на организациска структура за која е потребна координација на национално и меѓународно ниво може да биде: координација со општествено опкружување, координација со надлежни институции и органи на национално ниво, но и координација со слични институции или органи на меѓународно ниво. Всушност тука станува збор за екстерната координација, која ја претставува организацијата како единствена целина, која за нејзино успешно функционирање, активностите ги координира со друга организација итн. Екстерната се применува за прикажување на сопствениот углед надвор од внатрешните рамки.⁵⁷

Искуството покажува дека координативната функција е поуспешна таму каде што постојат современи субјекти со искуство, каде што активностите се одвиват плански, според однапред утврден редослед, односно кај субјекти без искуство. Координативната функција се одвива отежнато, неусогласено, непостојано и на крај непостојат посакувани резултати. Оттука без постојани напори за реализирање на координацијата, извесно е преклопување и дуплирање на работата.⁵⁸

⁵⁶ Radosavljević, Z, „Vojna ekonomika-Kako efikasno i efektivno upravljati vojnom organizacijom,, KUM, Beograd, 2001, str.146-152

⁵⁷ Бакрески. О, „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија,, Филозофски факултет, Скопје, 2005, стр. 33

⁵⁸ Бакрески.О, „Основи на безбедносниот менаџмент,,Филозофски факултет, Скопје, 2011, стр.214

Добрата координација придонесува за подигнување на свеста, меѓусебното почитување и однесувањето на субјектите во организацијата. Со добрата координација се избегнува хаосот и непотребната тензија при извршување на работните задачи. Добрата координација ги мотивира поединците, а со тоа се придонесува за зголемување на меѓусебната доверба. Степенот на ефикасност на извршување на работните задачи зависи од тоа како се хармонизирани меѓусебните односи и внатрешната координација во организационите единици во рамките на соодветната координација.

Во контекст на наведеното, организацијата на патот кон остварување на планираната цел, мора преку координацијата да создаде солидни односи, ефикасна комуникација и беспрекорна размена на информации меѓу сите субјекти и елементи во организациските единици кои се наоѓат во рамките на организацијата, кои се јавуваат како неопходни услови за успешно функционирање.

Овој труд се посветува особено на тоа колку е повисоко нивото на координирање на активностите на безбедносните структури во безбедносниот систем во граници на одредена држава, но и надвор од нејзините граници, дотолку поефикасен е заедничкиот одговор за справување со конкретните безбедносни проблеми на национално и меѓународно ниво. Координацијата задолжително треба да постои како составен дел при реализирањето на поставените задачи на безбедносните структури во рамките на безбедносниот систем на одредена земја.

Овие безбедносни структури се одговорни за одржување на мирот, безбедноста, стабилноста и развојот во граници на национално ниво, а аналогно на тоа и на меѓународно ниво. Токму поради тоа координацијата на безбедносните активности треба да се спроведува на национално и меѓународно ниво.

1.3.1 Координација на национално ниво

Поаѓајќи од дефиницијата дека националната безбедност претставува состојба на рамнотежа и стабилност која е неопходна за постоењето и развојот на национална држава-суверенитетот, независноста и неделивоста на државата, за одржување на

јавниот ред како и за создавање амбиент на неповредливо остварување на основите права слободи и должности на граѓаните во согласност со демократските принципи утврден во Уставот. Ваквата состојба на националната безбедност се постигнува со превенција и отстранување секаков вид загрозување кои може да им нанесе штета на темелните вредности неопходни за постоењето и развојот на одредена држава.⁵⁹

Државата е одговорна да го сочува своето право на власт преку обезбедување мир и безбедност. Безбедносните структури ја спроведуваат безбедносно - одбранбената функција, која е составен дел на државата и подразбира вршење работи од безбедноста и заштита на основните вредности, поради тоа државата е принудена да ангажира големи човечки и материјални потенцијали, односно сите расположливи средства за да се заштити од потенцијалните закани. Сите држави значајно внимание посветуваат на улогата на безбедносните државните органи, поради тоа безбедноста и заштитата на основните вредности се нивна приоритетна задача. Национална безбедност генерално се одвива на три нивоа:

Политичко - безбедносно ниво, одбранбено-безбедносно ниво, организациско - институционално ниво⁶⁰

Првиот вид активности овозможува да се сочува мирот и да се избегне војната како најголемо зло на човештвото и да се спроведат подготовките за одбрана. Вториот вид активности се однесуваат за воена состојба и треба да овозможат континуирано функционирање на органите на државната власт во такви услови. Третиот вид се однесуваат на тоа секој орган во рамките на своите надлежности да остварува комуникација со меѓународна заедница за положбата во која се наоѓа државата и да обезбеди услови за продолжување на спротивставувањето што би траело до конечното справување со заканата и обезбедување на потребниот мир.

Вооружените сили, безбедносните служби, полицијата се дел од процесот за гарантирање и давање поддршка на мирот и безбедноста и овозможат заштита на националните интереси и вредности, при што истите може да дејствуваат во услови на криза или војна. Заради остварување на национална безбедност се спроведуваат

⁵⁹ Котовчески. М., „Национална безбедност на Република Македонија,, Македонска Цивилизација Скопје , 200 стр.

⁶⁰ Бакрески. О „Одговорноста на Парламентот за спроведување демократска контрола на вооружените сили,, Годишен зборник на Филозофски факултет-Скопје , број 58, 2005, стр.387

различни функции од различни институции преку меѓусебна поврзаност. Ова е постигнато во рамките на безбедносниот систем, во којашто различните институции ја изведуваат својата функција во тесна соработка и координација според строга демократска, политичка и цивилна контрола. Исто така, во рамките на безбедносниот систем вклучува и цивилни институции: дипломатијата, цивилната заштита, царината, судскиот систем, законодавните и административните агенции задолжени за управување и контрола.

Координацијата на безбедносниот систем на национално ниво се остварува преку формирање посебен орган, за кој ќе биде задолжен висок функционер, кој ќе биде носител на координативната функција и ќе се нарекува, координатор.

Во рамки на системот за национална безбедност и одбрана, суштинско место зафаќа владата. Со оглед на фактот дека Владата директно раководи со клучните министерства (Министерство за одбрана и Министерство за внатрешни работи), преку кои се остварува безбедноста и одбраната, Владата би ја имала одговорна улога на координацијата на безбедносните структури на национално ниво. Владата претставува значаен сегмент во остварување на власта, без ефикасно извршување на работите, единствено нема ефикасна власт, односно нема ефикасен безбедносен систем.⁶¹

Безбедносниот систем кој се залага за националната безбедност и одбрана, само со координација може да го задржи својот легитимитет на спроведувањето активности и одлучување. Безбедносниот систем мора да одговори на безбедносните проблеми и да создаде услови за нивно ефективно решавање. Дејствувањето и ефективноста на решавање може да се постигне благодарение на: структурите за поддршка, експерти, оперативни-тимови и сл. Ваквата поврзаност овозможува проблемите што се појавуваат во безбедносниот дел да се дел од власта, да можат да бидат нивна заедничка сопственост и одговорност.⁶²

Во однос на поцедурите и на регулативите за решавање на прашања поврзани со безбедноста на национално ниво, при спроведување на координацијата и

⁶¹ Бакрески.О. „Координација на безбедниот сектор-искуства и практики,, Филозофски факултет, Скопје, 2006, стр.238-240

⁶² William J Newman, *Administrative action. The Techniques of Organization and management*, Prentice – Hall, Inc, NewYork, 1971, p.86

соработката меѓу клучните сегменти се одвива преку расправи на седници, меѓусебно информирање, размена на податоци и постојана комуникација, следење и анализирање на организираноста и подготвеноста за одбрана, остварување непосредно договарање и утврдување заеднички решенија за извршување одредени задачи кои се насочени против потенцијалните закани за мирот и безбедноста на државата и друго. За да може успешно да се реализира координацијата на национално ниво, потребно е таа да се одвива во еден цврст круг меѓу безбедносните структури кои се наоѓаат во рамките на безбедносниот систем.

Координацијата на национално ниво треба да биде континуирана, бидејќи автономијата се пренесува на пониските слоеви од хиерархијата поставеност на организациските единици на безбедносната структура. Комуникација по должина на безбедносната линија може да биде во две насоки: од горе надолу (top-down) и од долу нагоре (bottom-up).⁶³ Безбедносниот систем неопходно е да функционира во постојана меѓузависност на безбедносно организациските структури во правец на усогласување на плановите, програмите, задачите, целите и интересите меѓу високото и ниското организациско ниво, врши обединување на задачите кои се извршуваат, воспоставува информираност, дава поддршка, идеи и итн. само така ќе може да се одговори на непосредните проблеми на побрз и флексибилен начин.⁶⁴

Заемната соработка на безбедносните структури на национално ниво, е исто така, веројатно единствениот начин што се очекува дека ќе гради заеднички пристап што ќе гарантира безбедност и мир на национално ниво.

1.3.2 Координација на меѓународно ниво

Денес во светот државите на меѓународен план се повеќе се заемно поврзани, меѓузависни и поради тоа нивните врски се повеќе се организирани, при што во меѓународната средина дејствуваат различни субјекти на меѓународни односи.⁶⁵

⁶³ Бакрески. О. „Координација на безбедност сектор-искуства и практики,, Филозофски факултет, Скопје, 2006, стр.234

⁶⁴ Бакрески. О. „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија,, Филозофски факултет, Скопје, 2007, стр. 34

⁶⁵ Dragišić, Z. „Bezbednosni menadzment, Sluzben glasnik i Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2007, str.105

Меѓународната средина е погодно место во кои се развиваат и дејствуваат неколку меѓународни организации кои со меѓусебна координација и соработка се залагаат за подигање на нивото на меѓународната безбедност и тоа пред се: ООН, ЕУ, НАТО, ОБСЕ.

Тргувајќи од факт дека постојат нестабилни региони (на пр.Југоисточна Европа и Западниот Балкан), потребна е стабилизација и прогрес, при што токму мирот и безбедноста претставуваат важни фактори од којшто во голема мера зависи успехот и ефикасноста стабилноста, за таа цел неопходно е да се спроведе координација која ќе ги усогласи активностите на повеќе меѓународни фактори. Координацијата на меѓународно ниво за превенцијата на конфликти е одредена од безбедносен аспект и од бројноста на вклучените безбедносни организирани структури. Превенцијата треба да се прифати како примарна и неопходна норма на однесување на сите меѓународни актери.⁶⁶

Меѓународните организации дејствуваат најмалку на простор помеѓу две држави, одреден регион, па често и на поголем дел од светот, токму поради распространетоста се создаваат потешкотии кога е во прашање на координацијата. Меѓутоа таквите организации најчесто се доведуваат во ситуација на давање самостојност на секоја организациона единица (држава), а координацијата се воспоставува само на ниво на исполнување на мисијата на организацијата на која и припаѓаат сите организациони единици кои помалку или повеќе смостојно извршуваат дејноста на територијата на државата и истовремено повеќе земјичленки се членки на неколку организации. Важноста на координација на меѓународно ниво за превенција на конфликт, произлегува од нејзините цели според кои е предвидено да може да се употреби мултинационални сили под мандат на ООН и ОБСЕ, како и под водство на НАТО или ЕУ, кои се вклучени во меѓународни конфликти или други операции за поддршка на одреден регион.⁶⁷

⁶⁶ О.Бакрески и Милошевиќ.,*Современи безбедносни системи*, Аутопринт Т.А. Скопје 2010, стр.246-259

⁶⁷ Текстот може да се види во „ NATO Handbook„ NATO Office of information and Press, 1110 Brussels, Belgium, 2006, p35

Помеѓу овие организации кои ја спроведуваат мисијата потребата за координација е многу поголема поради потребата за оперативноста на силите кои учествуваат во заеднички безбедносни операции.

Сили на ОН кои учествуваат во мировни операции на меѓународно ниво се почесто се соочуваат со проблеми на координацијата. Ова е резултат на фактот што не постојат вооружени сили на ООН туку мировни мисии кои ги соочинуваат вооружените сили од земјите-членки на ООН, кои доброволно ставаат на располагање на одредени воени единици заради учество во мировните операции.⁶⁸

Координацијата е составен дел во мировните операции, при што директно од неа ќе зависи успехот на мировните операции.⁶⁹ Треба да се има предвид дека сите држави вклучени во мировните мисии при извршување на соодветните активности се раководат од своите национални правила и ги почитуваат своите организциски структури. Во современи меѓународни односи мировните операции на ООН, кои се повеќе стануваат операции за наметнување мир се посложени и бараат виски стандарди на организираност на сите учесници во операцијата. Координација која се спроведува на определен простор или регион се постигнува со формирање посебно тело за координација во кое влегуват претставници од сите земји кои се ангажираат во самите операциите, со прецизни задачи од секоја држава пред нејзини вооружени сили да прифатат учество во мировни операции, поделба на зони и региони на одговорност на секоја земја која учествува во мировните операции и на други начини за кои ќе се оцени дека се ефикасни.⁷⁰

НАТО претставува воена–политичка Алијанса заснована на политичка и воена соработка на независни земји-членки, воспоставена со член 51 од Повелбата на ООН. Координацијата во рамките на НАТО се остварува во голем број тела каде што претставниците на државите членки на НАТО преку дијалог и консултации го искажуваат своето мислење. Консултацијата е витален дел од процесот на донесување одлуки. Таа ја олеснува комуникацијата помеѓу членките чија

⁶⁸ О.Бакрески „Основи на безбедносниот менаџмент,, Филозофски факултет, Скопје 2011 стр.222-223

⁶⁹ О.Бакрески,,Координација на безбедниот сектор-искуства и практики, Филозофски факултет, Скопје 2006, стр.241-242

⁷⁰ Dragišić Z.,*Bezbednosni menadzment,, Sluzben glasnik i Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2007, str.107*

примарна цел да обезбеди дека одлуките кои се носат колективно се во согласност со нивните национални интереси.⁷¹ Во досегашното шестдесетинско постоење оваа организација неколку пати минува низ повеќе развојни фази, но начинот на донесување одлуки не се менува. Одлуката донесена на консензус е договор постигнат со општа согласност и поддржан од секоја земја членка. Ова укажува на фактот дека кога ќе се донесе одлука во НАТО, тоа е израз на колективна волја на суверените држави кои се членки на Алијансата, овој процес на донесување одлуки му дава на НАТО сила за реализација на своите цели.

Кога има несогласување, се дискутира додека не се донесе заедничка одлука, а во некои услови, ова може да биде случај за да се признае дека не е можно да се постигне договор. Сепак, во основа обично се изнаоѓаат решенија кои се заемно прифатливи. Процесот е брз, бидејќи членките постојано се консултираат и затоа често однапред ги знаат и ги разбираат заемните позиции. Фундаментален принцип на Алијансата е заедничка заложба за меѓусебна соработка меѓу земјите - членки заснована врз заемната поврзаност на нивната безбедност. Солидарноста и цврстата поврзаност во рамките на Алијансата обезбедуваат ниту една земја да не биде членка да не биде принудена да се потпира на сопствените национални напори во справувањето со основните безбедносни предизвици. Без да се ограничаат земјите - членки од нивното право и од должноста од обврската да ги заземат своите суверени должности на полето на одбраната, Алијансата им овозможува да ги реализираат своите основни национални безбедносни цели преку колективен напор.⁷²

Координацијата на меѓународно ниво се спроведува во насока за усогласување на активностите за справување со конфликти и нестабилност во одреден регион и негово можно прелевање во околината и пошироко.⁷³ Во таа насока ОБСЕ формира набљудувачка мисија, доколку страните кои се учеснички во конфликтот се од различни националности, тогаш присуството на мисијата презема мерки за

⁷¹ Т.Гоцевски и Бакрески.О., *Менаџмент во безбедноста (авторизирани предавања) Филозофски факултет, Скопје 2007*стр.56

⁷² Charles Tilly, *The Formation of National States in Western Europe*, Princeton. Princeton University Press, 1975 p.112-117

⁷³ Wearver O.I.al (1992): *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, London. Pinter Pub

градење на доверба, дава позитивен придонес за стабилноста на регионот како и спречување и надминување на тензиите и кризите.

Координацијата на меѓународно ниво, начелно ги опфаќа заедничките активности на државите кои се членки на меѓународни организации во борбата против: организираниот криминал, недозволена трговија со оружје и дрога, тероризмот, перењето пари, корупцијата, нелегалните гранични преминувања и сл. Координацијата на меѓународно ниво е значајна за превенција на конфликти, затоа што справувањето со современите закани за безбедноста, може да биде успешно само преку заеднички пристап на државите на ова поле.

Координација дејствува позитивно врз превенцијата на конфликти од причина што преку иницираната соработка помеѓу државите ја отвораат можноста за ефикасно справување со современите закани со кои ги загрозува мирот и безбедноста на определен регион до меѓународно ниво, но и при крзни ситуации-војни.

Со оглед на истражувачките научни факти се констатира дека реалната состојба во светот, а особено во Европа, е таква што нема место за преголем оптимизам, зошто се уште се присутни мошне длабоките поделби и противречности кои мошне често се пројавуваат како кризи и отворени судири. Но, сепак може да се посочи дека соработката на европски, па дури на меѓународен план е природна тенденција и посакувана појава. Процесот на пристап и интеграција во ЕУ и НАТО се гледа како суштинска стабилизација и сеопфатна превенција. Тоа не е така затоа што се верува дека интеграцијата е магично решение за комплексни регионални и внатрешни предизвици, но затоа што јавно споделената доверба дека тенденциите на демократски норми и стандарди, за почитување на правото, јакнење на демократските институции низ процесите на асоцијација и интеграција ќе ги прифатат сложените и болни реформи во рамките на моделот за структурна превенција кон мир, стабилност и развој.

Со оглед на фактот дека безбедноста е основен услов за опстанок на една држава, во иста мера е неопходно и задолжително за една држава да стане членка на некој воен сојуз, за да може да се оствари членството во одредена меѓународна организација, на пример, од државите членки на НАТО се бараат ефикасен систем

кој се координира на државно ниво со строги дефинирани правила на игра и дефинирани мисии во рамките на тој систем за национална безбедност, но без обединување и креирање на единствен систем за национална безбедност.

Координацијата во меѓународно ниво создава услови и претпоставки за надминување на конфронтациите како модел на однесување меѓу државите, а од друга страна ќе создаде простор за комуникација и соработка на бројни организации и движења во насока на подигање на мирот, безбедноста, стабилноста и развојот на меѓународно ниво.

ГЛАВА III

КООРДИНИРАЧКИ АКТИВНОСТИ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАРАДИ ОСТВАРУВАЊЕ НА ПОГОЛЕМА ЕФИКАСНОСТ

III. КООРДИНИРАЧКИ АКТИВНОСТИ НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАРАДИ ОСТВАРУВАЊЕ НА ПОГОЛЕМА ЕФИКАСНОСТ

1.1 Потреба од координација во меѓународните организации

Развојот на одредени настани се поврзува со промените во безбедносната околина, при што, координацијата на активностите е основно правило во напорите на меѓународните организации да ја зачуваат националната, а истовремено и меѓународната безбедност, кои што како закани се јавуваат: новиот вид тероризам, пролиферацијата на оружјето за масовно уништување, организиран криминал и во справувањето со хуманитарните катастрофи.

Откривањето на таканаречените нови закани и правењето процени за ефектот од нивните дејства, со право бараат поголема соработка и координација помеѓу различните институции во одредена меѓународна организација како и помеѓу институции од различни меѓународни организации. Земајќи го сето ова предвид, Европската унија дава природна рамка за интензивна соработка и координација на одредените институции и органи. Имајќи во предвид фактот дека безбедносните закани стануваат се понепредвидливи по природа, опфат и потекло, меѓународните организации, кои имаат комплементарна улога во промовирање на мирот и безбедноста, без разлика на нивната големина и моќ, за да може истите да функционираат, мора да го спроведат процесот на координација.

Во насока на операциите за управување со кризи, меѓународните организации преку своите институции соработуваат и се координираат со цел да обезбедуваат мир преку политички, економски и социјален развој.

Потребата од координација произлегува од фактот дека за одржување на мирот и безбедноста на меѓународно ниво, меѓународните организации секогаш даваат предност на превенцијата на конфликтите над другите сегменти во доменот на нивната работа. Кога станува збор некои конкретни закани за безбедноста и мирот, меѓународни организации мораат веднаш да реагираат, затоа што во спротивно ситуацијата може да ги надмине границите, односно да ескалира на поголем простор.

Извршувањето на безбедносните задачи посебно оперативните тимови, кога воспоставуваат комуникација се подразбира дека се бара брза размена на информации и автоматско донесување и извршување на одлуките.

Координацијата е потребна на меѓународните организации при реализирање на некои заеднички операции на меѓународно ниво, со цел да спречат ескалирање на конфликтот што веќе започнал или што е можно да се појави во скоро време. Со координацијата на операциите се обидуваат да се решат конфликтите состојби со цел успешно да ги разрешат проблемите што произлегуваат од сложеноста на организационата активност⁷⁴.

Важноста на координација на меѓународно ниво произлегува од нејзините цели според кои е предвидено да може да се употребат мултинационални сили под мандат на ООН и ОБСЕ, како и под водство на НАТО или ЕУ кои се вклучени во меѓународни конфликти или други операции за поддршка во одреден регионот и надвор од него. Помеѓу овие организации потребата за координација е многу поголема поради потребата за оперативноста на силите што учествуваат во заеднички безбедносни операции.

3. Организација на обединети нации - ООН

Обединети нации е меѓународна организација со класичен призвук, тоа значи дека ООН се смета како светската организација која е формирана од држави и во нејзините органи се среќават претставници од националните влади.⁷⁵ Основањето на ООН беше резултат на повнимателна анализа на идните потреби за меѓународната безбедност и пр имарната одговорност за одржување на мирот и безбедноста во меѓународни рамки. Земјите - членки кои ја сочинуваат организацијата на ООН се сите независни држави.⁷⁶ Членството на ООН е отворено за сите мирољубиви држави кои ги прифаќаат обврските на Повелбата на Обединетите нации и според оценката на организацијата се способни да ги

⁷⁴ Бакрески.О. „Координација на безбедност сектор-искуства и практики, Филозофски факултет, Скопје 2006, стр.240

⁷⁵ достапно од: http://www.wikipedia.org/wiki/обединети_нации

⁷⁶ достапно од: <http://www.unctar.org>

исполнат тие обврски. Организацијата на ОН служи како симбол за мир во меѓународниот поредок и глобалниот идентитет.

Создавањето на една ваква организација се базира врз принципот на суверена еднаквост на сите мирољубиви држави и отвореност за членство за сите држави, без разлика на тоа дали се во прашање големи или мали, особено е битно тие да се посветат на одржување на меѓународниот мир и безбедност.

Основачки договор за формирање на Организација на обединети нации е Повелбата на Обединети нации, при што сите земји - членки се обврзани да ги почитуваат сите нејзини членови. Повелбата упатува на почитување на суверенитетот и независноста на земјите – членки, со цел да се одржува меѓународниот мир и безбедност, дури ако е неопходно да преземаат колективни мерки за спечување и отстранување на заканите за мирот, средување или решавање на меѓународни спорови или ситуации кои можат да доведат до нарушување на мирот и безбедноста.

2.1 Постапки на ООН при препознавање на новите закани

ОН непосредно се соочува со препознавање на новите облици на закани, како и со ефикасно и успешно справување со нивните причини и последици. Во таква ситуација Генералниот секретар на ОН го предочува фактот дека е неопходно да се овозможи колективна безбедност за сите, така што Генералниот секретар, согласно природата на заканите воспоставува координираност помеѓу целата мрежа на институции и органи.

Во намерата да се зајакне ефикасноста на ОН во остварувањето на целите, Генералниот секретар иницира средба на високи претставници со цел да воспостави координација на активностите во насока да ги проценат современите закани за мирот и безбедноста да се преиспита колку постојните институции и политиката се ефикасни во справувањето со овие закани и да утврдат препораки за зајакнување на мирот и безбедноста, кои што ќе можат да се обезбеди колективна безбедност за сите.⁷⁷

⁷⁷ Л.Георгиева „Менаџирање на ризици“, Филозофски факултет, Скопје 2009 година стр.102

Поаѓајќи од мотото на ООН „Побезбеден свет - нашата заедничка одговорност" ООН ги нагласат насоките кои се израз на: пошироко сфаќање на безбедноста, идентификување на современите закани за безбедноста, идентификување нов начин на разбирање на заканите и др.

Меѓусебната поврзаност на структурите на ООН се согледува преку:

1. Современите закани откако ќе ги нападат националните граници, тие се поврзани и полесно се прелеваат надвор од нив, па мора да бидат разрешувани на национално, регионално и меѓународно. Меѓународни организации, во таков случај ќе мора брзо да реагираат, со оглед на фактот дека напредната технологија овозможува поголема и подобра поврзаност, проток на информации и капитал итн.
2. Ниту една држава на меѓународно ниво, без разлика дали е моќна или не, не е во можност да се заштити и да биде неповредена од современите закани. Во интерес на секоја држава е да соработува со преостанатите држави на меѓународно ниво, со цел да се координираат нивните активности од безбедносен аспект за полесно да се справуваат со најсериозните закани. На овој начин ќе ја зголеми можноста за двострана одговорност помеѓу државите, особено во поглед на: меѓународниот тероризмот, организираниот криминал, перењето пари, трговијата со дрога и луѓе, корупцијата, сиромаштијата, климатски промени и др.
3. Современите закани веќе ја надминуваат рамката на меѓународните вооружени конфликти и се прошируваат во правец со проблемите на сиромаштијата, заразни болести, климатски промени, војни и насилство во државите, проширување и можна употреба на нуклеарно, хемиско и биолошко оружје, тероризам и меѓународен организиран криминал.⁷⁸

Како сите меѓународни организации кои на преден план ја стават борбата против тероризмот исто и ООН го воочува тероризмот како закана со меѓународни размери ги препорачува следните клучни инструменти⁷⁹ со кои се овозможува да се спроведе превентивно дејствување преку:

⁷⁹ Л.Георгиева „Менаџирање на ризици“, Филозофски факултет, Скопје 2009 година стр.111

- *Воспоставување стратегија* преку вклучување на: разновидни форуми за намалување на поддршката на тероризмот преку зајакнување на социјалните и политичките права, владеењето на правото и правдата, борба против организираниот криминал и перењето пари, напори да се спречи екстремизмот и нетолеранцијата, развивање на подобри инструменти за глобална борба против тероризмот, јакнење на капацитети и мобилизирање на државите за терористички операции, контрола на опасни материјали итн.
- *Подобрување на инструментите за борба против тероризмот*, покрај другите мерки и со потпишување и ратификување на 12 меѓународни конвенции за борба против тероризмот, се усвојуваат осумте специјални препораки на Организацијата за економска соработка и развој за финансирање на тероризмот⁸⁰.
- *Помош на државите во спротивставувањето на тероризмот* која Советот за безбедност на ОН треба да ја оствари преку проширување на овластувањата на Извршниот директорат за борба против тероризмот. Исто така еден од аспектите на справувањето со организираниот криминал и корупција се активностите за превенција и справување за време и по завршувањето на конфликтите.

Покрај констатацијата дека организираниот криминал и корупцијата можат да се дефинираат како еден од факторите кои придонесуваат за појава на вооружени конфликти може да се констатира дека улогата на организираниот криминал и корупцијата во постконфликтниот период е една од најсериозните пречки за постконфликтното стабилизирање и градење на мирот. Криминалното насилство и поврзувањето на криминалните мрежи со политичките елити ги намалуваат можностите за воспоставување на сигурноста и владеење на правото.

2.2 Почетоци и главни структури на мировните мисии

Историскиот осврт за мировните мисии, првично започнува во време на Студената војна како средство за решавање на конфликтите меѓу државите со распоредување невооружен или лесно вооружен воен персонал од голем број на

⁸⁰ превзео од: <http://www.basta.balkana.com/.../terorista-finansiranje>

земји под команда на ОН во областите каде што завојуваните страни имале потреба на една неутрална страна, со цел да се набљудува мировниот процес. Првата мировна мисија беше формирана во 1948 година, кога Советот за безбедност одобри распоредување на воени набљудувачи на ОН на Блискиот Исток за следење на примирјето меѓу Израел и неговите арапски соседи.⁸¹ Канадскиот државен секретар за надворешни работи, Лестер Пирсон се смета за татко на модерните мировни мисии, за неговите напори за надминување на Суецката криза, Пирсон ја има добиено Нобеловата награда за мир.

Денес со 124 илјади цивилен и воен персонал распоредени во целиот свет, мировните сили на ОН се најголемото тело на Организацијата.⁸² Важноста на мировните сили значително се зголеми во изминатата деценија, а се очекува и натаму да расте. Првата мисија на Мировните сили постои од 1948 а беше спроведена на Блискиот Исток. Од тогаш се спроведени 63 мировни операции, од кои 16 се активни и денес во местата: Хаити, Косово, Голанската Висорамнина, поголемиот дел од мисиите се во Африка, има мисии во Демократска Република Конго, на Брегот на Слоновата Коска и Либерија.⁸³

ОН нема своја постојана војска или полиција, туку воениот и полицискиот персонал потребен за мировните сили за спроведување на секоја мировна операција се формираат од земјите-членки на ОН.⁸⁴ Мировниците носат униформа, син шлем или беретка и значка и се идентификувани како мировници на ОН. Цивилниот персонал на мировните операции се меѓународни државни службеници, вработени и ангажирани од страна на Секретаријатот. На силите им се доделуваат медаљи, кои се сметаат за меѓународни одликувања наместо воени одликувања. Мировните сили во 1988 година ја добија Нобеловата награда за мир.

⁸¹ достапно на: http://www.d@dalos.org/uno_mzd/.../un-chronologie.htm.

⁸² достапно на : <http://www.makdenes.org/content/article/2091050.htm>

⁸³ Н.Ружин „НАТО пред новите предизвици и перспективите на Република Македонија,, Скопје 2005 стр.63-66

⁸⁴ http://www.en.wikipedia.org/wiki/United_Nations

Мировните мисии се докажани како една од најефикасните алатки кои се достапни на ОН, голема поддршка им дава и земјата-домаќин со што се олеснува движењето на тежокиот пат, од конфликтот и немирите кон мирот и стабилноста. Мировните сили има уникатни предности, вклучувајќи го легитимитетот, споделуваат одговорности, способност да се распоредат и одржуваат војници и полицајци од целиот свет, притоа интегрирајќи ги цивилните мировници во рамки на мултидимензионалните мандати. *Структура на мировните мисии*, при формирањето на мировната мисија големо внимание посветуваат на трите центри на моќ. Првиот е специјален претставник на Генералниот секретар, тоа е официјалниот лидер на мисијата. Оваа личност е одговорна за сите политички и дипломатски активности, ги надгледува односите на двете страни на мировниот договор и земјите-членки на ОН во целина. Тие се често висок член на Секретаријатот. Вториот е командант, кој е одговорен за воените сили распоредени. Тој е висок офицер на вооружените служби и често се избира од нацијата која во проектот има повеќе војници кои ги извршуваат мировните сили и како трет центар се јавува главниот административен службеник, чија функција е надгледување, координирање на набавките на сите добра што се потребни и давање логистика.

Потоа важни се *Силите за брза реакција*, кои се јавуваат како постојана група на ОН која се распоредува од страна на Советот за безбедност, како на пример, во случај на геноциди. Капацитет на мировните мисии на ОН беше зголемен во 2007 година преку јакнење на Одделот за мировни операции со ново назначениот Оддел за поддршка. Новиот Оддел служи како клучен координатор за усогласување на активностите на администрацијата и логистиката во мировните операции на ОН, а додека Одделот за мировни операции се концентрира на политиката за планирање и обезбедување на стратешките насоки.

2.2.1 Претходни подготовки за формирање мировна мисија

Мировните мисии на ОН се раководат од три основни принципи: согласност на странките, непристрасност, неупотреба на сила, освен во самоодбрана и одбрана

на мандатот. Советот за безбедност утврдува распоредување на нова мировна операција на ОН. Голем број чекори мора да се преземат пред да се донесе одлука за спроведување на мировни операци.

Прво се оди кон консултации, во однос на конфликтот како се развива, дали се влошува или се пристапува кон Резолуција со кој се бара најдоброт начин за да се утврди најдобриот одговор од страна на меѓународната заедница. Овие консултации вклучуваат: релевантни актери на Обединетите нации, потенцијалната земја – домаќин и луѓето на терен, вклучувајќи ги државите-членки на ОН што може да дадат придонес во однос на човечка сила, војници и полицајци за мировните операции, регионални и други меѓународни организации и други клучни надворешни партнери. Во текот на оваа почетна фаза на Генералниот секретар на ОН може да побара стратешка оценка да се идентификуваат сите можни опции за ангажманот на ОН.⁸⁵

Кон оценувањето на техничката област во земјата или територијата каде што се одвива распоредувањето на мировните сили кои треба ја спроведат мировната операција, се пристапува веднаш штом безбедносните услови ја дозволат дадената ситуација, ова улога и е доделена на Секретаријатот, додека Одделот за поддршка ја анализира и оценува безбедносната, политичката, воената, хуманитарната ситуацијата, човековите права во земјата и неговите импликации за евентуалната операција. Врз основа на наодите и препораките од проценката, Генералниот секретар на ОН ќе издаде извештај до Советот за безбедност. Овој извештај ќе ги презентира можностите за воспоставување мировна операција како што е соодветно, вклучувајќи ги нејзината големина и потребните ресурси. Во извештајот, исто така, ќе вклучува финансиски импликации и изјава за првичните проценетите трошоци.

Откога ќе се одобри создавањето на мисијата, тогаш Одделот за мировни операции почнува планирање за неопходните елементи. Во овој момент, се избира висок лидерски тим на Одделот. Канцеларијата на Обединетите нации за воени прашања бара високо квалификувани воени офицери од земјите - членки кои ги сочинуваат мировните мисии, потоа се бара офицери за штабови, како воени

⁸⁵ file:///C:/Documents%20and%20Settings/name/Desktop/United_Nations.htm

набљудувачи или како дел од формирана единица од индивидуална трупи од страна на земја-домаќин.

Модерни мировните операции често се многу сложени, а стандардите за распоредување на персоналот се многу високи. Пред распоредувањето на одредена мисија потребно е да се спроведе високо ниво на обука на персоналот на ОН, потоа се координираат активностите на терен со трупи од земјата - домаќин која даваат придонес, со цел да овозможат што е можно подобра помош. Војниците мора да знаат што да преземат, на пример, ако тие се наоѓаат во заседа, мора да бидат способни соодветно да одговорат, дури и силно, ако е потребно.

2.2.2 Воспоставување координација на мировна операција

Повелбата на Обединетите нации дава можност и одговорност на Обединетите нации, односно Советот за безбедност презема колективна акција, со цел да го одржува меѓународниот мир и безбедност. За оваа причина, меѓународната заедница на Советот за безбедност ги одобрува мировните операции. Ако Советот за безбедност оцени дека имплементирање на мировна операција на ООН е најсоодветниот чекор, истата формално се овластува со донесување на Резолуција. Во Резолуцијата се поставува мандатот на операцијата и големина, како и детали на задачите кои ќе бидат извршени. Генералниот секретар нормално именува шефот на мисијата (обично тоа е специјален претставник) за насочување на мировна операција. Шефот на мисијата е задолжен да доставува извештај до подгенералниот секретар за мировни операции во седиштето на ОН. Генералниот секретар исто така, назначува командант на мировните операции, полициски офицер и висок цивилен персонал. Одделот за мировни операции и Одделот за поддршка се одговорни за персонално екипирање на цивилни компоненти на мировните операции. Во меѓувреме, шефот на мисијата, Одделот за мировни операции и Одделот за поддршка, планираат политички, воени, оперативни дејствија и дава поддршка во однос на логистиката и администрацијата.

Фазата на планирање обично започнува во седиштето каде што се формира интегрираната сила, при што земаат учество сите релевантни одделенија, фондови

и програми на ОН. Распоредување на операцијата продолжува, што е можно побрзо, земајќи ги предвид безбедносните и политички услови во земјата - домаќин. Мировните операции започнуваат со однапред подготвен тим, за што им е доделен мандат мисијата се воспоставува во одредено седиште и доведува до постепено зголемување да ги опфати сите компоненти на регионот, како што се бара од страна на назначениот мандат. И звестување до Советот за безбедност, доаѓа од страна на Генералниот секретар кои обезбедуваат редовни извештаи до Советот за безбедност за спроведување на мандатот на мисијата. Советот за безбедност ги разгледува овие извештаи и брифинзи при што мисијата се обновува во согласност со продолжување на мандатот на мисијата или завршува или продолжува мандатот на мисиите.

Може да се потврди дека силите на Обединети нации, кои учествуваат во мировни операции во светот, кои претходно се усвојуваат од страна Советот за безбедност со Резолуција, се соочуваат со проблеми во однос на координацијата. Оваа се должи поради фактот што не постојат вооружени сили на ОН, туку мировните сили ги сочинуваат вооружени сили од земјите – членки на ООН, кои доброволно ставаат на располагање одредени воени единици заради учество во мировни операции. Како составен дел од националните сили на земјите-членки, се назначени да работат во ОН нормално за период до една година во одредена мисија, или две години во седиштето на ОН. Прашањето на координацијата за акциите на ОН се јавува како едно од клучните проблеми од чие решавање зависи успехот на мировните операции. Имено треба да се има предвид дека сите единици вклучени во мировните мисии во извршување на потребните активности се раководат од своите национални правила и дека ги почитуваат своите организациски структури.

Поголемиот број на меѓународни операции се воспоставени и имплементирани од страна на Обединетите нации, каде војниците служат и во оперативна контрола, под покровителство на ОН. Во овие случаи, мировници остануваат членови на нивните вооружени сили. Во ова насока Советот може да разгледа овластувањето на регионалните организации за спроведување на операции и истото да го одобри, како што се: Северно-атлантската договорна организација (НАТО), на Економската

заедница на западно-африканските држави или други коалиции кои се подготвени да преземат мировни активности или воспоставување на мир за спроведување на задачите.

По прекилот на огнот како општо правило мировниците се распоредуваат по страните во конфликтите области, при што даваат свој придонес во однос да не се судраат повторно претходно завоените страни. Тие се забележани на теренот и се обидуваат да ги наведат страните за почитување на прекилот на огнот и на другите обврски кои произлегуваат од мировниот договор. Ова дава време т.е. "простор за дишење" за спроведување на дипломатски напори за решавање на основните динамики на конфликтите. Со склучување на мировен договор, инволвираните страни зависно од кризните ситуации, мора да ги почитуваат следните обврски: обезбедување на безбедноста, следење на договорот за примирјето, формира проширена демилитаризирана зона, ја следи безбедносната ситуација во текот на мандатот на преодната Влада (доколку таква Влада е формирана), помош за расчистување на мини и помагање во координација на хуманитарната помош и активности во врска со олеснување операции, се до воспоставување на нова Влада, на пример, мисијата УНИМИР за Руанда.⁸⁶

Иако првобитно целта на мисиите е надгледување на спроведувањето на мировниот процес, некогаш воспоставениот мировен договор може да биде целосно ирелевантни, а па мисијата да биде законски немоќна. Во контекст на претходното, мисијата неможејќи да се носи со својот оригинален мандат се концентрира на обезбедување: прекин на огнот преку преговори, распоредување на воени набљудувачи по должината на заедничка граница на две завоени страни, со цел да се спречи воена ескалација, заштита на цивилното население, помага во евакуација на населението, давање хуманитарна помош и слично. Додека во постконфликтна ситуација каде примирјето почнува да заживува, целта на мисиите е да овозмножи безбедност на сите подрачја, да создаде клима погодна за безбедно враќање на бегалците и раселените лица како и за поддршка на хуманитарните операции.

⁸⁶<http://www.Rwanda-UNAMIR-Mandate.un.org>

2.2.3 Неуспех на мировните мисии

Советот за безбедност игра важна улога за формирањето на мировните мисии и тоа: определување на мандатот и големината на мисијата, целите на мисијата колку е потребен воен персонал, местото каде ќе се спроведува мисијата, врски со земјите-членки на ОН со цел да се определи персонал и технички средства и сл.

Но, секогаш не постои согласност во насока на реализирање на мировните мисии, несогласувањата на Советот за безбедност со земји-членки за воената акција и или интервенција се прикажа во неможноста да се спречи геноцидот во Руанда 1994 година, потоа не успеа да обезбеди хуманитарна помош; па се интервенираше во втората Конго војна; не успеа да интервенира во масакрот во Сребреница, неуспеа да ги заштити на бегалците во 1995 година; потоа неуспехот да се достави храна на гладните луѓе во Сомалија; неспроведувањето на одредбите од Советот за безбедност на резолуции во врска со израелско-палестинскиот конфликт, како и продолжување на неуспехот да се спречи геноцидот или да обезбедат помош во Дарфур.⁸⁷

Во однос на неуспехот на мисиите зборува и искуството на Командантот Ромео Dallaire на мировната мисија во Руанда кој вели: „ООН работи со "повлечи" систем, а не "притисни" систем како во НАТО, односно тоа значи, ти мора да направиш барање за сè што е потребно, а потоа се чека додека тоа барање не се разгледа, анализира па да се одобри доколку се оцени дека може да се спроведе... При што тој претходно бил во одредена мисија на НАТО и таму имал можност да се соочи со поинаков систем, побрз систем. Организацијата на ОН е подложена на таков начин на функционирање, бидејќи постои недостаток на човечки, финансиски, материјални ресурси и во тој поглед ОН не може да подготви добро обучен резервен состав.”⁸⁸

Успехот на мировните мисии никогаш не е загарантиран, бидејќи повеќето мировни мисии на ОН речиси по дефиниција секогаш се упатени во тешко достапни средини (како од физички така и од политички аспект). Но, сепак има

⁸⁷ *доцманно на:* http://www.en.wikipedia.org/wiki/United_Nations http://www.d@dalos.org/uno_mzd/.../un-chronologie.htm

изградено една докажана евиденција на успех, постоење на мировните мисии над 60-те години, вклучувајќи освојувањето на Нобеловата награда за мир.

Со текот на годините, мировните мисии развија богатство на специфична експертиза и капацитет во обезбедување на техничка и оперативна поддршка во областа на безбедноста, одбраната, полицијата, правни и судски институции.

Организацијата на обединетите нации не се единствени актери во превенција и можат честопати да не бидат најсоодветни да го преземаат водството на мировните операции, така мисијата на НАТО во Косово, беше под надлежност на Обединетите нации а водството беше на НАТО. Во овој случај треба да се направи разлика помеѓу мировни и други операции насочени кон мир. Честа заблуда е дека активностите како што беше интервенцијата на НАТО во Косово, станува збор за мировни операции, која всушност беше воена интервенција за спроведување мир.⁸⁹ НАТО се настојуваше да го наметне мирот, наместо да го одржи мирот, всушност тие се претставија како миротворци, а не беа во својство на мировници. Сепак, многу теоретичари, научници се согласуваат и велат дека вистинскиот мир, како таков, не може да се спроведе со оружје или насилство.

Успешната превентивна стратегија на Обединетите нации зависи од соработката на земјите-членки, меѓународните, регионалните и субрегионалните организации, приватниот сектор, невладините организации и другите актери во граѓанско општество, кои исто така играат многу важни улоги на ова поле.

3. Европска Унија

Европска унија претставува посебен облик на сојуз на држави, иако таа не е сојуз на држава во класична смисла на зборот, постоењето и функционирањето на ЕУ ја наметна потребата ЕУ да се смета за политички систем без држави. ЕУ се смета за единствен и успешен експеримент кој ја координира меѓународна соработка меѓу голем број европски држави, всушност ЕУ е уникатен модел на модерното владеење.⁹⁰ Заради сложеноста институционалната структура и

⁸⁹ Нано Ружин, „НАТО и современи меѓународни односи“, Фондација Фидрих Еберт, Скопје 2010 стр. 75.

⁹⁰ Simon Hix, *The Political Sistem of the European Union*, London, Palgrave, p.156

специфичните механизми за донесување одлуки, таа не може да се класифицира во ниту една позната категорија на меѓународни организации.

Имено, она што денес се нарекува Европска унија, всушност е сплет на посебни организации и институции кои настанале во периодот подолг од шест децени. ЕУ израсна врз трите историски одделни заедници: Европска Заедница за јаглен и челик⁹¹, Европска економска заедница и Европска Агенција за атомска енергија (Евроатом). Овие три заедници заедно го сочинуваат т.н прв столб на денешната ЕУ, а се подведуваат под заедничко име Европска заедница. Развојот на ЕУ се одвива во правни рамки првенствено преку Договорите од Париз, Рим, Мастрихт, Амстердам, Ница и последниот договор е донесен во Лисабон 2007 година, кој создава политичко - правна основа на натамошен развој и трансформација на ЕУ.

Структурата претставена во вид на столбови е резултат на една подоцнежна фаза која започна со создавањето на ЕУ преку Договорот од Мастрихт во 1992 година. Првиот столб е Европска заедница, втор столб ја опфаќа Заедничката надворешна безбедносна политика (ЗНБП), третиот столб ги опфаќа прашањата на внатрешната политика и правдата. Структурата по столбови всушност, ги прикажува двата доминатни методи на конструирање и функционирање на Унијата: метод на интеграција и метод на меѓувладина соработка. Вообичаената слика за ЕУ е онаа во вид на антички харем поставен на три столба, поврзан со заедничка основа заеднички покрив, што би требало да дава поглед на совршена и складна градба.

Темелите на градбата ги прикажуваат оснивачките договори, нивните измени, приемот на нови членки и сл. покривот го сочинуваат одредбите кои се заеднички за сите три столба.

Во Договорот на Европска Унија⁹² се прикажува политичка димензија на Унијата и тоа преку: првиот столб ги вклучува прашањата поврзани со единствениот европски пазар, односно се однесува на четири слободи (слободно движење на лица, добра, услуги и капитал преку границите на државните-

⁹¹ Ванковска, Б. „Институции на ЕУ: До Лисабон и по него,, Филозофски факултет, Скопје стр.24

⁹² достапно на: europa.eu.int/comm./relays/index_eu.htm

членки).⁹³ За разлика од првиот, во вториот и третиот столб доминираат меѓувладиниот метод. Во вториот и третиот столб, влијанието на државите и нивните национални интереси е евидентно и силно, а одлуките главно, се донесуваат со консензус, за разлика од првиот столб каде се одлучува врз принципот на мнозинство. Тоа е основната разлика меѓу првиот и останатите столбови.

Во поглед на членството, границите ЕУ се непостојани, ако првата Заедница интегрираше само 6 држави, денес ЕУ се состои од 27 земји-членки, а уште неколку држави се надеваат на прием. Денес атрактивната моќ на Унијата е толкава, што бројот на аспиранти за членство постојано расте, кои се обидуваат да ја разберат пораката која се пренесува од ЕУ: "Бидете како нас" а не "бидете само дел од нас". Додека европски меѓувладини организации, како Советот на Европа(СЕ) и Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) имаат помногубројно членство отколку ЕУ.⁹⁴

Од аспект на членството, ЕУ наликува на типична меѓувладина организација во која членуваат само држави, меѓутоа ако се има предвид нејзината повеќеслојна структура на повеќе нивоа и координирањето на активности на различни интереси, тогаш е јасно дека станува збор за уникатен пример на хоризонтално и вертикално здружување по различни основи, нешто што досега го нема остварено ниту една друга меѓувладина организација.

Според целите и активностите, ЕУ претставува регионална организација создадена заради остварување на заеднички интереси на државите здружени во неа, како посебен белег може да се забележи процесот на проширување, тука е тешко да се утврди каде почнува и каде завршува регионот на Европа.

ЕУ е доброволна организација и уникатноста на ЕУ најмногу се одгледа во целите заради кои постои организацијата. ЕУ се гледа како двострана и тоа од една страна ја опфаќа внатрешноста и се грижи за интересите на суверените држави здружени во Унијата, додека другата страна е завртена кон надвор и настојува ЕУ да се прикаже како едно тело кое го штити колективниот интерес спрема трети

⁹³ Б.Ванковска „Институции на Европска Унија,, Филозофски факултет, Скопје2008, стр.15-20

⁹⁴ достапно на: http://mk.wikipedia.org/.../идно_проширување_на_Европа.

субјекти, но и да создае европски идентитет меѓу граѓаните и субјектите на својата територија. Само поврзаноста на географски, историски и културни елементи, сите заедно го дефинираат европскиот идентитет. Може да се посочи дека елементот што ЕУ ја издвојува од другите европски асоцијации е во тоа што е субјект кој располага со специфична политичка моќ, авторитет и власт. За историјата на ЕУ доминира впечаток дека успешно управува (политички) со кризи меѓу држави со различни капацитети.

За создавањето на денешнината ЕУ огромно е влијанијето на неколку исклучителни личности: Жан Моне, Роберт Шуман и Конрад⁹⁵. Всушност идејниот творец на европската интеграција е Жан Моне. Европска политика на добрососедство, со проширувањето во Централна и Источна Европа, ЕУ доби нови соседи на Истокот. Со земјите на југот таа веќе има евро-медитеранско партнерство, а сега беше принудена да ги преиспита односите со земјите од Источна Европа коишто порано беа дел од Советскиот Сојуз. Ова резултираше со развојот на Европската политика на добрососедство (ЕПД),⁹⁶ со цел да се прошири стабилноста, просперитетот и безбедноста.

3.1 ЕУ како безбедносен актер

ЕУ веќе подолг период е перцепирана како „нов„ безбедносен актер, како на европската така и на меѓународната сцена. Тоа се должи на нејзината активна надворешна улога особено на полето со прашања поврзани со мирот и безбедноста. ЕУ конечно отпочна да ја формулира својата безбедносна улога и да се претставува безбедносен актер преку реализирање на својата нова безбедносна улога, со воведување на заедничка безбедносна и одбранбена политика и процесот на институционализација, со проектирање безбедност и навор од своите граници.

Заедничка надворешна безбедносна политика на ЕУ претставува еден од инструментите на Унијата за надворешни односи и надворешни работи⁹⁷. Унијата

⁹⁵ Б.Ванковска „Институции на Европска Унија,, Филозофски факултет, Скопје 2008, стр 40

⁹⁶ превземено од: www.idividi.com.mk/vesti/svet/397275/index.htm

⁹⁷ Rummel, R., *Conflict Prevention, Making the EU's foolents work*, SWP, Berlin, November, „external relations and foreign affair,,,

дури со воспоставување на вториот столб ги проширува областите на екстерни односи со сферата на безбедноста и одбраната. Со покривање на сите области на надворешна и безбедносна политика Унијата ја дефинира и имплементира ЗНБП⁹⁸ во согласност со принципите на Повелбата на ООН. ЗНБП се развива паралелно со намерата на ЕУ да прерасне во релевантен меѓународен актер и партнер на другите меѓународни организации на полето на надворешната, безбедносната и одбранбената политика. ЗНБП се разликува од традиционалните столбови бидејќи преку него се одвива меѓувладина соработка.

ЕУ на безбедносен план гради безбедносен систем која е одраз на нејзината специфичност и во исто време се соочува со низа предизвици кои се препознаваат во еден дел со внатрешно потекло како што се: национални разлики, недостаток на капацитети, институционална конфузија, криза на европска интеграција или како надворешни причини: препознавање на заканите, комплексноста на управувањето со безбедноста, натпревар со други меѓународни актери итн.

ЕУ веќе воспоставува сопствена рамка за управување со безбедноста, односно безбедносните активности, при што истите ги координира со други безбедносни актери. На почетокот воспоставени се четири тела во рамките на Секретаријатот на Европскиот совет, а тоа се: Политички и безбедносен комитет, Воен комитет, Воен штаб и Комитет за цивилни аспекти на кризниот менаџмент, кои во однос активностите се задолжени да го известат Високиот претставник за ЗНБП.⁹⁹

Преку формирањето на овие тела, на ЕУ му се овозможува активната улога и способноста да планира, координира, да спороведува операции за менаџирање кризи,¹⁰⁰ хуманитарни и спасувачки мисии, мисии за зачувување на мирот, употреба на борбени сили во кризниот менаџмент и конечно да носи одлуки за безбедносните проблеми.

Безбедносната рамка на ЕУ е подготвена 2003 година, во период на сериозна политичка криза во ЕУ како последица на Ирачката криза. Договорот од Лисабон понатаму ја дооформува рамката за надворешни акции на ЕУ и ја прекрстува ЗБОП

⁹⁸ достапно на :<http://eu.europa.eu/publications/booklets/other/84/en.pdf>

⁹⁹ достапно на :<http://eu.europa.eu/publications/booklets/other/84/en.pdf> и превземено од Ванковска. Б., „Институции на Европска Унија,, Филозофски факултет, Скопје 2008, стр.130

во европска безбедносно одбранбена политика, ЕБОП, која за прв пат се вградува во Договор за ЕУ под името Заедничка безбедносно одбранбена политика (ЗБОП).

Овие документи се дополнети и со други акти, кои поблиску ја определуваат политиката на ЕУ преку нејзините географски димензии, како што се: Соседна политика на ЕУ, Стратегија на ЕУ за Африка, Стратегија на ЕУ за справување со тероризам, Концепти за реформи во безбедносниот сектор, потоа Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи која произлегува од Повелбата на ООН. Овие документи генерално ја определуваат надворешната акција, односно концептиска рамка на ЕУ за надворешна акција.¹⁰¹

Безбедносните предизвици со коишто се соочува ЕУ во своето блиско соседство, особено на Балканот, кризата околу Ирак потоа терористички напади од 11/9, уште посериозно го отворија прашањето за потребата од ЕУ за еден соодветен концепт преку кој јасно ќе се изразат целите на европската безбедносна и одбранбена политика. На тој начин ќе се одбегнат недоразбирањата во Унијата, но и во рамките на НАТО.¹⁰² Донесувањето на Европската безбедносната стратегија на Европска унија насловена како "Побезбедна Европа во подобар свет" се проценува како почеток за зајакнување на основите за понатамошен развој на ЗНБП на ЕУ.

Европската безбедносна стратегија претставува политичка рамка за ЕБОП, дефинира три клучни точки: ги спречува заканите со спроведување на политика за превенција на конфликти, со помош на користење на цивилни и воени капацитети, ја гради безбедноста во европското соседство со активности на Блискиот исток, Балканот и Кавказот и го унапредува мултилатерализмот преку одбрана и развивање на меѓународно право, кој е во согласност со Повелбата на ООН.¹⁰³

Европската безбедносната стратегија, идентификува пет клучни закани кои се меѓусебно поврзани: тероризам, ширење на оружјето за масовно уништување, регионални конфликти, распаѓање на државите и организираниот криминал.

¹⁰² Текстот, „Стратегиски концепт од Рим 1991 и Вашингтон 1999 ги дефинира овие прашања,, превземено од: <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>, НАТО

¹⁰³ Георгиева.Л, „Европска безбедност,, Филозофски факултет, 2011, стр. 211-213

- *Тероризмот* се препознава како закана која постојано расте на меѓународно ниво вклучувајќи ја и Европа зад која стојат многу сложени причини, вклучувајќи ги притисокот на модерното време, културните, социјалните и политички кризи како и маргинализацијата на младите луѓе коишто живеат во различни општества. Во таа насока европските држави претставуваат цели на напади, но и база на тероризмот, токму во таа насока е неопходна заедничката европска акција кон тероризмот. По периодот 09/11 терористички напади следеа и во Велика Британија (11.03.2004), а ќелии на Ал Каеда се откриени во: Велика Британија, Италија, Германија, Шпанија и Белгија¹⁰⁴ ЕУ подготви план на активности за борба против тероризмот, што особено се акцентираше одговорноста на секоја од државите да се вклучи во максимална борбата против сите форми на тероризмот.
- *Оружјето за масовно уништување*, претставува потенцијално најголема закана за безбедноста на ЕУ. Европската безбедносна стратегија во согласност со Стратегијата на ЕУ против ширењето на оружје за масовно уништување (2003), констатира дека доколку се употреби на вакво оружје ќе се постигне врвот на терористите при подготвувањето на своите терористички акции. ЕУ во тој поглед може да ја оставри својата одбрана преку поддржување на: мултилатерални договори за неширење и јакнење на режимите за контрола, решавање на тензиите и споровите коишто произлегуваат од оваа сфера преку политички решенија и регионални Договори за контрола на оружјето и доколку претходните мерки не се успешни, може да е употребат присилни мерки согласно членовите на Повелбата на ОН.

Како последна употреба на Оружјето за масовно уништување евидентирана е во подземната железница во Токио (1995) со употреба на гасот сарин, кој предизвика 12 жртви и неколку илјади повредени, позади терористичките напади стоеше сектата "Аум" која две години претходно употреби антракс на улиците на Токио.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Л.Георгиева: „Европска безбедност“, Филозофски факултет Скопје 2011 стр.214

¹⁰⁵ Исто., стр.215

- *Регионалните конфликти* влијат директно и индиректно врз европските интереси. Покрај тоа што предизвикуваат уништување на инфраструктура, човечки страдања, повреда на основните слободи на човековот, повреда на малцинските права, што се препознаваат како извор на екстремизам и тероризам кои водаат кон раѓање на нови државите. Распаѓање на државите доаѓа како директна последица на лошото владеење и корупцијата, злоупотребата на сила, неефикасни и слаби институции кои силно влијат врз регионалната нестабилност.
- *Организираниот криминал*, кој се однесува на прекуграничната трговија со оружје, дрога, жени, нелегални мигранти се дефинира како внатрешна закана за стабилноста на членките на ЕУ со јасни екстремни димензии, што се поврзува со тероризмот. Особено со достапноста на оружјето за масовно усовршување, тероризмот може да се насочи кон максимално насилство, потоа организираниот криминал и слабеење на системот на државите, сите овие закани како збир од различни закани може обединето да дејствуваат како радикална закана.¹⁰⁶
- *Превенцијата на конфликти* претставува составен дел на Европска безбедносна одбранбена политика, за да се постигнат целите се оди преку Европската комисија и тоа преку: овозможување систематски и координирана употреба на инструментите, идентификување и спречување на причините за конфликтите, подобрување на капацитетите за реагирање во почетни фази на конфликти и зголемување на меѓународната соработка во оваа област.

Превенцијата на конфликтите, ЕУ ја воведува како централен дел и главна цел на ЗНБП на подолг период. Сопственото искуство за превенција на конфликти помеѓу државните членки, но и лекциите од справувањето со конфликтите во поранешна Југославија и искуството од конфликтите во кои се ангажирани европски сили на државите членки, се согледа потребата од посериозни напори во создавањето на сеопатен превентивен пристап во однос на регионалните конфликти.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Л.Георгиева, *Менаџирање на ризици*, филозофски факултет, 2009, стр.102

¹⁰⁷ Rummel R., *Conflict Prevention*, Making the EU's foreign work, SWP, Berlin, November 2001

Како резултат на наведеното ЕУ го прифати концептот за структурна стабилност, кој е составен дел на Договорот од Лисабон¹⁰⁸ и претставува основна цел на мерките за превенција од конфликти. Притоа способноста да се управува со новонастанати ситуации без употреба на насилство е клучен дел на превенцијата во насока на подигање на меѓународната безбедност. На ЕУ предуслов за успешна превенција од насилни конфликти е утврдувањето на точни анализи и информации за превенција од можните конфликти.¹⁰⁹

3.2 Координација фактор за поддршка на безбедносната политика на ЕУ

Откривањето на заканите од новиот вид тероризам, пролиферацијата на оружјето за масовно уништување, организиран криминал и во справувањето со хуманитарните катастрофи и правењето процени за ефектот од нивните дејствија, со право бараат поголема соработка и координација помеѓу различните институции во одредена организација како и помеѓу институции од различни меѓународни организации. Земајќи го сето ова предвид, Европската Унија дава природна рамка за интензивна соработка и координација на одредените органи. Координацијата игра значајна улога во развојот на безбедноста на ЕУ и истовремено овозможува подигање на Европската безбедносна стратегија. За да создаде безбедносна политика, Европејците треба да развијат заедничко чувство за тревога, заедничка перцепција за заканите и на тој начин заедничка процена за заканите.

Различните тела на ЕУ имаат различни одговорности и на различен начин придонесуваат кон активности на полето на безбедноста политика на Унијата.¹¹⁰ Ако ја следиме логиката на инструментите кои ги поседува Унијата, тогаш може да зборуваме за следниве делови: воен, правен (третиот столб и владеење на правото, полициски работи и гранично обезбедување), цивилен и хуманитарн (цивилна заштита, деминирање и хуманитарна помош), економски (трговија и помош за развој) и дипломатски.

¹⁰⁸ *Доступно на:* <http://eu.europa.eu/publications/booklets/other/84/en.pdf>. Л.Георгиева, „Европска безбедност“, Филозофски Факултет 2010, Скопје стр.193-194. „

¹⁰⁹ Георгиева,Л., „Менаџирање на ризици“, Филозофски Факултет 2009, Скопје стр.127-128,„

¹¹⁰ Rummel R., *Conflict Prevention*, Making the EU's foreign policy work, SWP, Berlin, November 2001

Во географска смисла, сегашните одговорности на институциите на Унијата создават јасна разлика помеѓу внатрешната и надворешната димензија и помеѓу улогата на националните држави и улогата која ја има ЕУ се открива строго разграничување помеѓу внатрешната и надворешната функција на Унијата, како генератор на безбедност и ја нагласува одговорноста на националните држави за сите безбедносни прашања во рамките на нивните национални територии. Во подрачјето на ЕУ улогата на Унијата во спротивставувањето на заканите е лимитирана во поддршката и асистенцијата на националните авторитети.

3.2.1 Координираност на активностите во правниот дел на ЕУ

Во врска со правната сфера на полето на спроведување на законот ЕУ е активна како надвор, така и во рамките на ЕУ. Меѓутоа, во ова сфера Унијата не презема извршни функции до тој степен како кога се изведуваат воените мисии. Во овој случај политиките на ЕУ единствено се усогласени и насочени кон олеснување на соработката меѓу ЕУ и националните кои се одговорни автори за спроведување на законот. Надвор од територијата на ЕУ, Унијата има сличен пристап кон работите. Во овој дел Унијата примарно сака да ги обезбеди владеењето на правото преку поддршка на локалните власти.

Во полициските работи, целта на државите членки на Унијата е да обезбедат соодветен број на офицери за учество во меѓународните операции за превенција и менаџирање на кризите. Нивната главна задача е да обезбедат совети и обука со цел да им помогнаат на локалните власти. Иако, извршните функции не се исклучуваат, треба да се нагласи дека извршувањето на меѓународни полициски работи е многу редок случај.¹¹¹ Сегашните аранжмани на Европската унија не и дозволуваат преземање на акции против терористичките или криминални делови надвор од територијата на ЕУ. Тоа може да се случи само како ЕУ ја преземе целосно улогата на полицијата во т.н „пропаднати држави“, во моментот дејствуваат во источен Тимор и Косово, во двата случаи под мандат на ООН, тоа се случува во пропаднати

¹¹¹ С.Славески, *Разузнавачка поддршка на безбедносната политика на Европска Унија*, -Генерал Михајло Апостолски-Скопје стр.7

држави,(failed states) кои се последица од насилно соборување од власта или во случај тоа да биде побарано од локалните авторитети.

Во полето на владеење на правото државите членки на ЕУ треба да имаат на располагање поголем број на експерти кои ќе можат да ги заменат локалните власти, меѓутоа тоа е предвидено да го сторат за краток временски период и само во вонредни услови. За владеење на правото се залагаат голем број на експерти меѓународни обвинители и судии, персонал за обука и мониторинг.¹¹² Она што е потребно за извршување на мисиите во доменот на полициските работи и владеењето на правото се проценки во однос на заканите за живот на персоналот на ЕУ ангажиран во операцијата. ЕУ има потреба од ваквата поддршка, само кога се одлучува за тоа да се распореди или не мисијата на Унијата.

Со Шенгенскиот информативен систем и Царинскиот информативен систем¹¹³ постои размена на информации помеѓу граничното обезбедување, полициски станици и агентите советници. Овие два информациски системи се целосно децентрализирани мрежи без централна агенција, преку првиот систем не е предвидено да се врши размена на криминалистички разузнавачки материјали Шенгенскиот информативен систем е надополнет со неколку договори кои треба да го унапредат спроведувањето на законите во подрачјето на ЕУ. Повеќето од нив имаат за цел да ја олеснаат размената на информации преку соработка помеѓу националните служби за спроведување на законот. Европол, се претставува како единствено тело дизајнирано за потребите на криминалистичкиот дел.

Европол, ја има улогата да биде центар за размена на криминалистички информации. Европол е формиран како место за размена на информации помеѓу државите членки, Европол има и задача да ги анализира информациите и разузнавачкиот материјал за тероризмот, трговијата со дрога и другите сериозни форми на меѓународниот криминал. И покрај различните извештаи и анализи на информациите добиени од повеќе извори, од Европол се очекува да открива случаи, да ги открива врските помеѓу различните криминални активности и да донесува заклучоци кои што можат да бидат користени во борба против

¹¹² *ucmo,cmp.9*

¹¹³ *Duce. S, „The Lisabon Treaty and External Relations., EIPASOPE: 2008/1 -(Schengen Information System) u (Customs Information System)*

криминалот. Во таа смисла анализите на Европол се повеќе од обичен збир на информации. Сепак треба да се нагласи дека на Европол не му се пренесени одговорностите од националните служби ниту пак тој има одредени изворни функции. Националните авторитети сеуште очекуваат од националните служби да им обезбедат соодветни информации, а тоа не го очекуваат од Европол.

Оттука националните авторитети имаат право да одлучат дали ќе му достават на Европол соодветни информации или не, дали ќе ги следат неговите совети и дали ќе ја користат помошта која ја нуди Euro-pol. Треба да се забележи дека националните агенции кои ги поддржуваат авторитетите надлежни за спроведување на законот, исто така разменуваат контраразузнавачки и криминалистички разузнавачки информации надвор од структурите на ЕУ.¹¹⁴

3.2.2 Координираност на активностите во дипломатски дел на ЕУ

Дипломатијата е еден од главните инструменти на надворешната и безбедносна политика. Во дипломатијата, која ја спроведува надворешната политика на одредена земја карактеристична е насоката која влијае на донесување на одлуките во овој ресор, но неговото влијание честопати е незаменливо.¹¹⁵ Тоа е значајно не само затоа што предвидува специфични политички решенија туку и затоа што се користи како точка преку која другите учесници во процесот на донесување на одлуки можат своите активности да ги потврдат или да не ги потврдат.

Во овој дел, дипломатијата може да ги обезбеди основните извори на информации за вршење на проценки на состојбите, на пример, преглед на актерите, интересите и развојот на настаните во одредено подрачје, со што ќе ги предвиди можните сценарија, да направи проценка на заканите и во некои случаи да достави информации за однесувањето на одредени актери во спроведувањето на безбедносно релевантни меѓународни договори.

¹¹⁴ доцманнона : <http://www.europol.europa.eu/>

¹¹⁵ Michael Herman, "Diplomacy and Intelligence" *Diplomacy & Statecraft*, vol.9 no2 July 1998pp.1-22(5)

3.2.3 Координираност на активностите во воениот дел на ЕУ

Со формулирањето на главните цели и воспоставувањето на структурите на Европска безбедносна и одбранбена политика (ЕБОП), државите членки јасно ја искажаа својата амбиција Унијата да добие воена компонента во своето дејствување. Оваа улога е ограничена од географски и политички фактори. Иако формално не е дефинирана географската ширина на подрачјето на дејствување на Унијата, постојат одредени ограничувања кои се однесуваат на оддалеченоста до која можат да бидат распоредени воените капацитети на Унијата. Иако Унијата не ги спроведува воените задачи под "присила кон мир"¹¹⁶ потоа не ја застапува колективната одбрана или не врши евентуални превентивни удари врз потенцијалните непријатели и оние кои развиваат оружје за масовно уништување, ниту го спроведува сменувањето од власт на диктаторите како што тоа го демонстрира САД при операциите во Авганистан и Ирак.

Постојаните аранжмани не им овозможуваат на државите - членки, доколку сакаат да се ангажираат во вакви ситуации туку тоа треба да го праваат преку други надлежностите на Унијата за вакви задачи ќе ја промени природата на ЕБОП и воената поддршка која ќе биде потребна.

Оттука, сегашното функционирање на воениот дел од ЕБОП нема потреба од создавање и размена на воени разузнавачки информации за одредени подрачја каде што Унијата нема да изведува воени операции (на пр. Северна Кореја, Русија итн.) Тоа значи дека сегашната воена структура не овозможува ваква соработка, туку едноставно значи дека воената служба во рамките на Европската Унија треба да оди надвор од воените амбиции ЕБОП.

Координација на активностите во воениот дел се одвиваат во Разузнавачкото одделение кое се наоѓа во рамките на Европската унија и Воениот штаб, кои претставуваат клучни точки за размена на воени разузнавачки информации на ниво на Унијата. Вработените во ова Одделение изготвуваат извештаи кои се темелат на воени разузнавачки информации на националните делови од земјите-членки, кои

¹¹⁶Славески, С., *Разузнавачка поддршка на безбедносната политика на Европска Унија*, Генерал Михајло Апостолски-Скопје, стр.5

потоа се пренесува во рамките на структурите на ЕБОП. Одделението контролира информации поврзани со воените капацитети во регионите на сегашни и потенцијални кризни подрачја.¹¹⁷

Координацијата на активностите во воениот дел на ЕУ, овозможува ефикасност при спроведување на воените операции, а воената поддршка ги зајакнува шансите за реализирање на целите на воените операции предводени од ЕУ и обезбедува безбедност на трупите кои што учествуваат во операцијата. Меѓутоа основната пречка во обезбедување на ваквата поддршка лежи во ограничените воени капацитети за собирање на информации на државите членки, но не и во начинот на кој воената разузнавачка соработка е организирана и структурирана.

Во многу документи на Унијата е забележано во последните години, хумано/човечко разузнавање (Human Intelligence), кое произлегува од човечки извори е најстар начин за собирање на информации. Во овој вид на информации во најголем број може да се добијат од дипломатски извештаи, сопствен оперативен штаб или преку локалното население, кои се многу важни при спроведувањето на воените операции, а кое понекогаш се недоволни. Меѓутоа, за тоа тешко можеме да зборуваме во генерални рамки, затоа што пристапот до хумано/човечко разузнавање се разликува многу од случај до случај, особено кога тоа се добива од локалното население.

3.3 Заедничкиот ситуационен центар (SITCEN) на ЕУ

Заедничкиот ситуационен центар (SITCEN), е сместен во рамките на Генералниот секретаријатот на ЕУ и е главен во надворешното разузнавање. Во проектот SITCEN кој е формиран од претставници на Единицата за политичко планирање и рано предупредување, имаат задача да изготваат дневни извештаи за состојбите како и заклучоци од пишувањето на печатот на моменталната состојба во светот. Во последните години амбициите на Центарот се зголемени па така тој почна да изготвува дневни извештаи за проценка на состојбите во различни

¹¹⁷ доцмано на: http://www.consilium.europa.eu/media/.../eums_21_september_2012.pdf
„The Intelligence Division во рамките на European Union Military Staff-EUMS,,

региони како и проценки на заканите за распоредените капацитети на ЕУ во рамките на ЕБОП.

Денес, SITCEN добива информации од Европската унија, Воениот штаб како и директно од некои национални разузнавачки агенции преку персоналот кои е ангажиран во неговата работа. Понатаму SITCEN добива дипломатски извештаи и други неслужбени информации. Тој е на листата на субјекти кои примаат дневни извештаи од Комисијата и од специјалните претставници на Унијата, понекогаш и министрите за надворешни работи доставуваат одредени извештаи до Центарот.

Како резултат на сето ова, Центарот стана место каде што различни национални разузнавачки информации се синтетизираат како генерални проценки за состојбите и се создаваат надворешно разузнавачки информации. SITCEN ги доставува своите извештаи до Политичкиот и безбедносен комитет и Високиот претставник на Воениот штаб на Европската унија и Единицата за политичко планирање и рано предупредување. Државите членки и генералниот директорат за надворешни работи¹¹⁸ на одредена мисија може да ги добива информациите од SITCEN преку Политичкиот и безбедносен комитет.

За разлика од другите организациони единици на Генералниот Секретар кои се формираат врз основа на одлука на Советот, SITCEN е формиран врз основа на иницијативата на Високиот претставник. Оттука доделувањето на задачи и контрола како тие се извршуваат е во надлежност на Високиот претставник.

Генералните насоки се даваат со „Листа за набљудување,,¹¹⁹ Поради ограничените аналитички ресурси, SITCEN кога ќе врши набљудување и ќе прави проценка за некои географски подрачја од „Листа за набљудување,, треба самостојно да ги одреди приоритетот.

Три карактеристики се од пресудно значење при донесување на одлуката: прво, Високиот претставник му дава задача на Центарот да подготви извештај по временски редослед за подрачјата кој тој планира да ги посети, второ, Политичкиот и безбедносен комитет може да бара разузнавачка поддршка и трето SITCEN ги насочува своите активности согласно случувањата и подготвува извештаи по своја

¹¹⁸ доцманно на: [http://www.en.wikipedia.org/.../Directorate-General_for_External_Relations_\(Europa\)](http://www.en.wikipedia.org/.../Directorate-General_for_External_Relations_(Europa)). - Directorate General External Relations –DG RELEX

¹¹⁹ доцманно на: http://www.en.wikipedia.org/wiki/Joint_Situation_Centre:,,,Watchlist,,

иницијатива. Сепак, треба да се напомене дека капацитетот на SITCEN е ограничен и тој не може да ја даде потребната поддршка на сите институции на ЕУ.

Во контекст на наведеното, националните разузнавачки авторитети се повеќе зависат од меѓуагенциска соработка на одредени држави, отколку другите институции на Унијата. Досега единствен орган кое може да и обезбеди прецизни информации од доменот на надворешната политика е SITKEN. Европол е природно повеќе заинтересиран до криминалистички информации во исполнувањето на поставените задачи. Корисник на информациите од Европол се националните агенции со цел спроведување на законот.

3.4 Цивилно-воена координација на Европска Унија

Европската Унија е ангажирана во различни кризни области, а многу од операциските капацитети, Европска Унија се обидува да ги избира своите воени активности внимателно и да ја користи својата цивилна и воена моќ на координиран начин. Линијата помеѓу воените и цивилните мисии се повеќе не може јасно да се ограничи. Уште од самите почетоци на ЕБОП беше нагласено дека цивилите и воените средства мора да се развиваат поеднакво. Низ целиот свет, цивилите и воени кризни и посткризни алатки за управување кои се протегаат од воено одржување на мирот до експерти за реформи во полицијата, правосудството - се често користени напоредно за да се зголеми влијанието на Европската Унија.

За да може операциите да бидат успешни, искуството на Балканот и во Авганистан покажуваат дека е потребно комбинација на цивилни и воени инструменти. Во исто време, цивилниот кризен менаџмент секогаш доаѓа позади воената структура. Интеракцијата помеѓу цивилната и воената димензија на ЕБОП во услови на постојана еволуција е една од најконструктивните карактеристики на Европска Унија.¹²⁰

Цивилно - воената координација е важна, но исто така може да биде комплексна. Врз основа на веќе договорени концепти и процедури, цивилно -

¹²⁰ H. Ojanen, *Theories at a Loss: EU-NATO Fusion and the "Low Politicisation" of Security and Defence in European Integration*, Finnish Institute of International Affairs, UPI Working Papers 35, Helsinki, 2002

воената соработка ќе се зголеми способноста на ЕУ да гарантира сеопфатен пристап. Сеопфатно планирање може да овозможи Унијата да ги идентификува меѓузависностите помеѓу различни делови од нејзиниот одговор на криза, да обезбеди координација и транспарентност помеѓу телата на Европска Унија, да обезбеди јасно сеопфатно разбирање во Советот и да охрабри креирање на заедничка визија на стратески цели.

Сеопфатното планирање е систематски пристап дизајниран да ја задоволи потребата за ефикасна внатрешна столбовска и меѓустолбовска координација на активностите од сите релевантни ЕУ актери во планирањето на кризен менаџмент. Консултациите и контактите со другите меѓународни актери (ООН, НАТО, ОБСЕ, Европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ) ќе се извршат во секоја фаза во согласност со процедурите за кризен менаџмент. Процесот на сеопфатно планирање започнува со концептот на кризен менаџмент кој ги поставува политичките цели за кризата, потоа дава бројни опции за да се исполнат овие цели и на крајот предлага сеопфатна акција. Кога по препорака на Политичкиот и безбедносен комитет, Советот ќе го усвои концептот за кризен менаџмент, истиот мора да се операционализира.

Традиционално, Европската Комисија е одговорна за цивилните елементи на кризниот менаџмент, а Советот и Политичкиот и безбедносен комитет даваат поддршка на политички-воениот и цивилниот персонал кој ја има воспоставено координацијата на сите нива со цел успешно да се спроведат заеднички операции предводени од ЕУ, Политичкиот и безбедносен комитет ја одржува оваа улога преку практикување политичка контрола и стратеска насока на операциите за кризен менаџмент.

4. Северноатлантска договорена организација – НАТО Алијанса

Во современата практика на меѓународните политички односи терминот алијанса или сојуз ги заменува следните називи: Договор за заемна помош, Договор за пријателство, Соработка и заемна помош, Договор за обезбедување заемна безбедност. Кога се зборува за создавање на воено-политички алијанси на

западниот свет всушност тоа се работи за Организација на северноатланскиот договор -НАТО.¹²¹

НАТО претставува договор меѓу земји членки коишто можат да го користат за заеднички цели, но кои се ограничени од спектарот, ресурсите и можностите на дејствување. НАТО е најзначаен воено-политички сојуз, не е средство за прикажување на моќ од страна на поединечни земји-членки, туку рамка којашто дозволува секоја земја-членка да го одреди сопствениот интерес во поширокиот контекст на консензусот меѓу земјите членки. Кога се спомнува НАТО, се мисли Алијанса која мора да раководи со сопствениот процес на модернизација и промени, без никакви загуби во нејзината оперативна подготвеност за извршување на својата задача. Дилемата не е како да ја идентификува новата улога туку како најдобро да ја искористи можноста за исполнување на безбедносната агенда, имено одбраната, слободата, заедничко наследство и цивилизациите на нејзините народи.¹²² НАТО не креира улога за себе или да изнајде компромис на премногу или прешироки барања за неговите ресурси, туку предизвикот на НАТО да обезбеди мир и безбедност на повисоко ниво, односно на меѓународно ниво.

НАТО, обезбедува политичко-воена рамка за менаџирање на безбедносните предизвици што ги поврзува европските и северноамериканските интереси и насочена е кон градење безбедност заснована на разбирање и соработка во корист на идните генерации. Ова организација работи како меѓувладин безбедносен сојуз којшто носи товар и обврски како и бенефиции за своите земји членки.¹²³

Смислата на еднаква безбедност меѓу членките на Алијансата, без разлика на разликите во нивните услови или за нивните национални воени можности, допринесува на стабилност во европската област. Тоа создава услови кои поддржуваат зголемена соработка меѓу членките на Алијансата како и меѓу односите на членките на Алијансата со другите земји, со кого има воспоставено соработка и партнерства. Средствата и начинот со кои Алијансата ја спроведува својата безбедносна политика, вклучуваат одржување на дополнителна воена

¹²¹ Киркова, Р. „Иднината на НАТО.. Филозовски факултет-Скопје, стр.7

¹²² Salon, R. Stenley, *NATO the European Union and the Atlantic Community; The Transatlantic Bargain Challenged*, 2nd edition, Rowman&Littlefield Publishers ИИЦ 2005, стр.74

¹²³ Kemer, Uli, *Novi NATO, novi ratovi? Civelne alternative Bundesveru*, Filip Vihnjiћ Beograd, 2000, стр.34

способност за спречување на војни и ефикасна одбрана, способност за справување со кризи што ќе влијае на безбедноста на нејзините членки и активно промовирање на дијалог со други нации и соработка во рамки на европската безбедност, вклучувајќи мерки за понатамошен напредок на полето на контролата на вооружувањето и разоружувањето. Алијансата, безбедносната политика ја спроведува преку воени мисии во постконфликтите региони.¹²⁴

НАТО се осврнува на широк спектар безбедносни предизвици споредно со минатото, односно НАТО денес мора да го заштити своето население како на домашен терен така и надвор. Заканите од трипот на ширењето на оружјето за масовно уништување и тероризмот не познаваат граници, што значи дека НАТО мора да распореди и одржува сили на голема далечина, како на пример, Авганистан.¹²⁵

Имено НАТО истовремено ги развива потребните мерки и капацитети за да може да одговори на овие нови потребни напори за справување со овие предизвици. Природата на заканите со кои се соочуваат земјите - членки на НАТО и начинот на кој се справуваат со истите, доведува до менување на основните начела на соработка во рамките на Алијансата, но принципите на Вашингтонскиот договор не менуваат. Тој и натаму останува единствен важечки Договор кој ги обединува членките, здружувајќи се со цел да се штитат меѓусебе.

Со позитивното движење кое се случува на меѓународен план, одбегнување на заканите кои би можеле да ја загрозат безбедноста, државите се многу активни во барање на нови начини и методи за договарање и соработка, тоа може најдобро да се види преку примерот на Европа, каде што носителите на некогашните блоковски конфронтации денес значајно работат на пронаоѓање патови за развој на нови односи. НАТО всушност стана главно седиште на развивање нови облици на соработка помеѓу екс-членовите на спротивставените сојузи. Земјите ја потенцира својата приврзаност за овие вредности во низа одлуки во насока на прилагодување на Алијансата на изменетите услови и современите потреби. Нивните напори се поддржани од успехот на различни форми на партнерствата воспоставени со земји

¹²⁴ Н.Ружин „НАТО пред новите предизвици и перспективите на Република Македонија,, Скопје 2005 стр. 133-135

¹²⁵ <http://www.nato.int/docu/update/2002/e/1121e.htm> и <http://www.mk.wikipedia.org/wiki/HATO>

коишто не се членки, на билатерална основа преку политичка соработка во рамките на програмата Партнерство за мир¹²⁶ и политички преку консултации на мултилатералниот форум што го обезбедува Евроатлантскиот партнерски совет.

Постоењето на Алијансата се должи на градењето на безбедноста во евроатланска зона, проширување на НАТО и партнерството, вклучувајќи ги релациите на НАТО со Русија. Како основни столбови врз кои треба да се потпира новиот стратегиски концепт се: централна улога на НАТО со употреба на политички и воени средства да ги заштити слободата и безбедноста на сите членки во Алијансата, каде е вградена трансатланската врска со која САД и Европа се меѓусебно трајно поврзани, безбедноста на Алијансата е неделива и напад на една е напад на сите.

Во насока на наведеното, Алијансата има комбинирани воени сили, кои се подготвени со цел да одбијат секоја агресија од нив и да ја обезбедат политичката независност и територијалниот интегритет во опсег организацијата. Успешно функционирање на Алијансата зависи од спроведувањето на улогата и одговорноста помеѓу членките, кризите ќе бидат отстранети со целосна соработка и транспартнерството на НАТО со други меѓународни организации и ќе се даде можност за непречено одвивање на мирот, безбедноста и стабилноста.

Со цел да се зајакне безбедноста и стабилноста во евроатлантскиот регион Алијансата смета на раководењето на кризите, промоција на широки и квалитативни односи на соработка со партнерите и натамошен респект на легитимните безбедносни интереси и мирно решавање на спорите.

4.1. Процес на донесување одлуки на НАТО

Одлуките на Сојузот произлегуваат од серија Самити на кои се постигнува нивото на целта, бидејќи крајот за Студената војна ги постави основите за проширување на културата на дијалог и соработка по безбедносните прашања коишто постојат меѓу земјите членки на НАТО повеќе години.¹²⁷

¹²⁶ Н. Ружин „НАТО пред новите предизвици и перспективите на Република Македонија,, Скопје 2005 стр.89

¹²⁷ Vukadinović. R. "Međunarodnih politički odnosi", Politička kultura, nakladno -istraživački zavod, Zagreb, 2000 str.285

Темелите на отвореност и разбирање кои се основни за идната соработка се воспоставени и во други области, како што се Медитеранскиот дијалог на Алијансата, во февруари 1995 година беа поканети да земат учество во дијалогот, разбирањето, изградбата на доверба меѓу земјите на регионот, петте држави Египет, Израел, Мавританија, Мароко и Тунис кон кои сукцесивно пристапија Јордан и Алжир. Целта е да се придонесе безбедност и стабилност на Средоземјето, за подобро разбирање и да се корегира погрешното сфаќање на НАТО во овој регион.¹²⁸ Особено тука е битен и процесот на прилагодување којшто овозможува да се преземаат главните чекори во повторното воспоставување на рамнотежата во трансатланските односи кои се составен дел на соработката во Алијансата.

Ова е задача од повеќе аспекти којашто од една страна вклучува консултации и соработка со институциите што се вклучени во развојот европската улога во безбедноста и одбраната, имено станува збор за Европската Унија, а од друга страна преку практички мерки да се воспостават оперативните можности на европската безбедност и зајакнување на соработката.

Државите – членки се консултираат за прашања од заеднички интерес, но не постои централен авторитет во рамките на Организацијата за да им диктира мерки што треба да ги презмат. Сите органи од НАТО се составени од претставници на државите-членки кои имаат цел да го објаснат ставот на државата по одредено прашање на останатите сојузници. Кога треба да се донесе одлука, се пристапува кон консултации, особено ако се создаде нов момент кој може да има одредени последици за Алијансата. Целта е да се постигне договор и ако е неопходно истиот да се усвои- компромис.¹²⁹

Консултацијата е апсолутно суштински елемент во одлучувачкиот процес во рамки на Алијансата. Консултациите меѓу членките на НАТО се манифестира во разни форми, може да се работи за обична размена на информации или за усогласување на ставовите. На повисоко ниво, консултацијата се содржи во

¹²⁸ Нано Ружин „НАТО пред новите предизвици и перспективите на Република Македонија,, Скопје 2005 стр.89

¹²⁹ Нано Ружин „НАТО и современи меѓународни односи,, Фондација Фидрих Еберт, Скопје 2010 стр.25

запознавање со мерките и одлуките што владите ги презеле или ќе ги преземат, а кои ќе имаат одреден директен или индиректен feed back врз останатите сојузници.

Консултацијата, воедно може да се однесува и на давање мислење во однос на мерки и одлуки што владите би ги превзеле во иднина за да им се даде можност на останатите сојузници да се изјаснат со сопствени видувања. Консултацијата може да опфати, насочени дебати од кои се очекува да резултираат со склучување договор за политиките кои треба да се усвојат или за мерките кои паралелно ќе се преземат, односно колективните одлуки кои би се потврдиле од страна на Алијансата.

Консултациите меѓу државите – партнери и НАТО се фундирани врз истите принципи на заемност и разбирање и тоа преку: искажување жалба да се соработува, да се земат предвид ангажирањата и да се изнајдат заеднички решенија. Генералниот секретар и соработниците имаат задача да помогнат во одржувањето на консензусот меѓу државите во однос на генералната ориентација на политиката на НАТО. Доколку не се изнајде консензус, Северноатлантскиот совет, заедно со Генералниот секретар настојуваат да реагираа на најдобар начин кон новите предизвици, да се превземат промени за да се достигне неопходниот консензус. Консензус значи дека секоја држава-членка мора да ја даде својата согласност дека прифаќа одреден заклучок или став на Алијансата.

Механизмот на одлучување по пат на консензус и заемна доверба, значи и гаранција дека националната независност на државите е сочувана и заштитена. Тоа воедно значи дека одлуките на Алијансата имаат сила на доброволно ангажирање, превземени од страна на членките, за да се достигнат целите на Алијансата. Затоа во НАТО не постои процедура на гласање. Одбирајќи да одлучаат по пат на консензус, членовите на демократски начин, ги воведат нивните искуства и специфичните перспективи во одлучувачкиот процес со одредбите кои им овозможуваат да реагираат колективно, брзо и решавачки. Кога еднаш ќе се постигне консензус и ќе се донесе одлука, за Алијансата таа одлука претставува заедничка обврска за сите членки.

Процесот на консултации меѓу претставниците на членките, кој се сведува на елаборирање на политиките и донесувањето одлуки, покрива серија активности на

Алијансата. Учеството на активностите на НАТО се потпира врз принципот на доброволност, секоја држава членка интервенира во процесот на расправата и донесување на одлуките. Во однос на разни прашања, државите мораат да се определуваат. Затоа, најчесто, националните делегации посакуваат да усвојуваат компромисни решенија на краток рок, со цел да го заштитат сопствениот долгорочен интерес. Националните делегации можат заемно да се консултираат исто како и воени претставници во рамките на истите воени штабови. Тие барања може да се реализираат или на барање на една делегација или на барање на Генералниот секретар на НАТО. Сите принципи на доброволна соработка, на резпект на националната независност и донесувањето на одлуките по пат на консензус, ја карактеризираат и билатералната и мултилатералната соработка меѓу НАТО и државите-партнери.

Со оглед на мултинационалната природа на Алијансата, една од формите на консензуално донесување на одлуки е процедура на молчење (silence procedure). Делегациите или меѓународните експерти, самостојно или заедно со членките или партнерите испраќаат предлози, анализи, документи, извештаи до Меѓународниот секретаријат. Меѓународниот секретаријат изготвува соодветен документ за одредено прашање¹³⁰ и истиот документ по разгледувањето и консултацијата со помошните комитети на Северноатлантскиот совет го препраќа до делегациите на сите држави членки. Притоа се определува временски термин, на пример 48 часа или 64 часа, период кој се нарекува процедура на молчење. Во тој период делегациите ги контактираат своите главни градови, односно: релевантни министерства, премиери, влади, претседатели и бараат инструкции во однос на предметниот документ. Доколку главниот град се согласи, тогаш националната делегација со молк, во рамките на однапред утврдениот период на процедурата за молчење, ќе даде до знаење дека нејзината држава го усвоила предметниот документ.

Доколку од својот главен град се добие инструкција дека не се согласува со содржината на текстот, делегацијата на државата која не се согласува ќе ја прекине

¹³⁰ Нано Руџин, „НАТО и современи меѓународни односи“, Фондација Фидрих Еберт, Скопје 2010 стр.27

процедурата за молчење со пишан текст до Генералниот секретар и до Северноатланскиот совет ќе мора накратко да го образложи својот став и да предложи амандмани на текстот. Имено ако се предложи амандмани на текстот и ја прекине процедурата на молчење, Генералниот секретар повторно ќе го свика Северноатланскиот совет за разгледување и усвојување на текстот со предложените амандани од страна на државата –членка .

4.2. Безбедносни задачи на НАТО

За да ги постигне своите основни цели на Алијансата кои се обврзани со Вашингтонскиот договор и Повелбата на Обединети нации, Алијансата ги врши следниве фундаментални безбедносни задачи:

- безбедноста е една од незаменливите темели за стабилна евроатланска безбедносна средина, заснована врз демократски институции и залагање за мирно разрешување на несогласувањата во кои ниту една земја нема да биде во можност да заплашува или приморува било која друга земја преку закана или употреба на сила.
- воспоставување консултации, како неопходен трансатлантски форум за сојузнички консултации по било кое прашање кој ќе влијае врз нивните витални интереси, вклучувајќи го можниот развој на настани кои претставуваат ризик за безбедноста на членките и соодветната координација на нивните активности во областите од заеднички интереси
- одвраќа и брани од било какви закани со агресија насочени кон која било која земја членка
- поединечно или со консензус да се формира кризен менаџмент, со цел да се поднесе за ефикасно справување на конфликтот и активно да се учествува во кризниот менаџмент, вклучувајќи ги операциите за одговор на кризи, со цел за се зачува меѓународната безбедност и
- промовира широко партнерство, соработка и дијалог со безбедносни институции на други земји во евроатлантската област со цел да се зголеми

транспарентноста, взаемна доверба и координација за заедничка акција со Алијансата.

Основната цел на НАТО е да ги координира своите активности кои се насочени да ја бранаат слободата и безбедноста на сите свои членови со политички и воени средства во согласност со Северноатлантскиот договор и принципите на Повелбата на обединетите нации.¹³¹ Развојот на безбедносната политика која ја спроведува НАТО е главен показател за создавање на чувство за перцепција и процена за заканите.

Алијансата работи од својот почеток на воспоставување правен и траен поредок за мир во Европа заснован на заеднички вредности на демократијата, човековите права и владеење на правото. НАТО ја прикажува трансатлантската врска со која безбедноста на Северна Америка е за секогаш врзана со безбедноста на Европа. Тоа е практичен израз на ефикасните колективни напори меѓу нејзините членки во поддршка на нивните заеднички безбедносни интереси.

4.3 Развој на стратегиските определби на НАТО

Развојот на европски безбедносен и одбранбен идентитет и имплементацијата на Иницијативата за одбранбени капацитети, кои влијаат врз целата Алијанса, се дел од програмата која ја следи Алијансата. Постои само еден начин на мерење на успехот на сите иницијативи и активности, а тоа е мерката која стои на располагање за реализирање на интересите на граѓаните од целата евроатлантската област. Доколку на кризата се пристапи преку соодветни мерки а со тоа се подигне безбедноста на едно повисоко меѓународно ниво ќе се смета дека успешно одговориле на целта. Поради тоа потребно е поголем дел од јавноста во НАТО и партнерските земји да бидат добро запознаети со сите одлуки и активности.

Неопходна е транспарентност помеѓу владите на земјите-членки, во спротивно владите можат многу малку да постигнат на подолгорочно ниво.

¹³¹ достапно на: www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf

Како официјалени документи на Алијансата кој ги содржат определбите за целите на членките како и основните безбедносни задачи на НАТО, ги претставува стратегиските концепти.

Првиот концепт идентификува неколку аспекти и тоа: клучни проблеми на безбедносно опкружување, специфичностите и елементите на пристапот на Алијансата кон безбедноста и дава насоки за натамошна адаптација на воените сили.¹³² По овој настан одговорноста на сите воени прашања во кои не учествува оваа држава, е префлена на Комитетот за воено планирање. Воениот комитет на НАТО го усвои документот "Најефикасните облици на воените сили на НАТО". Само неколку месеци по усвојување на овој стратегиски концепт донесен е Извештај за невоена соработка во рамките на НАТО (нацрт – документот е подготвен од министрите за внатрешни работи на: Канада Италија и Норвешка, и е усвоен во екот на Суецката криза).¹³³ Овој документ за прв пат по потпишување на Вашингтонскиот договор утврдува дека НАТО треба да ја зајакне својата политичка улога и предлага неколку инструменти како мирољубиво решавање на споровите помеѓу членките, економска соработка, научна и техничка соработка итн.

Потоа следи пост/студеновоен период 1991 на НАТО. Во овој период, покрај тоа што се превидуваат нови и покомплексни ризици со кои ќе се соочува НАТО, единствен начин на кој ќе може да одговори е интегрираната команда структура и заедничка одбрана и понатаму претставуваат основа за безбедноста на членките, намерата е да се овозможи навремено присуство, кризен менаџмент и сили за брза реакција, со цел да се овозможи координирана, одмерена, флексибилна и навремена реакција во кризни ситуации.

Стратегиски концепт на НАТО од 1999 година претставува пресек на можности и активностите на сојузниците. Меѓу другото, се констатира дека Алијансата се соочува со опкружување кое постојано се менува. Како резултат на тоа, во делот кој го опишува променливото стратегиско опкружување, се констатира

¹³² Георгиева. Л., *Европска Безбедност*, Филозофски факултет, Скопје 2010, стр.117

¹³³ исто., стр.120

дека НАТО постојано се приспособува за да ја зајакне својата способност и да придонесе кон мирот и безбедноста и тоа преку:

- воведување внатрешни реформи кои вклучуваат нова командна структура, вклучувајќи и концепт на комбинирани здружени воени сили, сили за брзо распоредување за полн ранг на мисии, кои би ги реализирала Алијансата и градење на европски безбедносен и одбранбен идентитет.
- јакнење на соработката со ООН, ОБСЕ и ЕУ кои претставуваат заемно поддржувачки меѓународни организации на полето на мирот и безбедноста
- препознавање на примарна одговорност на Советот за безбедност на ООН за одржување на меѓународниот мир и безбедност
- соработка со ОБСЕ како најинклузивна безбедносна организација и особено активна во делот на кооперативната безбедност, превентивна дипломатија и почитување на човекови права со механизмите на превенција и мренадирање на конфликти и постконфликтна рехабилитација
- развивањето на Заедничка надворешна безбедносна политика на ЕУ и формирање на Заедничка надворешно одбранбена политика преку Петербуршките задачи упатуваат на поблиска соработка меѓу двете организации.
- во рамки НАТО се развива Европски безбедносен и одбранбен идентитет.¹³⁴
- прашањата поврзани со контрола на вооружувањето и разоружувањето, *Договорот за конвенционални сили во Европа, Договор за намалување на нуклеарното оружје, Договорот за неширење на нуклеарното оружје, Конвенцијата за хемиско оружје.*

Со усвојувањето на стратемскиот концепт 1999 членките на НАТО се соочуваат со нови предизвици од кои терористичките напади од 09/11 предизвикаа сериозни промени на воената структура и на способностите на Алијансата за соочување со нови задачи и продолжи со промените, во насока на проширување и продлабочување на соработката и развивање на партнерство со институции и

¹³⁴ Gordon Philip & Shapiro Jermey, *Allies At War, Amerika, Europ and the Crisis Over Iraq*, Brookings Institution Book INC 2004 p. 77-82

држави чии приоритети и интереси се совпаѓаат со оние на Алијансата. Како резултат на промените и како дополнување на Стратегискиот концепт 1999 година, НАТО во 2006 година донесе сеопфатни политички насоки.¹³⁵ Со овој политички документ утврена е рамката и проритетите за сите на сојузничките капацитети, областите на планирање и правецот на разузнавање за наредната декада.

Подготовка на нови стратегиски концепт ги дефинира новите одбранбени приоритети кои ќе овозможат соодветни одбранбени способности како: одбрана на територијата на сојузниците, реализирање мисии надвор од територијата на НАТО, со што ќе придонесат кон побезбедно меѓународно опкружување, дефинирање политика кон нуклеарното оружје, на улогата на ракетната одбрана и поставување на оваа политика како потреба која ќе ја дефинираат сојузниците, одговор на предизвиците од напади врз компјутерските системи и спроведување административни и други реформи.

Особено е многу важно за безбедносното опкружување во однос на безбедносните закани од и по 11 септември придонесуваат за многу покомплексно безбедносно опкружување. Се спроведува реализирање на безбедносни мерки во координација со други меѓународни организации со цел да се зачува меѓународната безбедност во однос на идентификувани фактори кои придонесуваат за несигурноста и тоа: ширењето на оружје за масовно уништување, актери на меѓународните терористички групи, влијанието на регионалниот, националниот, етничкиот и религиозниот ривалитет, ранливост на информатичките системи, натпревар за ресурси како што е нафтата, демографски промени и ширење на сиромаштијата, глад, нелегални миграции, заразни болести и климатски промени.

Според наведените фактори може да се заклучи дека перцепцијата на заканите за разлика од педесеттите години од XX век е различна и во нив доминираат пред се невоени/неконвенционални закани, затоа е битно улогата на сите меѓународни

¹³⁵ *Journal of Arts Science & Commerce* ISSN 2229-4686 International Refereed Research Journal
www.researcher.scribd.com Vol. – II, Issue – I, January 2011 str.45
Nodge, Carl *Atlanticism for a new Century, The Rise, Triumph and Decline of NATO* (Prentice Hall Studies in International Relations) Pearson Education Inc 2005, Comprehensive political guidance-CPG,

безбедносни организации треба да бидат проактивни и динамични во соработка со други меѓународни организации да обезбедат меѓународната безбедност. Според препораките за неконвенционалните закани НАТО ги препознава како дел од безбедносното опкржување и потребно да изнајде соодветни пристапи кон создавање услови за подобра иднина. Во таа смисла, НАТО треба да се справи со повеќе проблеми поврзани со ангажманот во Авганистан, насоки за мисиите надвор од границите на НАТО, неопходните административни реформи, поефикасна процедура за донесување одлуки, политиката на отворена врата, улогата во однос на контрола на конвенционаленото оружје. Според тоа се предлага: да се овозможи НАТО силите да функционираат под единствен систем на командување, намалување на националните очекувања на силите на државите членки, воспоставување сеопфатен цивилно-воен пристап во спроведување на задачите.

НАТО соочувајќи се со комплексни ситуации и со предизвици во постконфликтите фази кои предизвика дури посериозни последици (искуствата од Иран и Авганистан) во начинот на ангажирање и исполнување на мисиите, со развивање сеопфатен пристап (comprehensive approach)¹³⁶ од 2006 година го потенцира начинот на кој ќе пристапува во вакви конфликти. НАТО треба да ги подобри можностите на цивилно-воена соработка, во таа насока се предложени следните елементи:

- НАТО за сите нивоа се подготвува за учество во интегрирани цивилно-воени мисии, што подразбира и формирање Оддел за цивилно планирање кој ќе ги одржува контактите, ќе разменува информации и ќе се ангажира во заедничко планирање со партнерите.
- со клучните организации како ООН, ЕУ, ОБСЕ и со други регионални и невладини организации да воспостави меморандум за разбирање врз основа на соодветниот развој на настаните.
- да се побара од членките да идентификуваат капацитет од цивилни експерти со искуство во комплексни операции кои би биле на располагање за брзо распоредување доколку тој капацитет не го обезбедуваат партнерски држави,

¹³⁶ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51633.htm

воедно за овие цивилни резервисти да се обезбеди соодветна обука во рамките на НАТО.

Континуирана поддршка и помош на потенцијалните партнери ја обезбедува НАТО за да ја зајакне нивната способност да одвратат и да одговорат на кризни ситуации, преку соодветна обука, материјална помош и во раното предупредување и превенцијата.

4.4 Соработката со други меѓународни организации

Во оваа насока се препорачува зајакнување на улогата на Партнерство за мир како форум за дијалог и соработка, дефинирање и зајакнување на партнерството со ЕУ, особено од аспект на промените кои ги донесе Лисабонскиот договор во однос на воените капацитети и командната структура на ЕУ. Потоа зајакнување на релацијата НАТО - ООН пред се во однос на соработката и поддршката од страна на НАТО на активностите кои се под покровителство на ООН со што се подобруваат нивните институционални односи, потоа во насока на спроведување на соработка или со барање од ООН за вклучување на НАТО во активности при сериозни прекршувања на човековите права, хуманитарни кризи др. како и зајакнувањето на соработката на НАТО со ОБСЕ, особено на Планот на меката безбедност, Планот на намалување на конвенционалното оружје и Мерките за градење на доверба, Партнерство со Русија, Грузија и Украина, Медитеранот и Средниот Исток, воспоставување оперативни партнерства кои се надвор од евроатланската зона, вклучувајќи ги Африканската унија, Организацијата на американски држави, Советот за соработка во Заливот, Шангајската организација за соработка и Договорот за организација за колективна безбедност, според тоа едно од најбиталните задачи претставува Партнерството.

Соработката на Евроатланскиот партнерски совет (ЕАПС) и Партнерството за мир придонесуваат за меѓународниот мир и безбедност низ процесите на управување и координирање на кризите, превенција на конфликтите, како и развојот на најновите релации НАТО-Европска Унија. Концептот понатаму повикува на

соработка со ОБСЕ и други организации откако безбедноста на Алијансата стана неразделно поврзана со безбедноста на другите држави во Европа.¹³⁷

Фундаменталниот принцип на Алијансата е заедничко залагање за соработка меѓу земјите членки заснована врз заемна поврзаност. НАТО со воспоставувањето на соработката со другите меѓународни организации ќе овозможи успешно да ги презентира своите интереси и цели, но и да овозможи поефикасна координација во справување со приоритетите.

4.5. Координација на активностите на НАТО

Координацијата на активностите кои ги превзема НАТО се одвиваат во насока на добивање на информација, анализа на ситуацијата, поставување на цели, развој на опции за дејствување, имплементација на опциите вклучувајќи и воени ангажмани и анализа на реакцијата или повратна спрега.

Мерките кои се донесоа на самитот во Прага¹³⁸ вклучувајќи го проширувањето, обврската за способностите на силите на НАТО за одговор и новите командни структурирања, сите тие придонеса Алијансата да приспособи и соодветно да одговори на новите безбедносните закани.

Алијансата исто така даде дополнителен поттик за соработката со ЕУ согласно "настаните на и по 11 септември" ја нагласија понатамошната важност на транспарентност и соработката помеѓу двете организации за прашањата од заеднички интерес поврзани со безбедноста, одбраната и кризниот менаџмент, така што на кризите може да им се излезе во пресрет со соодветен воен одговор.¹³⁹

Северноатланскиот совет во одредени случаи ги вклучува интегрираната воена структура и Комитетот за одбранбено планирање, ја играат најважната улога. Координацијата која ја спроведуваат овие две тела се одвива преку четири функции: *Првата функција* е да се обезбеди фокусна точка во размената на податоци и

¹³⁷ текстот: „NATO The Alliance's New Strategic Concept“ освоен од шефови на држави и влади во Рим на 9 Ноември, 1991, параграф 22., е достапен на: <http://www.nato.int/strategic-concept/index.html>

¹³⁸ текстот: „The Prague Summit and NATO's transformation, Brussels“, достапен на: <http://www.nato.int/docu/rdr-gde-prg/-eng.pdf> and natodoc@hq.nato.int

¹³⁹ текстот: „NATO, Prague Summit Declaration November 21, 2002, paragraph 11.,“ е достапен на: <http://www.nato.int/docu/rdr-gde-prg/-eng.pdf>

информации. Во рамките на Алијансата процесот на размена на информации е непрекинат, но најчесто најосетливите информации се разменуваат во Северноатланскиот советот или Комитетот за одбранбено планирање. *Втората функција* е да се дејствува како форум за консултации каде сојузниците ги презентираат и споредуваат нивните ставови за клучниот развој. Дури иако сите членки поседуваат исти информации и податоци што обично не е случај, нивните различни геостратегиски положби и интереси најверојатно би ги водело кон различни заклучоци што се случува во одредена воена ситуација, како таа би се одвивала, нејзините импликации и како би можело и би требало да се пристапи. Со споредување на ставовите, би требало да се формира еден заеднички поглед кој има подобра веројатност за успех. *Третата функција* е дека во недостаток на одлуки за колективна акција, состаноците на Советот или Комитетот за одбранбено планирање можат да обезбедат форум кој членките можат да го употребат за да ги усогласат нивните индивидуални политики така што тие би биле заемно поддржливи. *Четврто функција*, Советот (или Комитетот) служат како форум за хармонизирање и усогласување на погледите во форма на колективни одлуки за мерките кои ќе се преземат онаму каде постои политичка волја за тоа.

Кога Советот/Комитетот ги спроведува овие функции има поддршка од други водечки комитети од кои следните се позначајни: Координативна група за политика, Политичкиот комитет и Воениот комитет. Воениот Комитет не претставува воена команда. Практичното спроведување на воените операции е во одговорност на релативно неодамна воспоставените Сојузнички командни операции, кои се строго ограничени со управување од политичките авторитети, кои Воениот комитет ги подредува во подетални насоки.

5. Организација за безбедност и соработка на Европа

Целосно почитување на човековите права и основните слободи, развојот на општествата базирани на плуралистичка демократија, владеење на правото се предуслови за напредок во воспоставувањето траен напредок, мир, безбедност и правда во Европа. Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) е

посветена на воспоставување стабилност, просперитет и демократија согласно наведените принципи, кои ги применуваат 56 земји држави на Европа, Северна Америка и Азија кои го развиваат политичкиот дијалог за заедничките вредности и преку практична работа која води до трајни промени. Сите 56-земји членки, располагаат со исти права и обврски. Врз основа на Повелбата за европска безбедност и стратегиите на ОБСЕ против заканите кон безбедноста и стабилноста во XXI век како најважни делови во кој ОБСЕ ги развива своите активности се: полицијата, граничната безбедност, набљудувањето на избори, борба против расизмот, ксенофобијата и религиозната нетолеранција. Како регионални тежишта се искристализирани: ЈИЕ, Централна Азија и Јужен Кавказ.

Државите членки на ОБСЕ „демократската политичка контрола на безбедносниот сектор ја сметаат за неопходен елемент на стабилноста и безбедноста,,¹⁴⁰ Поддржувајќи го процесот на демократизација во пост - конфликтите општества, како и во општествата во транзиција, се поголем акцент се става на владеењето на правото.¹⁴¹ Ова покажува дека не постои концептуална основа која подлежи на стандарди врз која би се базирале активностите од страна безбедносни структури и во таа насока резултира со постоење на повеќе пристапи за спроведувањето на обука.

Организацијата за безбедност и соработка на Европа (ОБСЕ) преставува регионален безбедносен сојуз согласно Повелбата на обединети нации, додека како клучни документи се наведуваат: *Завршен документ на Хелсинки - 1975 година, Париска повелба за нова Европа - 1990 година, Предизвици за промени Хелсинки - 1992 година, Декларација за моделот на заемна и сеопфатна безбедност за Европа за XXI век од Лисабон 1996 година, Повелбата за европска безбедност од Истанбул од 1990 година, Европска безбедност,,*

ОБСЕ воспоставува правила и норми на однесување и ги регулира меѓународните односи на членките врз основа на моделот заемна и сеопфатна безбедност. Се работи исклучиво за слаба организација, меѓутоа, во меѓувреме може да се пофали со значајни долгорочни политички ефекти преку

¹⁴⁰ ОБСЕ, Кодекс на однесување за политичко-воените аспекти на безбедноста, Букурешт, 1994 год. стр.20

¹⁴¹ ОБСЕ, Повелба за Европска безбедност Истанбул 1999 чл.45

ОБСЕ има четири битни особини: од своите почетоци се ориентира кон модерен и широко дефиниран поим за безбедноста, тоа овозможува широк поглед на внатрешно политички, билатерални и регионални причини за конфликти, втора особина, е нејзината инклузивност.¹⁴³ Организацијата за безбедност и соработка на Европа опфаќа целиот географски простор „од Ванкувер до Владивосток,, а тоа и најголем дел од северната полутопка. Уште поважна е нејзината политичка инклузивност. ОБСЕ дејствувањето го насочува кон подрачјето на Организацијата, а не, како што е случај со одбранбените сојузи кои дејствуваат кон надвор.

Денес ОБСЕ успешно дејствува во повеќе случаи на нестабилен мир, нејзините мисии во Естонија и Латвија каде дадоа голем придонес кон смирување на конфликтите со руско малцинство во тие земји, сличен успех постигнал и Високиот

¹⁴⁵ Verner Vajdenfend., *Europa von A bis Z*, Institut für europäische Politik Berlin p.273

комесар за национални малцинства на ОБСЕ во Романија и Словачка, за унгарското малцинство. Значително помалку успешни се активностите на ОБСЕ во Белорусија, при што дејствувањето може да се оцени како делумно успешно во актуелните кризи.. ОБСЕ во координација со Обединети нации го поддржа успешниот мировен процес во Таџикистан во 2001 година, додека со ЕУ и НАТО придонесе кон склучување на Охридскиот рамковен договор и негово имплементирање, што се стави крај на граѓанската војна во Република Македонија. Но, ОБСЕ бележи и свој неуспех во петдневната војна која се водеше помеѓу Русија и Грузија

Конечно ОБСЕ заедно со други меѓународни организации, води пет теренски операции на Балканот за постконфликтно обезбедување на стабилност, просперитет и демократија.¹⁴⁶ Значи при спроведувањето на мировните операции, ОБСЕ во координација со ООН, ЕУ и НАТО ги реализира активностите кои се насочени кон подигање на мирот и безбедноста на меѓународно ниво.

Организацијата за европска безбедност и соработка (ОБСЕ) во себе има вградено принцип на заемна безбедност и соработка. Во неа се дефинирани стандардите за меѓународната соработка и комуницирање на државите - членки од безбедносебн, економски, културен, технички и научен аспект. Особено важно е да се потенцира дека ОБСЕ функционира и врз принципите на заемна безбедност и соработка во сферата на: контролата на вооружувањето, превентивна дипломатија, мерки за градење на доверба и безбедност, човекови права, демократизација, набљудување на избори и безбедност на природната средина.

5.1. Остварување на целите на ОБСЕ

Активностите на ОБСЕ за остварување на целите на заемната безбедност се насочени кон реализирање на различни стратегии како: рано предупредување, превенција на конфликти, управување со кризи и постконфликтна рехабилитација. Тие се опфатени со клучните договори и документи, кои воедно и го формулираат безбедносниот модел на ОБСЕ.

¹⁴⁶ *Organization for Security and Cooperation Europe., OSCE Handbook, Wien 2007, p.156*

Државите-членки преку овие договори констатираат дека им е потребен заеднички и сеопфатен безбедносен модел и поширока соработка и координација на активностите помеѓу земјите - учеснички и европските и трансатлантските организации. Декларацијата од Лисабонскиот самит насочи кон развој на Повелбата за европска безбедност со која треба да се подобрат оперативните капацитети на ОБСЕ и да се зајакне соработката со други безбедносни организации.

Повелбата вклучува неколку политички иницијативи: зацврстување на улогата на ОБСЕ во мировните операции, усвојување програма за заемна безбедност, воспоставување тимови за брза експертска помош и соработка,¹⁴⁷ политички консултации, воспоставување оперативен центар и јакнење на улогата за вршење полициски активности. Како резултат на насочувањето и активноста на членките на ОБСЕ кон справување со предизвиците кои се поврзани со тероризмот, нелегалната трговија со мало и лесно оружје, нелегалната трговија со луѓе и друго, беа донесени неколку документи.

5.2 Координација и функционирање на ОБСЕ мисиите

Координација на активностите на ОБСЕ и ЕУ, но и на ОБСЕ со другите меѓународни организации, во постконфликтни ситуации се одвива преку испраќање на мисии за превенција од конфликти, пост-конфликтна рехабилитација и градење на мирот, па се до следење на избори, спроведување на реформи во полицијата, судството, јавната администрација итн. Имајќи го во предвид фактот дека подолг период со воспоставување на ЗНБП и употребата на мисиите на ЕУ за справување со кризи во согласност со ЕБОП оваа меѓусебна соработка и координација, не се одвива само на политичко, туку и на оперативно ниво.

ОБСЕ започна со воспоставување на теренски операции во форма на мисии за да реагира во случаи на криза и конфликти. Испраќањето на мисии се состои од типови на експерти, репортери и сл. Мисиите на експерти може да бидат поканети од засегнатата држава и да бидат воспоставени со одлука на Постојаниот совет. Овие мисии постепено стануваат помалубројни во споредба со: мисии во

¹⁴⁷ Л.Георгиева, „Европска безбедност,, филозофски факултет, Скопје 2010, стр.250

нестабилан мир, ситуации на транзиција без конкретни констелации и мисии во постконфликтна средина.¹⁴⁸ Сепак може да се констатира дека мисиите на ОБСЕ се воспоставени во определени делови на светот и тоа во Источна и во Југоисточна Европа, Кавказот и Централна Азија. Со ова јасно се воочува асиметријата во европската безбедност која се карактеризира со интеграции и стабилност во Западна, Централна Европа и во региони во развој, стагнација или постконфликтни региони.

Мисиите потенцираат на рано предупредување и превентивна акција како и нивно учество во разрешување на конфликти, особена значајна услога имаат за Балканот, станува збор за големи мисии кои се ангажирани во постконфликтната рехабилитација и градење на мирот. Целта на ова меѓународна организација преку свои мисии во координација со други меѓународни организации е да даде поддршка за имплементација на договори кои се склучуваат помеѓу завоените страни, а потоа со ист интензитет да даде поддршка за имплементација за соодветни стратегии за реформи во полицијата, судството, јавната администрација итн.

Полициски операции, се составен дел од напорите на Организацијата во превенцијата на конфликти и пост-конфликтна рехабилитација Мисијата и земјата-домаќин предходно потпишуваат меморандум за разбирање, со што се посочува во концепирање на специфични задачи за остварување на барањата во областа на реформите во полицијата, вклучувајќи професионална обука, техничка помош за реформа на полицијата како во врска со спроведувањето на законски и подзаконски акти.¹⁴⁹ Во постконфликтниот период, полицијата која е составен дел од безбедносната структура на секоја земја, поради нејзино зацврстување се посветува големо внимание. За реализирање на реформи во полицијата се формира *Одделот за развој на полицијата во рамки на ОБСЕ* кој се основа врз мандатот на мисијата за полициски реформи на Министерскиот совет и Постојаниот совет на ОБСЕ.

Како клучна обврска на земјата-домаќин за одржување на нејзината стабилизација и асоцијација во периодот кога се спроведува постконфликтна

¹⁴⁸ исто..., стр.273

¹⁴⁹ достапно на: <http://www.osce.org.documents/mcs>:

реhabилитација во согласност со меѓународните актери неопходно е реализирање на Националната стратегија за реформите во полицијата. Согласно предходни решенија кои произлегуваат од окончувањето на воениот конфликт, мисијата повикува на обука на полицијата која треба да ја спроведе со цел да се овозможи полицијата да ги достигне меѓународните демократски полициски стандарди и практики. За таа цел Одделот успешно ја спроведува својата работа преку координирање на активностите во однос на полициските обуки, поддршка на развојот на националната заедница во полициската програма, како и обезбедување на експертиза во планирање на таа политика. ОБСЕ оваа мисија ја координира преку воспоставување свои советници кои ги распоредува во подрачни организациски единици да работат со полициски инспектори односно да ја спроведуваат обука на вработените во полицијата.

Мисијата преку своите активности со зголемување на мрежата на професионалните полициски обучувачи овозможува полициските сили да претставуваат модерни сили во согласност со меѓународните стандарди, а тоа се покажува преку:

- на полицијата и се овозможи да го зголеми капацитетот за спроведување на демократски принцип на работење,
- поддршка за зајакнување на нејзините структури и капацитети за борба против организираниот криминал и тешки кривични дела во согласност со меѓународните стандарди кои водат кон загрозување на националната безбедност,
- овозможува воспоставување на ефикасно, одговорно и транспарентно управување со човечки ресурси и развој на системот во рамките на полицијата во согласност со модерни полициски практики,
- овозможи одржувањето на полициска работа во заедницата врз практики кои се институционализирани на општеството, со цел натамошно унапредување на меѓуетничките односи,
- се овозможи подобрување на интеграцијата на етничките малцинства, на жените и ранливи групи во рамките на заедницата итн.

ОБСЕ посебно влијание посветува и на следните области:

Контрола на вооружувањето, Студената војна на крајот резултираше со огромно количество на вишок на оружје. Вооружувањето и денес станува достапно, особено познато на *меѓународниот сив пазар за оружје*. ОБСЕ дава помош да се запре нелегалното ширење на оружје и нуди помош за уништување оружјето.

Гранично управување, преземените дејствија од страна на ОБСЕ во набљудување на границата се движат од превенција на конфликти преку пост - конфликтно менаџирање, градење на капацитет и институционална поддршка.

Борбата против тероризмот, ОБСЕ со својата експертиза учествува во превенцијата на конфликти, управување со кризи и рано предупредување и големи напори вложува во координација со други меѓународни организации за борбата против тероризмот, ОБСЕ предвидува и асистенција за членките во спроведувањето на обврските во согласност со меѓународните конвенции и протоколи за справување со тероризмот.

Превенција на конфликти, ОБСЕ работи кон спречување на конфликти кои предизвикуваат прелевање во соседните делови, ОБСЕ дури преку свои програми за стабилизација се обидува да даде помош на регионите кои биле зафатени од конфликт, како и нејзино активно вклучување во процесот на рехабилитација од конфликтите дејствија.

Човековите права, ОБСЕ ги фокусира како приоритети особено за тортурата и трговијата со луѓе.

Борбата против трговијата со луѓе, од 2003 година на ОБСЕ има воспоставено механизам за борба против трговијата со луѓе,¹⁵⁰ кој е насочен кон подигнување на јавната свест на комплексноста за проблемот и градење на политичка волја во земјите учеснички за да се справи ефикасно со овој проблем. Активностите околу борба против трговијата со луѓе на ОБСЕ, се разгледуваат во Канцеларијата на специјалниот претставник, кои понатаму вклучуваат соработка со владите, на кои им се посочува согласно своите одговорности да го фокусира вниманието за ова прашање. При што многу е важно Владите со одлука и креирање

¹⁵⁰Текстот за: " Борбата против трговијата со луѓе, од 2003 година на ОБСЕ има воспоставено механизам за борба против трговијата со луѓе дефинирано согласно во член 3 од Протоколот од Палермо" е достапен на: <http://www.osce.org./reports/.../310-2010-palermo-fall-meetings-report>

на политика да предложат насоки за борба против трговијата со луѓе, со цел да се дојде до решенија прилагодени на потребите на одделни земји и во согласност со меѓународните стандарди.

Борбата против трговијата со луѓе може да биде во поглед на кон следните димензии: тргување со луѓе за сексуална експлоатација, за присилни бракови, трговија со органи и трговија со деца. Со цел да се постигне успех, потребно е да се воспостави интеракција на сите институции вклучени во борбата против трговијата со луѓе, кои се движат од владини органи за спроведување на законот, невладините организации, меѓународни организации, кои обезбедуваат поддршка за темелна експертиза и know-how.

ОБСЕ ја промовира *демократијата* и голем придонес дава во градењето на демократските институции во постконфликтите региони, особено овој процес го поддржуваат земјите -учеснички во координација со земјите кои се засегнати за градење на демократијата. Во практиката, сепак, неколку држави имаат поголема моќ во донесување на одлуки за демократските институции од другите.

Образование, образовни програми се составен дел од напорите на Организацијата во превенцијата на конфликти и постконфликтна рехабилитација.

ОБСЕ, *изборите ги има вметнато* во својите демократиски активности. ОБСЕ со помош на проекти ги набљудува изборните процеси во периодот пред, за време и по одржувањето на изборите.¹⁵¹

Родова еднаквост, еднаквост на мажите и жените е составен дел за одржување на демократијата. ОБСЕ има за цел да се обезбедат еднакви можности за мажите и жените и да се интегрира родовата еднаквост во политиките и практиките.

Слободата на медиумите, ОБСЕ го следи развојот на медиумите во зоната каде што е присутена и предупредува за прекршувањето на слободата на медиумите и овозможува спроведување на принципите и обврските во однос на слободата на изразување и слободата на медиумите со цел адресирање и обезбедување рано предупредување за кршењето на слободата на изразување.

Малцинските права, етничкиот конфликт денес е еден од главните извори на големо насилство во Европа. Пристап на ОБСЕ е да го идентификува почетокот на

¹⁵¹ Достапно на: <http://www.osce.org>.

етничките тензии а потоа ги предлага стандардите за правата на припадниците на малцинските групи. Истовремено ова ОБСЕ го негува позитивниот тренд на растечка граѓанска поддршка и вклученост во граѓански советодавни групи и локални совети за превенција на ниво на заедницата.

ОБСЕ ги има сите атрибути да дејствува како примарна организација да се консолидира безбедноста и стабилноста на континенти исклучени од НАТО и ЕУ при процесот на проширување. Покрај тоа, ОБСЕ е важна меѓународна рамка која ги поврзува многу од нејзините земји-членки со евроатлантската област како рамноправни членови околу заедничките норми, принципи и определби.

ОБСЕ служи како важна алатка во консолидирањето кон нивната евроатланска ориентација. Присуството на ОБСЕ е доверено со Резолуција во долготрајните конфликти имено, Нагорно Карабах и Јужна Осетија. Во контекст на Нагорно Карабах, на Минск групата продолжува да функционира во рамките на ОБСЕ. Турција се обидува да ги насочи активностите и ресурсите на ОБСЕ кон зацврстување на регионите со долготрајни конфликти, со цел да се постигат конкретни резултати, особено во однос на Нагорно Карабах.

Како посебна членка која дава голем придонес во рамки на ОБСЕ е Турција, особено Турција останува посветена во делот за мирно решавање на сите долготрајни конфликти во регионот на ОБСЕ врз основа на единство, територијалниот интегритет и суверенитет. ОБСЕ човековата димензија ја насочува како неопходена компонента на нејзиниот сеопфатен концепт на безбедноста. Достоинството на човечкото суштество, демократија, владеење на правото, основните права и слободи бараат постојана внимателност, заштита и унапредување. ОБСЕ добро е поставен за да дејствува против најновите трендови во подемот на ксенофобијата, исламофобијата, дискриминацијата и расизмот. Овие предизвици без оглед на нивните мотиви или наводни докази бараат итно внимание и заедничка акција. Сите земји-членки активно работат во рамките на ОБСЕ во насока на достигнување поголеми резултати во оваа област.

Конвенционалните безбедносни аранжмани кои работат во рамките на ОБСЕ играат заштитна клучна улога во зајакнувањето на безбедноста и стабилноста на регионите во Црното Море и Кавказ. Особено може да се нагласи дека една од

земјите – членки беше Турција, меѓу оние членки кои беа влијателни во обликувањето на овие аранжмани. Турција сега активно придонесува за нивна ефективна имплементација, како и нивните процеси на модернизација.

5.3 Соработка на ОБСЕ со другите меѓународни организации

ОБСЕ и други меѓународни организации со нивната поставена организациска структура се во меѓусебна интеракција каде се одвива постојаната функција на подигање на меѓународната безбедност. Одделот за надворешна соработка,¹⁵² претставува основа точка за контакт со надворешните партнери на ОБСЕ. Одделот ги организира билатералните и мултилатералните средби. Со тоа се поддржува улогата на ОБСЕ во согласност со Повелбата на ООН, да претставува Форум за соработка помеѓу регионалните и субрегионалните организации и иницијативи на просторот на Организацијата.

Настапување на ОБСЕ на меѓународна сцена, односно воспоставувањето на комуникација со други организации и институции е базиран на политички дијалог, планирање на активностите што ја обезбедува потребната координација, соработка и размена на информации и искуства во однос на различни прашања и тоа преку : ратификација и примена на 12-те универзални инструменти како и други иницијативи за борба против тероризмот, разрешување на конфликти и градење на мир, рано предупредување и превенција на конфликти, мало оружје и лесно вооружување, управување со границите, еколошки и економски аспекти безбедноста, борба против нелегална трговија, демократизација и човекови права и слобода на медиумите.

Соработката помеѓу *ОБСЕ и ЕУ* е започната уште од отпочнувањето на Хелсиншкиот процес.¹⁵³ Со воспоставување на ЗНБП и употребата на мисиите на ЕУ за справување со кризи во согласност со ЕБОП ова меѓусебна соработка станува по интензивна на политичко и оперативно ниво. Ниво на соработка помеѓу ОБСЕ и ЕУ се однесува на следните сфери: реформи во судството, полицијата,

¹⁵² Л.Георгиева, „Европска безбедност“, филозофски факултет, Скопје 2010, стр.263

јавната администрација и антикорупциски мерки, демократизација, градење на институции и човекови права, поддршка на медиумите, развој на мали и средни претпријатија, управување со границите и справување со трговија со луѓе и избори.

Соработката помеѓу ОБСЕ и Советот на Европа е насочена кон промовирање на стабилноста и безбедноста врз принципите на демократија, владеење на правото и почитувањето на човековите права. Додека принципите и одлуките во рамките на Советот на Европа се правно обврзувачки тие се надополнети со политички и оперативни активности на ОБСЕ. Ова соработка се однесува пред се на борба против тероризмот, против трговија со луѓе, толеранција и недискриминација на националните малцинства. Ова соработка е воспоставена со формирање на координативна група на ОБСЕ.¹⁵⁴

НАТО како регионален воено-политички сојуз одигра значајна улога во процесот на воспоставувањето на КЕБС/ОБСЕ и врз дизајнирањето на моделот за безбедност врз кој е воспоставен на ОБСЕ. Оваа улога е значајна и во 90-те години, кога членките НАТО преку низа договори кои ја дефинира идната структура на односи и релации во рамките на европска безбедност.¹⁵⁵ Соработката со НАТО се одвива според прашањата во однос на: справување со тероризмот, управување со границите и безбедноста, разоружувањето, мало оружје и лесно вооружување, мерки за градење доверба и безбедност, регионалните прашања, размена на искуства во однос на медитеранската димензија и друго. Релациите меѓу ОБСЕ и НАТО се одржуваат преку: контакти помеѓу генералните секретари и двете организации, средби на работно ниво на претставници од двете организации, учество на набљудувачи на ОБСЕ на вежби планирани и водени од НАТО.

¹⁵⁴ Л.Георгиева „Меѓународна безбедност“, Филозофски факултет, Скопје 2010 стр.267

ГЛАВА IV

ПОТРЕБАТА ОД КООРДИНАЦИЈА И СОРАБОТКА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ЈАКНЕЊЕ НА МЕЃУНАРОДНАТА БЕЗБЕДНОСТ

IV. ПОТРЕБАТА ОД КООРДИНАЦИЈА И СОРАБОТКА НА МЕЃУНАРОДНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА ЈАКНЕЊЕ НА МЕЃУНАРОДНАТА БЕЗБЕДНОСТ

1.1 Улогата на меѓународните организации во зачувување на меѓународната безбедност

Меѓународните организации ООН, ЕУ, НАТО, ОБСЕ имаат големо влијание во однос на конципирањето на новата политика на безбедноста на меѓународно ниво. За тоа најнапред се прави процена на нови безбедносни закани, при што акцентот се става на: извори кои предизвикуваат нестабилност, а кои можат да бидат закана за безбедноста на меѓународно ниво и извори на нестабилност кои индиректно можат да ја загорзат безбедноста (на пример некои политички режими), пролиферација на нуклеарно, хемиско и биолошко оружје и појавата на нови безбедносни ризици - дрога, организиран криминал, тероризам, загрозување на екосистемот и сл.¹⁵⁶ Од ова произлегува дека меѓународната стабилност, слободата и економскиот развој, како и од ефикасноста на државата за справување со посочените закани се неопходни предуслови за безбедноста и националниот просперитет на секоја држава на меѓународно ниво. Заради тоа потребно е преземање оперативни - безбедносни мерки за спротивставување против новите безбедносни закани.

Во таа насока се инсистира на заеднички настап во остранивање на изворите на опасност со континуирани мерки за благовремено реагирање, со што би се заштитиле националните вредности од изненадувања со кои може да се усложни безбедносната состојба во одделни области. Заради тоа се наметнува потребата од поголема соработка на меѓународните организации ООН, ЕУ, НАТО и ОБСЕ кои треба да се спроведат за да се соочува мирот и безбедноста.

Преку конкретна соработка која постои во рамките на нивните институции и органи се донесува голем број на декларации, договори, спогодби кои ги обврзуваат државите на заеднички пристап и на заеднички активности за справување со безбедносните закани.

¹⁵⁶ NATO Handbook, Office of information and Press NATO-1110 Brussels-Belgium, 2001, p.47-52; The Strategic Defence Review, London, 1998, p.59

1.2 Соработка на меѓународните организации како предуслов за меѓународната безбедноста

Меѓународното опкружување повеќе не е изложено на опасноста од вооружени конфликти меѓу спротивставени страни, туку на меѓународниот конфликт којшто стана многу поважна и поопасна закана за меѓународниот мир. Со цел да се одржи меѓународен мир и безбедност голем допринос даваат меѓународните организации. Причината зошто овие организации го започнале својот напредок дури во XIX век лежи во фактот што најнапред требаше да се создаде релативно стабилен систем на суверени држави во Европа. Во најопшта смисла на зборот, терминот „соработка“, означува процес на поврзување т.е. воспоставување на врски помеѓу два субјекти. Притоа, кога таквиот процес се одвива само помеѓу два субјекти, станува збор за билатерална соработка, додека пак ако во таквиот процес се вклучени повеќе од два субјекти тогаш таквата соработка е позната како мултилатерална соработка.

Денес соработката која се воспоставува помеѓу повеќе држави кои го сочинуваат еден определен регион, претставува еден универзален процес, којшто не подразбира само формирање на безбедносни сојузи или трговски аранжмани, туку опфаќа и бројни поврзувања во сферата на: економскиот, социјалниот и политички живот, јавниот ред и мир, заштита на природните ресурси, културата.

Може да констатираме дека станува збор за повеќедимензионален процес на поврзувања, којшто подразбира односи помеѓу државните администрации и бројни други општествени актери, како што се претставниците на: безбедноста, бизнисот, политиката, цивилното општество, локалните заедници итн. Главна карактеристика на соработка на меѓународните организации е нејзиниот меѓународен и мултилатерален карактер. Улогата на ваквото поврзување пред се е насочено кон обезбедување на стабилност, развој и просперитет во државите од конкретниот регион, кои се предводници на меѓународната безбедност.

Имено, соработка на меѓународните организации првенствено е иницирана од страна на меѓународната заедница¹⁵⁷ со основна цел да придонесе кон надминување на последиците од конфликтите и во таа насока да претставува ефикасен механизам за помирување и за превенирање на идни несакани дејства во одредени региони. Во тој контекст се превземени низа иницијативи кои се однесуваат на политичка, економска сфера за воспоставување и за зајакнување на соработка помеѓу меѓународните организации и тоа како услов за безбедност, стабилност и просперитет на државите.

Во насока на соработката се превземаат Иницијативи кои придонесуваат за стабилизација и прогрес на земјите во особено во постконфликтни земји, при што токму ваквиот вид на соработка се зема како фактор од којшто во голема мера зависат успехот и ефикасноста на стабилизација на одредени земји. Треба да се истакне дека освен соработката во рамките на иницијативите, воспоставена е интензивна соработка помеѓу меѓународните актери кои понатаму ја прошируваат соработката на меѓународно ниво, со цел да се сочува мирот и безбедноста.¹⁵⁸

Соработката на меѓународните организации го определува факторот кој укажува на тоа дека не може да стане збор за ефикасна превенција на конфликти или надминување на последиците од конфликтот доколку соработката се одвива само во една сфера од општествениот живот, додека вториот фактор го поставува активното учеството на сите земји-членки во меѓународни организации кои се заинтересирани за стабилизација и прогрес.

Главени иницијатори на соработката од безбедносен аспект се меѓународните организации ООН, ЕУ, НАТО, ОБСЕ, кои применуваат различен капацитет за соработка, додека официјалните потпишани и усвоени договори во различни сфери од општествениот живот, претставува главен индикатор за мерење на напредокот на соработката.

¹⁵⁷ Minic.J, *Pripreme za najveći izazov u međunarodna politika, br1105*, Institut međunarodna politika i privredu, Beograd str.56

¹⁵⁸ Commission of the EU, *Report-Prospects for the development of regional cooperation for the Countries of the former Yugoslavia and what the Community could do to foster such cooperation*, Brussels, 14.2.1996, SEC(96)252 final, p.6

Организациите мора да продолжат да ја негуваат соработка, во насока на јакнење на меѓусебната доверба, мирот, стабилноста, и просперитетот во определен регион.

1.2.1 Соработка на меѓународните организации во политичката сфера

Соработка на меѓународните организации во политичка сфера главно е насочена кон обновување и зајакнување на прекинатите контакти и релации помеѓу завоените држави, со основна цел постигнување на политичка стабилност и просперитет. Притоа најзастапен облик на соработка на меѓународните организации претставуваат конференците и годишните состаноци на највисоките државни претставници на земјите-членки во меѓународните организации кои се за соработка. Целта на ваквиот облик на соработка е насочена кон обезбедување на стабилноста во одреден регионот преку политичкиот дијалог, јакнење на меѓусебната доверба и разбирањето. Во контекст на изнесеното особено значајни се декларациите за добрососедски односи, соработка, мир и стабилност кои се усвоени во рамките на одделни иницијативи.

Во Повелбата за добрососедски односи во Југоисточна Европа, во насока на соработката во политичка сфера во вториот дел е наведено дека: „Јакнењето на политичката соработка која вклучува и прашања за безбедноста и стабилноста, ќе се реализира преку: состаноците на ниво на шефови на држави/влади, министрите за надворешни работи, мерките за доверба, ад хок мисии и др. и Декларацијата за добрососедски односи, стабилност, безбедност и соработка на Балканот¹⁵⁹ произлегува фактот дека за стабилноста и безбедноста на регионот му се нудат широки можности за соработка помеѓу државите. Важноста на политичката и безбедносна соработка е насочена кон:

- создавање мирни, добрососедски односи, потврда за неповредливоста на меѓународно признатите граници, како и со мирно решавање на спорите во согласност со меѓународното право и

¹⁵⁹ Lopandic D, *Regionalne inicijative u Jugoistočnoj Evropi Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2001, str.113*

- спречување и надминување на тензиите и кризите како предуслов за трајна стабилност.

Почитувањето на принципите воспоставени со Повелбата на ООН, Хелсиншкиот документ и Париската повеба за "нова Европа" во рамките на соработка во политичка сфера помеѓу меѓународните организации, претставуваат значаен дел, кој позитивно влијае врз превенцијата на конфликти и обновување и зајакнување на прекинатите контакти и релации помеѓу завоените државите. Имено заради јакнење на степенот на меѓусебна доверба во регионот, државите се обврзани да ги почитуваат 10-те принципи на меѓудржавна соработка утврдени со Хелсиншката повелба¹⁶⁰. Може да се констатира дека во изминатиот период состаноците помеѓу највисоките државни претставници на земјите - членки го сочинуваат најзастапениот облик на политичка соработка. Карактеристично за овие состаноци е дека тие во прв ред се реализирани на многу високо политичко ниво на шефови на држави и влади. Преку тие состаноци се отвора можноста за подобрување на состојбата на еден регион, кој како багаж по тешкиот период со себе ги носи одговорностите за зачувување на безбедноста и мирот.

1.2.2 Сооработка на меѓународните организации во економска сфера

Соработка на меѓународните организации во економска сфера е значаен сегмент во развојот на меѓународната соработка. Во основа меѓународната соработка во економска сфера во изминатиот период беше насочена кон економска основа на меѓународно ниво и во тој контекст кон создавање на условите за негов развој и просперитет. Всушност, целата соработка во економска сфера е преку превземањето на низа мерки: изградба на инфраструктурна мрежа, рационално искористување на ресурсите, привлекување на инвестиции, укинување на царините и создавање на слободна трговска зона со цел да се влијае на економскиот раст и утврдување на благосостојбата на државите на меѓународно ниво.

¹⁶⁰ OSCE Strategie to address threats to security and stability in the twenty-first century, MC.DOC/1/03,2 December 2003, str.5

Имено несомнено е дека економскиот раст и одржувањето на благосостојбата на државите на соодветно ниво ќе влијае позитивно гледано од безбедносен аспект.¹⁶¹ Ако се земаат во предвид следните индикатори, јасно може да се согледа веројатноста од избивање на конфликт:

- во земјите во кои не функционира пазарната економија и кои се затворени за надворешни пазари и инвестиции
- во земјите со низок бруто национален приход по жител
- земјите со висок степен на зависност од извозот на производи од примарно производство е направен план (се сочуваат со повисок степен на ризик од избивање на насилен конфликт)
- невработеноста на младите генерации особено на машката популација, (потенцијална опасност за насилен конфликт). Недостигот од работа води кон создавање на фрустрации и продолжност тие да бидат регрутирани од определени милитантни организации кои располагаат со фондови и вооружување.¹⁶²

Гледано од безбедносен аспект наведените индикатори истакнуваат дека ниту еден од нив, сам за себе не е доволен за предизвикување, ескалирање или обновување на насилни конфликти. Сепак, истовремено постоење на повеќе негативни показатели во економска сфера треба да претставува важно предупредување за превземање неопходни активности заради надминување на таквата состојба, од причина што доколку таквата состојба во економска сфера се надоврзе на други негативни општествени појави и состојби, истата може да претставува сериозен извор на загозување на мирот и безбедноста. Токму поради тоа, сосема е оправдано меѓународната соработка во економска сфера помеѓу државите на меѓународно ниво како фактор којшто позитивно влијае врз безбедноста и мирот.

Карактеристично за соработката во ова сфера не постојат иницијативи за соработка кои се конкретно посветени само на економска соработка, освен

¹⁶¹ Л. Георгиева. „Торење на мирот“, филозофски факултет, Скопје 2007 стр. 48

¹⁶² <http://www.worldbank.org/socialanalysis/sourcebook.com>

Договорот за слободна трговска зона во Централна Европа, додека Иницијативи кои се посветени само на економска соработка, не постојат.¹⁶³ Најзастапена е практиката каде во една иницијатива за меѓународна соработка, покрај останатите сфери посебен дел да биде посветен и на соработката во економската сфера.¹⁶⁴ Така во рамките на Иницијативата за соработка во ЈИЕ покрај прашања поврзани со животна средина и борба против организираниот кримнал, значајно внимание е посветено и на соработката во економска сфера, со основна цел – надминување на заедничките регионални-меѓународни проблеми, во таа насока се иницирани неколку проекти во економска сфера. Како такви можат да се посочат:

- проектот за физичко подобрување на гранични премини, основна цел детектирање на „тесните грла“, на граничните премини во регионот и превземање мерки за нивно подобрување, главно преку финансиите на Светската банка,
- проектот за енергетска ефикасност, со кој меѓу другото поголем број на државите ја превзеле обвската за делување во насока на унапредување на системите за обновување на енергија
- проектот за интерконекциски развој на енергетските системи, основна цел испитување на економските и техничките вредности од заедничка работа на други земји електро-енергетски системи и формирање телеинформациски систем, заради размена на енергија и отварање на енергетскиот пазар.¹⁶⁵

Начелно може да се констатира дека досегашната соработка во економска сфера продуцираше одредени позитивни промени постконфликтите земји. Значајно е тоа што како прво, соработката помеѓу државите во економска сфера претставува доста битна компонента на економска обнова на државите во поствоениот регион, втора значајна карактеристика на регионална соработка во економска сфера, претставува фактот што таа директно влијае врз создавањето услови за

¹⁶³ Александар.П. „Регионална соработка како фактор од превенција на конфликти во западен Блкан,, ISSN 1857-7172, број 1 Скопје 2010, стр.157

¹⁶⁴ може да се види на: <http://www.secinet.info/?Bintro>

¹⁶⁵ Riga Summit Declaration <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150.htm>

меѓународен развој и просперитет, коишто воедно претставуваат значајни компоненти и кои го подржуваат мирот и безбедноста.

1.2.3 Сооработка на меѓународните организации во воено-безбедносната сфера

Соработката во воено-безбедносната сфера може да се анализира: како соработка помеѓу државите во воено-одбранбената сфера и како соработка помеѓу државите во однос на прашањата од сферата на внатрешни работи и павда.

Во овој вид на соработка како главни иницијатори се јавуваат НАТО и САД. Имено, по нивни иницијати, беа превземени конкретни активности за формирање на посебни облици на соработка изразени преку Партнерството за мир и Иницијативата на НАТО за ЈИЕ, додека САД се јавуваат иницијатор на формирањето на Процесот за соработка на министрите за одбрана на државите од ЈИЕ, Советот за цивилно-воено планирање и др.¹⁶⁶

Основна карактеристика на сите посочени иницијативи е тоа што настојуваат по пат на конструктивна соработка во воено-безбедносната сфера да дадат придонес кон унапредување на европската и меѓународна безбедност. Оттука, всушност, произлегува поврзаноста на иницијативите за соработка во воено-одбранбената сфера за превенција на конфликти и кризи. Притоа, како значајни активности може да се наведат:

- развивање заедничка правна регулатива помеѓу државите за борба против меѓународниот тероризмот,
- демократска контрола на безбедносните сили,
- ослободување од мините и старата муниција,
- развојна капацитети за процена на ризиците и сл.
-

Конкретен чекор кој претставува директен производ на соработка на меѓународно ниво во воено-одбранбената сфера е секако формулирањето на

¹⁶⁶ Александар.П., „Регионална соработка како фактор од превенција на конфликти во западен Блкан,,ISSN 1857-7172, број 1 Скопје 2010. стр.158
Држави учеснички се: Албанија, Бугарија, Грција, Италија, Македонија, Романија САД, Словенија, Турција, Хрватска, набљудувачки статус имаат: Украина, Србија, Молдавија

мултинационалните сили. Важноста на овие сили за соработката на меѓународно ниво произлегува од нејзините цели, според кои е предвидено тие да може да се употребат под мандат на ООН и ОБСЕ, како и под водство на НАТО или ЕУ, заради превенција на конфликти или други операции за поддршка на мирот на меѓународно ниво.

Вториот аспект од соработка на меѓународно ниво во воено-безбедносната сфера го сочинува соработка помеѓу државите во сферата на внатрешните работи и правдата. Соработката во оваа сфера, начелно ги опфаќа заедничките активности на државите во борбата против: организираниот криминал, недозволена трговија со оружје и дрога, тероризмот, перењето пари, корупцијата, нелегалните гранични преминувања и сл. Ова е особено значајно за превенција на конфликти, затоа што справувањето со современите закани за безбедноста (во кои спаѓаат и предходно посочени закани), може да биде успешно само преку заеднички пристап на државите на ова поле.

Неспорно е дека воспоставувањето на взаемното пријателство, почитувањето, поддршката и соработката во повеќе области се позитивни карактеристики кои се добредојдени во процесот на меѓународната соработка помеѓу секоја земја, особено ако постои интерес за нивно интензивирање и продлабочување во насока на градење на меѓусебна доверба, која истовремено ќе го подигне мирот, безбедноста и демократијата на повисоко ниво.

4. Начини за обезбедување на поголема координација на активностите помеѓу меѓународните организации

Не секогаш може да се усогласи големината и брзината на меѓународните промени во краток временски период кој не дозволува да се примени ниваната динамика, на тоа укажува особено големо нарушување на меѓународна политичка сцена што се случи по терористичките настани на 11 септември против САД. Во безбедносниот синџир на современите безбедносни закани кој го привлекуваат вниманието се: терористичките закани, ширењето на оружјето за масовно уништување, организираниот криминал, актери на меѓународни терористички

групи, влијанието на регионалниот, националниот, етничкиот и религиозниот ривалитет, нарушување на информатичките системи, климатски промени и останати потенцијални жаришта во светот, така што безбедноста на сојузниците се доведува под сериозна закана. Но, овие настани на повидок ја прикажа солидарноста помеѓу сојузниците.

Веќе беше јасно дека меѓународните организации кои се одговорни за одржување на мирот и безбедноста во светски рамки, неможе да си дозволат да бидат индиферентни на настаните кои се случуваат на определен регион и пошироко. Со оглед на фактот дека европските земји - членки на НАТО се јавуваат истовремено и како земји членки на Европската Унија, со тоа односите се испреплетени и меѓусебно зависни. Еден од заедничките механизми на меѓународните организации, упатува на нивно адаптирање согласно сериозните закани преку примена на *неопходна и најширока меѓусебна координација и соработка на активностите* и не само меѓу државите кои се членки на соодветна меѓународна организација, туку тие процеси треба да се одвиваат *во цврста врска и непрекинат континуитет* и со други меѓународни организации и институции како и со земјите партнери.

Земјите-членки како учеснички во меѓународните организации, особено треба да се истакне земјите партнери на меѓународните организации исто така имаат важна улога при спроведувањето на мировните операции од аспект на зголемување на безбедноста во евроатланската област и пошироко. Со тоа се овозможува во одредени мисии партнерските сили се здобиват со практично искуство работејќи во координација со сојузничките сили во насока на давање помош и на повторно воспоставување на стабилноста во кризниот регион.

Ова истражување не би било целосно доколку не се објаснат корелациите односно заемните дејствија кои се одвиваат помеѓу меѓународните организации на меѓународно ниво при спроведување на мировните операции.

Со цел да се подигне мирот и безбедноста на повисоко ниво голем придонес се дава од страна на мировните мисии, кои се составени од меѓузависноста и поврзаноста на поголем број на држави-членки меѓу кои најзначајни се следните:

Мисијата во Авганистан е предводена од меѓународните безбедносни сили за помош ISAF под мандат на ООН. Мировната мисија беше координирана помеѓу НАТО и ОН во насока да дава помош на властите во Авганистан во напорите да се воспостави мир и стабилност во земјата, која тешко се опоравува од дваесетте години од граѓанска војна и да се спречи таа повторно да се користи како база за терористи.

Потоа мисијата во Косово, која ја спроведува силите на НАТО во координација со ООН, за која беше донесена Резолуцијата за привремена мисија, УМНИК на ОН за Косово. НАТО преку своите сили го одржува внатрешниот мир и истовремено ја набљудува геополитичката еволуција на регионот, НАТО во тој поглед прикажа респект кон доверениот мандат на ОН, така што со своето однесување покажа дека успешно ги спроведува пре двидените активности без никакви амбици да интервенира надвор од границите на Косово (освен во вонредни состојби).

Во тесна соработка и координација на НАТО и ЕУ, беше релизирана мировна мисија во Дарфур. Со оглед на фактот дека граѓанската војна во Дарфур однесе повеќе илјадници жртви, голем број на раселени и протерани лица, што на крај резултираше со голема хуманитарна криза. Завоените страни, централната власт и локалните неарапски бунтовници и покрај примирјето не беа во состојба да го контролираат теренот. Согласно Декларацијата од Самитот на ЕУ-НАТО „Working together to promote peace, stability, prosperity and good Governance in Afrika,, се оствари повисокиот степен на меѓусебна координација и соработка помеѓу НАТО и ЕУ, кои обострано се согласија да дадат логистичка поддршка кон Африканската унија, односно ја прифатија мировна мисија во Дарфур. Поддршката се должела на давање обука на африканските офицери, воздушен транспорт и др. Ова заедничка мисија се забележува како прва мисија на Алијансата врз африканскиот континент, но не се имплицира со никакви оперативни сили од страна на НАТО.

Во контекст на предходното може да се посочи и интервенцијата врз Ирак од старна на САД и мултинационалните сили, која се ефекираше во услови на поделеност во рамки на НАТО и ЕУ. САД беа поддржани од страна на најголемиот број членки на Алијансата, но големите европски држави Германија и Франција

остана воздражани, односно не учествува во мултинационалните сили за Ирак. Додека Полска, од стана на САД го доби епитетот најблизок сојузник по Велика Британија.

Релацијата на меѓусебна соработка на НАТО и ОБСЕ се прикажува преку давање поддршка од страна на НАТО за активностите кои ги спроведува ОБСЕ, потоа се подобруваат нивните институционални односи во насока на спроведување меѓусебната соработката или со барање од ОБСЕ за вклучување на НАТО во активности како што се: заштита на човековите права, справување со тероризам, регионални прашања, размена на искуства во однос на медитеранската димензија итн.

Меѓународните организации, се залагат за постоење на меѓународните институции, кои се механизми за општење на државите во современиот свет кои се повикуваат на почитување на меѓународните норми и јакнење на демократијата. Но во секој случај постојат несогласувања околку одредни прашања, но ниту една од државите не го ставила своето членство во некоја меѓународна организација под знак прашалник дури и за најжешки теми за кои трансатласките партнери имаат различни погледи и ставови и понатаму дискутираат и постигнуваат консензус во нивните институции во рамки на меѓународна организација.

Во таа насока заедничките активности на меѓународните организации коишто имаат цел да се изнајдат заеднички решенија за заедничките безбедносни предизвици, доведоа до важни достигнувања во надминувањето на предрасудите и во утврдувањето на јасна визија за задолжителна координација и взаемна соработка на меѓународните организации.

Координацијата е значајна со оглед на фактот дека поголем број на држави-членки истовремено се јавуваат како држави – членки во различни организации, а со тоа и активностите им се преплетени, во тој случај при спроведување на координацијата одредени активности ќе се заштеди на материјални и човечки ресурси, време, пари и ефикасно ќе одговори на поставените задачи. Во спротивно ќе настане дуплирање на одредени активности и ќе следи нивно неуспешно реализирање, така што дополнително би се потрошиле повеќе материјални,

финансиски сретства, а аналогно на тоа ќе настане дополнително ангажирање на материјални и човечки ресурси.

На крај може со право да се констатира дека координацијата и сооработката на меѓународните организации е од клучно значење особено во функција на подигање на мирот и безбедноста во меѓународниот поредок.

ЗАКЛУЧОК

1. Во рамките на меѓународните односи „безбедност“ како модел почна да привлекува внимание уште во последната деценија на минатиот век и да биде предмет на национални и меѓународни проучувања. Безбедноста е основата на нашето индивидуално и групно опстојување. Всушност безбедноста е една општа добивка која ги овозможува останатите животни вредности да егзистираат. Безбедноста не е само состојба на државата, туку претставува производ на меѓународно безбедносно опкружување. Темел на меѓународната безбедност треба да биде меѓународното управување како континуиран процес во кој судирите или различните интереси на актерите се адаптираат кон превземање на здружени акции. Ова се должи на долготрајниот процес кој подарзбира донесување на одлука и креирање на механизмот за управување на меѓународно ниво.

Актуелниот меѓународен систем е поделен на земји со либерално-демократски вредности, автократски земји и огромниот свет припаѓа на земји во развој. Но, без разлика на ваквите групирања сите заедно споделуваат исти транснационални закани као што се: организираниот криминал, недозволена трговија со оружје и дрога, тероризмот, перењето пари, корупцијата, нелегалните гранични преминувања, климатски промени итн. Кои може да бидат вистиска закана за нестабилност на одреден регион. Меѓусебните ривалста нив ги прави подалечни икпоранливи едни од други, особено кога се зборува за безбедноста која е незаменлива неделлива категорија на меѓународните односи. Таа мора биде подеднаква за сите. Нејзина основа е да се признаат интересите на сите земји и народи и нивна еднаквост во институциите на системот, без разлика на нивната големина, развој и моќ.

2. Развојот на одбранбено-заштините и безбедносни системи, а со тоа и нивната безбедносна функција секогаш зависи добро разработена структурна поставеност и добро спроведена координација. Но, за да се сфати функционирањето на секој безбедносен фактор, од суштинско значење е познавањето на неговите институции, нивната координација и нивните меѓусебни

односи Институциите и процедурите несомнено имаат големо значење, но не смее да се запостави и значението на луѓето кои ги заземаат позициите во тие институции. Од нивната надлежност, лидерски способности, способност за компромис и политичка култура, во голема мера ќе зависи и функционирањето на соодветна институција. Институциите, исто така, помагаат да се создаде вредносен систем уверувања кај оние кои ги сочинуваат, односно кои работат заедно

Она што е битно да се разбере во однос на суштината на координацијата е почитувањето на неодредената природа на организациските структури на безбедносните системи.. Координацијата се спроведува на национално и меѓународно ниво, со цел да се подигне нивото мирот и безбедноста.

Координацијата на национално ниво овозможува да се спроведуваат одредени функции кои може да гарантират оптимален степен на националната безбедност. На неа се гледа како комплексен процес кој бара учество на бројни институции. Одбрана, е дел од процесот за гарантирање и давање поддршка мирот и стабилноста, но национална безбедност е невозможно без управувачка и контролна функција. Решавањето на проблемите кои се поврзани со безбедноста и одбраната, како главен носител се смета владата, бидејќи во неа се концентрирани клучните министерства за внатрешни работи, одбраната и надворешни работи која преку нив и заедно со разузнувачката мрежа ги открива опасностите и ги предлага мерки за нивно решавање.

Координацијата на меѓународно ниво се одвива преку, Меѓународните организации имаат исклучителна улога и заземаат доминантно место во современото општество. Меѓународните организации се идентификуваат со три главни улоги на меѓународните организации, улога на инструмент, арена и независен актер. За создавање успешна организација не постои стандардно прифатлив модел. Таа како помалку или повеќе успешна, се етаблира во текот на работењето, а учејќи во своите успеси и падови се прилагодува кон новата реалност или ако е потребно се надоградува. Но, тоа не значи дека треба да се менува визијата, туку само другите фактори кои придонесуваат за нејзино опстојување, како што се: планови, програми, стратегија, формација, стил на управување и ресурси. Меѓутоа може да се посочи дека во однос на политиката

што ја водат меѓународните безбедносни организации претставува заедничка и е насочена кон зачувување на меѓународниот мир и гарантирање на слободата по голем простор или одреден регион. Поради тоа е неопходно да се спроведува, координација на нивните активности на повисоко ниво, со што ќе се овозможи поефикасен заедничкиот одговор во справување со безбедносните закани и колку е поголема соработката на меѓународните организации, дотолку ќе биде поефикасно справување со безбедносни закани.

Дејствување на безбедносни закани ја загрозуваат на националната безбедност, но нивната интензивност може лесно ги премине границите и да дејствува на пошироко, на регионално ниво а со тоа и врз меѓународната безбедност, но, меѓународните организации кои претставуваат безбедносни актери на меѓународна сцена со заедничка соработка и координација на своите активности ќе овозможи подинамично и поуспешно ќе се справува со безбедносните закани.

3. Во средината во која се развива меѓународната заедница, дејствуваат неколку меѓународни организации ООН, ЕУ, НАТО, ОБСЕ кои се залагаат за подигане на нивото на меѓународната безбедност со меѓусебна координација и соработка. Поаѓајќи од неопходното присуство на мирот и безбедноста на меѓународно ниво се оди во насока на усогласување на активностите за справување на конфликт на одреден регион и негово можно прелевање во околината и пошироко, токму тука координацијата е повеќе од потребна, поради интероперативноста на силите кои учествуваат во заеднички безбедносни операции, каде се употребаат мултинационални сили под мандат на ООН и ОБСЕ, како и под водство на НАТО или ЕУ кои се вклучени во меѓународни конфликти или други операции за поддршка одреден регионот и надвор од него.

Координацијата е многу важен сегмен во мировните операции, при што директно од неа ќе зависи успехот на мировните операции. Треба да се има предвид дека сите единици вклучени во мировните контингенти при извршување на соодветните активности се раководат од своите национални правила на служба и дека ги почитуваат своите организциско-формациски структури. Во современи меѓународни односи мировните операции, кои се повеќе стануваат операции за наметнување мир се посложени и бараат високо ниво на координација на сите

учесници во операцијата. Просторна координација се постигнува со формирње на посебно тело за координација во кое влегуват претставници од сите земји кои се ангажираат во самите операции, со прецизни задачи од секоја држава пред нејзини вооружени сили да прифатат учество во мировни операции, поделба на зони и региони на одговорност на секоја земја која учествува во мировните операции и на други начини за кои ќе се оцени дека се ефикасни.

Ова е особено значајно за превенција на конфликти, затоа што справувањето со современите закани за безбедноста може да биде успешно само преку заеднички пристап на државите на ова поле. Несомнено е дека координацијата на меѓународно ниво помеѓу државите во справувањето во однос на превенција на конфликти претставува значаен чекор кон градење на нивната меѓусебна доверба и следствено на тоа и значаен фактор за мирот и безбедноста во регионот.

4. Соработка на меѓународните организации претставува фактор кој позитивно влијае врз превенција на конфликти и постконфликтна рехабилитација. Тоа произлегува од фактот што голем број на иницијативи за соработка помеѓу државите се воспоставуваат во политичка, економска и воено-безбедносната сфера кои директно влијаат врз појавата на нови облици на однесување и врз надминување на тесноградениот национализам. Всушност, иницирањето на соработка се воспоставува поради различни препреки, олеснување на комуникациите и градење меѓусебна доверба помеѓу државите. Сето ова создава една пријатна атмосфера помеѓу државите и покрај се уште присутните отворени меѓудржавни прашања и внатрешни проблеми.

Главна обележје на соработката е тоа што меѓународната заедница се јавува како најчест иницијатор, начелно преку иницијативите на соработка за определен регион. Неопходно е да се превземат соодветни чекори во насока на надминување на економската развиеност, социјалните тензии, културните, етничките и останатите разлики, бидејќи тие претставуваат главна препрека за реализација на целите на иницијативите за соработка. Главен предизвик за соработката во некој поствоен регион во наредниот период е битно таа да биде иницирана од самите држави во тој регион и во таа насока да продуцира развивање посебни механизми за

соработка, кои директно ќе придонесат кон безбеден, стабилен и просперитетен регион.

Постоењето на координацијата и соработката на меѓународни организации е широк повеќепрактен став од причина што секоја организација е преплетена мрежа од институции, органи, комисии, работни тела итн. кои постојано се зголемуваат, има големо влијание на различните принципи и вредности во меѓународни односи кои се одговорни во подигнување на нивото на безбедноста и мирот во меѓународни рамки. Но, особено е важно да се нагласи дека концептот координација на меѓународните организации треба да стане широко прифатен од владите на сите земји кои се составен дел од секоја меѓународна организација (исклучок се невладините организации), кои ќе работат со програма кои ќе се овозможи поуспешно решавање на безбедносните проблеми и ќе воспостават безпрекорно постоење на безбедност и мир во светски рамки, истражувањето во овој правец води до препораки за поинтензивна координација помеѓу меѓународните организации. Во позитивна насока, трудот укажува дека искуството веќе ја потврдува ова неопходна потреба, која се повеќе се прифаќа од одговорните за спроведувањето на одредени активности и донесувањето на одлуки.

И покрај реалната ситуација дека светот во кој се живее е свет на континуирани промени, но само со добро координирани активности, навремени и прецизни решенија и нивната имплементација ќе можат да и обезбедат перспектива на безбедноста и мирот кои ќе го следат патот од национално, регионално до меѓународно ниво.

ЛИТЕРАТУРА

- Б.Ванковска „Меѓународна безбедност,, Филозофски факултет, Скопје 2011
- Б.Ванковска „Меѓународни институции на Европска Унија,, Филозофски факултет, Скопје 2008
- Л.Георгиева „Европска безбедност: концепти, процеси и институции,, Филозофски факултет, Скопје 2010
- Л.Георгиева,,Менаџирање ризици,, Филозофски факултет, Скопје 2019
- Н. Ружин „НАТО пред новите предизвици и перспективи на Република Македонија,,Фондација „фидрих Еберт,,Скопје 2005
- Н.Ружин „НАТО и современи меѓународни односи,, Фондација Фидрих Еберт, Скопје 2010
- О.Бакрески,,Координација на безбедносан заедница во Република Македонија,, Филозофски факултет, Скопје 2005
- О.Бакрески „Основи на безбедносниот менаџмент,, Филозофски факултет Скопје, 2011
- Радован Вукадиновиќ „ Меѓународни политички односи,, Политичка култура, Загреб, 2004
- Р.Киркова „Идината на НАТО,, Филозофски факултет, Скопје 2010
- Чокревски.Т „Организационо општество,, Студенски збор, Скопје 1995
- Фрањо Турек „Глобализација и глобална сигурност,,
- Clive Archer, International Organizations, third edition, New York Rout ledge, 2001,
- Barber, L., Bush Faces Five Transatlantic Challenges, Europe Magazine, September 2001, issue No. 409

- Lopandic D, Regionalne inicijative u Jugoistočnoj Evropi Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2001
- Barry C.L., Creating a European Security and Defence Identity, JFQ, Spring 97.
- H. Hartman, The relations of Nations New York, 1976,
- Harold Jacobson, Networks of interdependence International Organizations and The Global Political Sistem, 2 nd ed New York. Knopf. 1984
- Stephan D. Krasner, International Regimes, Ithaca New York: Cornell Univerzity Press,
- Akria Iriye, Global Community: The role of the international Organizations in the Marketing, of the Conteporary World, (Brekeley and Los Angeles: Univerzity od California Press,
- Michael N Barnett and Martha Finnemore“ The Politics, Power and Pathologies of International Organizations” Interational Organization, 1999 vol.53 no.3
- Pierre Bourdieu, Outline of a Theory of Practice, New York: Cambridge University Press, 1977
- Michael N. Barnett and Martha Finnemore, Rules for the world: internatinal organizations in global politics, Cornell University R.J. Liebear, Theory and World Politics, Cambridge Mass., 1972,
- Newman W.H., „Administrative Action The techniques of Organization and Management,, Prentice- Hall. Inc. New York 1971
- Minar J: Management Theory, the Macmillan Company, New York, 1971
- D.J Mooney „The Principles of Organization, Narper and Row publishers,, New York
- Grant, C., A European view of ESDP, European Security Forum, September 2001.
- Hix, S., The Political System of the European Union, Palgrave, 1999.
- Larrabee, F., S., The European Security and Defence Identity (ESDI) and American Interests, RAND, March 2000.
- Terrif T. at al., European Secury and Defence Policy after Nice, The Royal Institute of International Affairs, April 2001.

- Wallace, H., Wallace, W., Policy – Making in the European Union, Oxford University Press, 2000.
- Birgul, Demirtas, 2006. “EU’s new position in the international order: from regional to global power/”, Perceptions journal of international affairs, Vol 11, number 1.
- Ernest Dale, Management, Theory and Practice, McGraw- HillBook Company, 1956
- Donald M.N „Some Concomintene of Verring Raterns of Comunication in the Large Organization, University of Michigen,, 1959 Morgan J, Principles of Administrative and supervisory Management, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, NewJersy, 1973
- Lawrence P. R. Lorsch J.W “Differentiation and integration in Complex Organizations, Administrative Science Quarterly,,1967
- William J Newman, Administrative action, The Techniques of Organization and menagment, Prentce –Hall, Inc, NewYork, 1971
- NATO Handbook,, NATO Office of information and Press, 1110 Brussels, Belgium, 2006
- Charles Tilly, The Formation of National States in Western Europe, Princeton. Princeton University Press, 1975
- Wearver O.t.al (1992): Identity, Megration and the New Security Agenda in Europe, London. Pinter Pub
- Simon Hih, The Political Sistem of the European Union , London, Palgrave
- Rummer R., Cnflct Prevention , MNaking the EU’s folents work, SWR, Berlin, November 200
- Crocker, Chester A., Hampson, Fen Osler and Aall, Pamela. “Introduction” in Leashing the Dogs of War, Chester A. Crocker, Fen Osler Hampson, and Pamela Aall eds. Washington: United States Institute for Peace, 2007.
- European defence agency web site достапно на: <http://www.eda.eu.int/>